

Александар Поповић:
ЕПС ради оно
што је обећао

ЕПС и ДЕЦА 2007
Штедим енергију – чувам Србију

Куда иде
Синдикат ЕПС-а

ШТЕДИМ ЕНЕРГИЈУ ЧУВАМ СРБИЈУ 2007

ЕНЕРГИЈА И ПРИРОДА – МОЈИ ПРИЈАТЕЉИ
Ликовни и литерарни конкурс

ЗЕЛЕНИЈЕ – ЈЕФТИНИЈЕ
Смањимо потрошњу струје

ЗЕЛЕНО ДВОРИШТЕ МОЈЕ ШКОЛЕ
Акција озелењавања школских дворишта

ЗЕЛЕНА ПАТРОЛА
ТВ емисије о
„фабрикама струје“
које чувају
животну средину

**ПЛАНЕТА ЗЕМЉА
И ДОКТОР ВРЕМЕ**
Играказ

ЗАБАВОМ ДО ЗНАЊА
Мултимедијални
CD са игрицама

ЕКОЛОШКА ЖУРКА
Музички CD

**ОВО ЈЕ МОЈА
СРБИЈА**
Фото конкурс

ЕПС-ове ЧИГРАРИЈЕ
Спортско такмичење

www.eps.co.yu/epsideca
за све информације о акцији

Миодраг Филиповић

У НОВОМ “руху”

Електропривреда Србије, фирма која је наследила све претходне српске електропривреде, ма како да су се звале, већ 33 године издаје свој интерни лист. Како су се мењали називи фирми, тако се звао и лист. Пре две године, предложисмо велике промене – значајно побољшање садржаја, нови дизајн, квалитетнија штампа, папир, колор... Циљ – најбољи електроенергетски часопис у региону, који ће служити на част фирми, који ће бити у функцији њене промоције. И не мала промена – назив листа у коме ће бити обједињено оно што повезује цео систем ЕПС-а, оно од чега наша фирма живи. И тако предложисмо назив – “kWh”. Они који одлучују, подржаше наше предлоге. Не знамо ко је био храбрији. Ми који смо то предложили, јер су редакцију чинила само четири новинара и уредник, или они који су нас подржали. Данас ову новину праве два новинара (два су отишла у пензију) и уредник, као и већи број спољних сарадника, угледних новинарских имена.

Када се осврнемо на период април 2005 – април 2007. године, ипак можемо са задовољством рећи – нисмо обрнули ни себе, ни оне који су нас подржали, а самим тим ни нашу кућу, ЕПС. То не значи да сада можемо да спавамо на ловорикама. Напротив. Све ово остварено у последње две године обавезује. Зато радимо на томе да наш лист буде још бољи. Тим пре што следећег месеца излази 400. број листа Електропривреде Србије. Више би волели да нам је уговор са досадашњим партнером, са којим смо осмислили изглед листа, истекао следећег месеца. Тако би се са новим партнером и у новом “руху” појавили баш на рођендан. Међутим, случај је хтео да у ту нову причу уђемо на броју 399. који управо читате и да се “kWh” уочи “рођендана”, месец дана раније, “пресвуче”. Но, ко зна зашто је то добро. Сигурно је да ћемо на овом броју видети грешке које се увек појаве када се ради нешто ново (надамо се да их читаоци неће приметити) па ће то бити прилика да баш тај јубиларни број буде “безгрешан”.

Оцену о сваком листу или часопису могу да дају само његови читаоци. Ако реаговања нема, ако се читаоци не јављају, ако телефони у редакцији ћуте, има разлога за бригу. Онда је сигурно

да је то што новинари пишу “равно”, да то никога не дотиче, да лист нико и не чита. Ако има другачијих реаговања, похвала, критика, примедби, предлога... значи да лист “живи”. За ове две године уверили смо се да “kWh” и те како живи. Е, то је створило обавезу да наш лист мора да буде још бољи. Тако смо одлучили да после две године ипак променимо “одело”, да дизајном и преломом листа, уз достигнути квалитет обраде тема, направимо помак. То ће захтевати и другачије писање, краће текстове, веће фотографије... Савладаћемо и то. Не преко ноћи, али мора се. Сигурни смо да ћемо се сви брзо навићи на нови “kWh”. И ми који морамо да радимо у складу са правилима која намећу нови дизајн и прелом и читаоци, запослени у ЕПС-у и ван њега, који читају наш лист. Све што вам се не допадне, јавите. Да се “средимо” за 400. број.

Илустрација: Душан Лудвиг

Април 2007. Број 399
ISSN 1452-8452

ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР
Др Владимир Ђорђевић

ДИРЕКТОР СЕКТОРА
ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ
Момчило Цебаловић

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Миодраг Филиповић

РЕДАКЦИЈА:
Драган Обрадовић
Анка Цвијановић
Наташа Иванковић-Мићић

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:
Царице Милице 2
11000 Београд
ТЕЛЕФОНИ:
011/2627-090, 2627-395
ФАКС:
011/2024-844

e-mail:
miodrag.filipovic@eps.co.yu
list-kWh@eps.co.yu
fotokWh@eps.co.yu
web site: www.eps.co.yu

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА:

„МАРАЂО“ – Београд

НАСЛОВНА СТРАНА:

Blueprint

ШТАМПА:

Штампарија „Политика“
а.д. Београд

ТИРАЖ:

10.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕНЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ, ПОД
НАЗИВОМ „ЗЕП“, ИЗАШАО ЈЕ ИЗ
ШТАМПЕ МАРТА 1975. ГОДИНЕ;
ОД МАЈА 1992. НОСИ НАЗИВ „ЕПС“,
ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ ЛИСТ
ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНОМ „kWh“

ИЗДАВАЧ:

ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА
СРБИЈЕ

Производећи електричну енергију ЈП ЕПС “производи” и велика загађења животне средине. Да би се то svelo на прописане мере, донет је низ прописа које загађивачи морају да поштују. После низа година, када није било новца за заштиту животне средине, ЕПС је кренуо у те послове. Све нас охрабрује чињеница да је у последње три-четири године ЕПС постао и лидер у заштити животне средине у Србији и да уради све оно што и обећа – каже за “kWh” др Александар Поповић, министар науке и заштите животне средине у Влади Србије

страна 4

Позитивном пословању ЈП ЕПС значајно су допринела и производна привредна друштва. Захваљујући одличним производним резултатима ПД „ТЕ-КО Костолац“ лане је успело да планирани негативни пословни губитак „претвори“ у пословање са добити од 2,6 милијарде динара – истакао је Драган Живковић, директор овог друштва

страна 8

- Са инвестицијом у ЕПС не може се изгубити и бићу први инвеститор у ове акције када се појаве на берзи. Јер, ко продаје електричну енергију може само да добије. Струја ће, на име, бити само скупља тако да ће ЕПС врло брзо бити профитабилан – нагласио је на ТВ Авала проф. др Драган Ђуричин, председник Савеза економиста Србије

страна 16

Подела у Синдикату ЕПС-а на произвођаче и дистрибутере постала је очигледна на првој ванредној седници Главног одбора Синдиката, одржаној 14. марта. Тада су произвођачи хтели да смене председника Главног одбора Мирослава Величковића а дистрибутери се нису сложили са тим и дошло је до прекида те седнице. Данас је Синдикат радника ЕПС-а може се рећи издељен на два дела. Шта ће се даље дешавати и како да се дође до јединственог Синдиката. О томе говоре представници синдиката неколико ПД.

страна 20

Почела је овогодишња Акција ЕПС и ДЕЦА 2007. У години очувања животне средине садржај целе акције је осмишљен на ту тему. Назив Акције је ШТЕДИМ ЕНЕРГИЈУ, ЧУВАМ СРБИЈУ. Дружећи се са децом, ЕПС ће ученике основних школа учити како се паметном потрошњом енергије чува животна средина.

страна 27

Блок 4 ТЕНТ-а А, који чини више од једне шестине капацитета ове термоелектране, први пут се ремонтује после 18 година. Послови су почели 16. марта и трајаће осам и по месеци, како би блок ушао на мрежу 1. децембра. Какав је то посао, сведочи вредност посла – чак шездесет милиона евра

страна 32

На самиту у Бриселу шефови држава и влада земаља ЕУ сагласили су се око заједничког циља – да 20 одсто извора енергије до 2020. године буде из обновљивих извора, као и да гориво у саобраћају тада минимално износи 10 одсто. Упркос супротним ставовима, Француска и Немачка успеле су да се усагласе и да наметну такав договор

страна 41

Бора Станковић, највећи српски реалиста и зачетник модерног романа, сликао је патријархално Врање, у којем страст и дерт господаре људима. За мало дана боравка у данашњем Врању, рекло би се, да га, ипак, највише красе људи. Добродушни, племенити, гостољубиви људи, који и дан-данас живе далеко од модерне журбаности. Овде време није новац. Овде је човек најважнији

страна 62

НАШ ИНТЕРВЈУ	АЛЕКСАНДАР ПОПОВИЋ, министар науке и заштите животне средине ЕПС ради оно што је обећао	страница 4
РАЗГОВОР С ПОВОДОМ	ДРАГАН ЖИВКОВИЋ, директор ПД “Термоелектране и копови Костолац” д.о.о. Добит уместо губитка	страница 8
ФОРУМИ	ЕНЕРГЕТСКИ ФОРУМ ЗЕМАЉА ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ - од нашег специјалног извештача Регион – мост енергетске сарадње	страница 10
	ПОТПИСАН УГОВОР ИЗМЕЂУ ЕПС-а, ЕАР И ЕНЕРГОИНВЕСТА Највећи еколошки подухват у ЕПС-у	страница 11
	САСТАНАК ДИРЕКТОРА ЕЛЕКТРАНА И РУДНИКА ЕПС-а У другом кварталу довољно струје	страница 12
АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ	ЛИЧНИ СТАВ Слобода мишљења или једноумље	страница 14
	ПРОФ. ДР ДРАГАН ЂУРИЧИН, председник Савеза економиста Србије на ТВ АВАЛА “Први ћу купити акције ЕПС-а”	страница 16
	ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА СИТУАЦИЈА У СРБИЈИ Потрошња струје мања од планиране	страница 18
	ШТА СЕ ДЕШАВА У СИНДИКАТУ ЕПС-а Подељени на два дела	страница 20
	КОЛЕКТИВНО ПРЕГОВАРАЊЕ НА НИВОУ ЈП ЕПС Запело на отпремници	страница 22
	ПОТПИСАНИ КОЛЕКТИВНИ УГОВОРИ ЗА СВА ТРИ ЈП СА КОСМЕТА Регулисан статус, обезбеђена заштита	страница 23
	ЗАШТИТА ЗДРАВЉА ЗАПОСЛЕНИХ “Снима” се ризик за свако радно место	страница 24
АКЦИЈЕ	ЕПС И ДЕЦА 2007 Штедим енергију, чувам Србију	страница 27
ЕКОЛОГИЈА	САРАДЊА ЕПС-а И РЕГИОНАЛНОГ ЦЕНТРА ЗА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ, КАНЦЕЛАРИЈА У СРБИЈИ Очување природних ресурса	страница 28
ПОВРШИНСКИ КОПОВИ	СТРУЧНИ САВЕТ ЕПС-а УСВОЈИО СТРАТЕГИЈУ ДУГОРОЧНОГ РАЗВОЈА КОСТОЛАЧКОГ УГЉЕНОГ БАСЕНА Корак ка 12 милиона тона	страница 30
НА ЛИЦУ МЕСТА	ТЕНТ: РЕМОНТИ Дан када су летели лимови	страница 32
ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ	НАКОН ДВОГОДИШЊИХ УЛАГАЊА У КОСТОЛАЧКИМ ТЕ Обновљен блок А -1	страница 34
ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ	ПД “ДРИНСКО-ЛИМСКЕ ХЕ” Постројења спремна – чека се вода	страница 36
ДИСТРИБУЦИЈЕ	ИНВЕСТИЦИЈЕ И РЕМОНТИ У ПД “ЕЛЕКТРОСРБИЈА” Улагања од 1,3 милијарде динара	страница 38
	ЕДБ : ДИРЕКЦИЈА ЗА ИНФОРМАТИКУ И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ Нове апликације за јачи систем	страница 39
СВЕТ	ШЕФОВИ ДРЖАВА ЕУ О КЛИМАТСКИМ ПРОМЕНАМА И ЕНЕРГИЈИ Француска одбранила нуклеарке	страница 41
	ДОСИЈЕ: ПОВРАТАК НУКЛЕАРНОЈ ЕНЕРГИЈИ Атомска ренесанса	страница 44
	ЕВРОПЉАНИ ЗА ВЕЋУ УЛОГУ ЕУ У ЕНЕРГЕТИЦИ Страх од климатских промена	страница 48
	СВЕ ЖЕШЋИ РУСКО-АМЕРИЧКИ РАТ ЗА КОНТРОЛУ ТРЖИШТА ГАСОМ И НАФТОМ Москва контролише балкански нафовод	страница 50
КУЛТУРА	ТРАГОМ НАЈСТАРИЈЕ КАФАНЕ НА СВЕТУ Пандокеон, “сигурна мушка кућа”	страница 54
ЗДРАВЉЕ	КАТАРАКТА КАО МАСОВНО ОБОЉЕЊЕ Годишње између 20.000 и 30.000 нових пацијената	страница 58
ЉУДИ	ЉУБИНКО ФИЛИПОВИЋ И КОБИ СУДБИНЕ Поново подарен живот	страница 60
УПОЗНАЈМО СРБИЈУ	У ВРАЊЕ НЕМА ЛАГАЊЕ Човекомерна варош	страница 62

ЕПС ради оно што је обећао

Спроводећи у дело утврђене пројекте, ЕПС је постао лидер у заштити животне средине и има пуну подршку надлежних органа за све што предузима како би заштитио ваздух, воду и земљиште. - За заштиту животне средине потребна су велика средства која ЕПС треба да, пре свега, обезбеди из сопственог прихода, а да би приход постојао, потребна је и што реалнија цена електричне енергије. – Велика подршка ЕПС-а домаћој науци

Производећи електричну енергију, што је његов основни задатак, ЈП ЕПС је и велики загађивач животне средине. Тако је свуда у свету, па се због тога и доносе прописи који та загађења треба да сведу на најмању могућу меру. Охрабрује, међутим, податак да је у последње три – четири године Електропривреда Србије, која је до тада била лидер у загађивању, постала и лидер у заштити животне средине. То није фраза, то су чињенице, јер ЕПС то потврђује реализовањем конкретних планова рехабилитације постројења, уз, за сада посебан акценат на обнову и модернизацију електрофилтера у термоелектранама. Емитовање честица из доброг броја електрана сведено је на ниво који одговара европским стандардима, каже специјално за „kWh“, на почетку разговора, др Александар Поповић, министар науке и заштите животне средине у Влади Републике Србије.

- Значајан напредак у заштити животне средине можда најбоље илуструје то што је у обреновачким термоелектранама у последњих неколико година емисија честица смањена пет пута – каже Поповић. На блоковима у ТЕ „Никола Тесла“ А који су реконструисани и модернизовани, емисија честица сведена је у оквиру предвиђене европских нормама. На ТЕ „Никола Тесла“ Б, њихова емисија је знатно смањена, додуше још је изнад норми које важе за земље ЕУ, али ће и то бити решено. У ТЕ „Костолац А“ емисија загађујућих честица, такође, задовољава европске норме. Наредни

Александар Поповић: ЕПС може да буде пример многим (у разговору с нашом новинарком)

корак који нас очекује је да смањимо емисију сумпордиоксида, угљендиоксида, азотових оксида, као и сређивање депонија пепела. Дакле, ЕПС је лоцирао проблеме, направио планове како да их реши и кренуо у решавање.

Сви ти процеси су у току, истиче министар, указујући да је загађење животне средине вишедеценијски проблем. Зато је потребно време да се доведе у ред оно што је било деценијама, најалост, најчешће потпуно споредно, и за шта готово никада није било пара.

- Ни ЕПС ни надлежни државни

органи нису свемогући. Ако би се сада, одједном, слиле стотине милиона евра, не би било могуће да се за неколико година санирају сви извори загађења. Понављам – важно је да ЕПС зна шта су проблеми, да има планове и да се они спроводе. Заштита животне средине је сада у врху приоритета ЕПС-а и то се јасно види. Иде се корак по корак и ЕПС поштује рокове који су одређени, у складу са финансијским и осталим могућностима. Не може се више догодити да се, на пример, планира и уради ремонт постројења а да нема средстава за ремонт електрофил-

тера. Све такве модернизације иду упоредо са ремонтима. А све то што је у ЕПС-у урађено у претходним годинама, треба да послужи као пример другим, такође великим загађивачима, наглашава министар.

На основу до сада урађеног, имајући виду све оно што је планирано, сигуран сам да ће објекти ЕПС-а апсолутно бити у складу са свим директивама Европске уније који се односе на заштиту животне средине и да тај део неће бити никакав ограничавајући фактор за европске интеграције Србије, оцењује Поповић.

Министар се слаже да заштита животне средине захтева велика улагања и да је део новца за до сада реализоване пројекте обезбеђен донацијама Европске агенције за реконструкцију, део повољним кредитним аранжманима, а значајан део је обезбедио ЕПС из свог прихода. До 2015. године ЕПС у пројекте који решавају садашње еколошке проблеме треба да уложи 1,2 ми-

лијарде евра. Логично се намеће питање - како ће ЕПС да обезбеди тај новац?

- Обезбеђивање финансијских средстава за те пројекте јесте брига ЕПС-а. Сигурно је да тај новац треба да се обезбеди из прихода ЕПС-а од продаје електричне енергије. Свестан сам да постоји проблем цене електричне енергије и очекујем да ће ЕПС имати цену која са једне стране обезбеђује и електроенергетску независност земље и реализацију свих утврђених проје-

ката заштите животне средине, а са друге стране не угрожава социјалну и економску стабилност земље. Наравно, постоје и средства која се обезбеђују на основу спровођења домаћих закона и уредби. ЕПС-ови објекти као велики загађивачи морају да уплаћују одређене износе у Фонд заштите животне средине на основу закона које је Скупштина усвојила 2004. године. По тим законским решењима, велики загађивачи плаћају таксу за загађивање, 60 одсто новца се уплаћује јединица-

КОРИШЋЕЊЕ ПЕПЕЛА У ПРВОМ ПЛАНУ

Хвалећи ЕПС за оно што је урадио у претходне три године и најављујући послове у наредне три, министар Поповић опет наглашава помоћ државе.

- Сви ти пројекти јесу од значаја за државу. Санираћемо све електрофилтере, завршићемо причу о депонијама пепела, о одлагању пепела по измењеној технологији... Веома је важно да решимо коришћење електрофилтерског пепела. Могућности су велике, али ЕПС никада у овом послу није имао озбиљног партнера. Јер, ЕПС не треба да гради додатну индустрију која би користила пепео, већ такве фирме требају да се јаве ЕПС-у и да се тако пронађе заједничка корист. Могућности коришћења електрофилтерског пепела су велике, мислим да је веома лоше што се код нас веома мало користи.

ма локалне самоуправе на чијој је територији загађивач, и оне тај новац могу користити у сврхе заштите животне средине. Преосталих 40 одсто остаје у републичком Фонду. Република је постигла сагласност са ЕПС-ом да ће сав новац који стиже на име таксе у републички фонд из ЕПС-а овој компанији бити враћен за конкретне еколошке пројекте. Прошле године је, тако, део средстава из фонда уложен у реконструкцију електрофилтера у ТЕНТ-у. У току су тренутно и разговори о улагањима за побољшање еколошких перформанси електрофилтера блока 4 у ТЕ "Никола Тесла" А. Морам да напоменем да смо са свим великим загађивачима спремни да радимо

по истом принципу, као и са ЕПС-ом. А, загађивање из термоелектрана је велико и логично је да ће се средства Фонда за заштиту животне средине тамо инвестирати - наглашава Поповић.

Министарство науке и заштите животне средине и Електропри-

вреда Србије, најчешће, раде на реализацији заједничког задатка. Оцењујући ову сарадњу, Поповић истиче да је сарадња одлична и са аспекта животне средине и са становишта науке. Што се тиче науке, ЕПС је пуно урадио, пре свега, подстичући активности српских научних институција које су са ЕПС-ом пословно повезане. Радећи заједно, научне институције и ЕПС, показали су како и колико српска наука може да подржава српску привреду. На пример, увођење дигиталних система управљања радом термоелектрана је пројекат чији је развој финансијски подржало Министарство науке. Корисник тих најсавременијих система је постао ЕПС. Извођачи су били институти "Михаило Пупин", "Никола Тесла", Институт за хемију, технологију и металургију, као и Електротехнички факултет. Посао је урађен на истом нивоу квалитета као што је то пре неколико година учинила једна реномирана светска фирма, али је производ домаћих научника неупоредиво јефтинији. Захваљујући таквој пословној политици ЕПС-а имамо следеће ефекте - посао је обављен на светском нивоу, новац је остао у земљи, ЕПС је помогао српску науку а домаћи научни институти стекли изузетне референце за наступ ван Србије.

- Морам да истакнем и то да је ЕПС сјајан пример велике државне компаније која, налазећи свој интерес, проналази спрегу са свим деловима српске науке са којима може да ради. Било би добро да тако раде и други и да српска привреда што више сарађује са српском науком. И то не зато што је то нека наметнута патриотска обавеза, већ због тога што од те сарадње имају корист - закључује Поповић.

Хармонизација прописа из области заштите животне средине у Србији, са прописима Европске

ЖИВОТНА СРЕДИНА НИЈЕ ПАРТИЈСКО ПИТАЊЕ

Поводом недавних еколошких акцидентата у Србији и питања да ли се проблеми заштите животне средине можда користе и у политичке сврхе, министар Поповић каже:

- То није и не сме бити партијско питање. О заштити животне средине треба да воде рачуна сви и ту не сме бити политичке злоупотребе. Животна средина је заједничка за све нас и такви проблеми могу да се са успехом само заједнички и отклањају. Пример је сарадња ЕПС-а и државе. Можда би ЕПС могао и сам нешто да уради, али то би ишло много спорије да није помоћи државе. А ни држава не би много урадила да нема стручњака ЕПС-а.

уније, изузетно је велики и сложен посао. А посебно, стога, што се у поступку присаједињења ЕУ око 30 одсто прописа односи на екологију. Колико посла је урађено и шта нас још чека?

- Што се тиче овог министарства, један велики део посла је већ урађен. Четири велика закона, наиме, усвојена су у Скупштини Србије – они о заштити животне средине, стратешкој процени утицаја на животну средину и интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине. У скупштинској процедури тренутно се налази и више припремљених закона, који регулишу питања заштите ваздуха, заштите од буке, заштите од јонизујућег зрачења и нуклеарне сигурности, заштите од нејонизујућег зрачења, управљања отпадом, који су сви у складу са европским директивама и чекају на усвајање, објашњава министар.

Уз опаску да је релативно једноставно написати закон, он истиче да треба, међутим, урадити такав документ који је у складу са европском директивом, али истовремено и да је реално применљив у Србији. На основу до сада урађеног реално је очекивати да ће се до 2010. године усвојити све најважније компоненте европског законодавства из области заштите животне средине. То, ипак, не значи и да ће сви ови закони бити стопроцентно примењени, па се може догодити да и Србија, као што су то учиниле земље које су ушле у Европску Унију 2004. године, затражи одлагање почетка њихове примене. До 2010. године, такође, завршиће се и највећи део сада започетих послова. Решиће се, рецимо, комплетан проблем комуналног отпада, а у највећем броју случајева и проблем индустријског отпада. Заједно са локалном самоуправом креће се у изградњу регионалних

Министар Поповић директору Цебаловићу: “kWh” је добар лист

депонија. У десетак градова их градимо а за друге завршавамо пројектну документацију. У плану је да се најкасније током 2008. године све оне и заврше. Како се која регионална депонија буде завршавала тако ће се паре издвајати да се сва ђубришта на територији општина које користе нове санитарне депоније санирају. Очистићемо тако део по део Србије. А успешно решавање тог проблема могуће је само заједничким активностима државе, министарства, локалних самоуправа и грађана.

А када је реч о чишћењу Србије, посебна пажња поклања се опасном отпаду. Министарство науке и заштите животне средине и ЕАР покренули су акцију за набавку апарата за инертизацију медицинског отпада за целу Србију. Апарате неће добити сви домови здравља, али ће се, како каже Поповић, унапред

знати на коју би локацију такав отпад требало да се пребаци и где ће бити инертизован, односно учињен безопасним.

- У области заштите животне средине започети су многобројни послови. Уз сарадњу са надлежним компанијама и институцијама они се постепено успешно одвијају. Реално је да до 2010. године може много да се уради – истиче наш саговорник. У циљу праћења загађења у индустријским и другим срединама набавиће се мерне станице, а до краја ове године увешће се и систем мониторинга, тако да ће се на једном месту у Србији у сваком моменту знати резултат мерења сваке станице. И тај посао ради се у складу са прописима ЕУ. Набављамо и станице за контролу радиоактивности којима ће Србија бити опасана, али биће их и унутар земље. До краја 2007. године набавиће се и станице за мерење квалитета воде на улазу у нашу земљу, са системом мониторинга. А ускоро, такође, биће завршен и катастар загађивача за 250 предузећа, што ће омогућити да се тачно зна ко, како, када и зашто загађује животну средину - истиче министар Александар Поповић.

ЕПС И ДЕЦА: „Штедим енергију – чувам Србију“

Електропривреда Србије је током прошле године, настављајући едукативну акцију „ЕПС и ДЕЦА“, око пројекта „ЕПС и ДЕЦА – Тесла 150“ окупила око 30.000 ученика основних школа широм Србије. ЕПС и ове године реализује пројекат намењен деци под називом „Штедим енергију – чувам Србију“, с посебним акцентом на заштиту животне средине. Министар Поповић је позитивно оценио обе акције, а уз подршку и понуђену помоћ Министарства у реализацији тог пројекта истакао је и да је то најбољи вид комуникације са најмлађима. Званичну подршку акцији ЕПС-а дало је и Министарство просвете и спорта.

Кристина Јанићијевић

Добит уместо губитка

Уместо планираног губитка, у протеклој години реализована пословна добит од 2,6 милијарде динара, од чега је добит из пословних односа 668 милиона динара - Раст производње откривке и електричне енергије, док је производња угља на нивоу плана

Позитивном пословању ЈП ЕПС, после вишегодишњег пословања са губитком, у протеклој години, поред дистрибутивних, значајно су допринела и производна привредна друштва. Захваљујући расту готово свих битних показатеља Привредно друштво „Термоелектране и копови Костолац“ успело је тако да планирани негативни годишњи пословни салдо - са планираним губитком од две милијарде динара - „претвори“ у пословање са пословном добити од 2,6 милијарди динара. А што је још значајније у томе „права“ пословна добит износи 668 милиона динара (или како се то стручно исказује добит из пословних односа) на коју, значи, нису утицали спољни фактори, као што је на пример отписивање дугова.

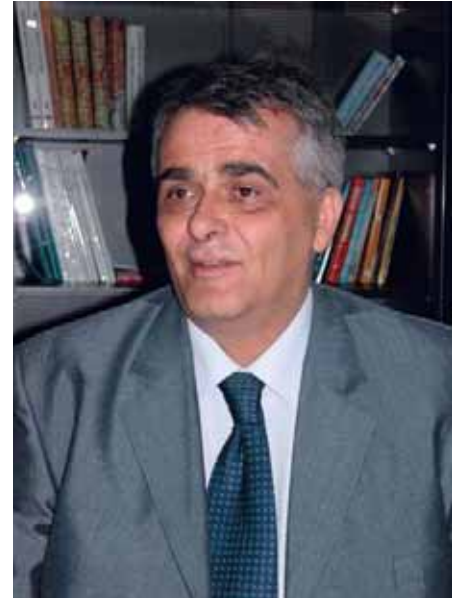
– Спајање и обједињавање послова два ранија јавна предузећа, већ на старту показало је велике предности нове организације рада – каже на почетку разговора за „kWh“ Драган Живковић, директор ПД „ТЕ-КО Костолац“. Пословање у протеклој години, стога, оцењује се као веома успешно и мало је вероватно да ће се, када је реч о финансијским резултатима, а без реалног раста цена електричне енергије, ускоро поновити. Планом за ову годину, дакле, уз садашњу цену наших роба, поново је укалкулисан пословни губитак и то од 1,6 милијарди динара, у којем је само из пословних односа пројектован на износ од 900 милиона динара.

Према речима Живковића, у 2006. години остварен је план производње угља од нешто преко седам милиона тона. Томе је помогла и добра производња комадног угља. Изнад плана реализована је производња јаловине. Произведено је готово 28 милиона кубних метара, а било је предвиђено 26,6 милиона. Посебно је значајно што је пребачен план производње

електричне енергије. Произведено је, наиме, преко 4,23 милијарде kWh, док је план износио нешто преко четири милијарде киловат-сати. И то иако блокови ТЕ „Костолац А“ нису били потпуно или делимично у погону (блок „А 1“ читаве године, а блок „А 2“ четири месеца). Значи, такав резултат остварен је само захваљујући вансеријском раду ТЕ „Костолац Б“. Повећана је, самим тим, и искоришћеност капацитета у производњи угља и електричне енергије. Само за термостројења она је износила 104 одсто, а са признатим потискивањем била би и доста већа – 123 одсто.

Што се тиче плана за 2007. годину производња угља и јаловине је виђена на готово истом нивоу као лане – угља 7.151.000 тона а јаловине 26,7 милиона кубних метара. Предвиђен је раст производње електричне енергије. Она ће бити, очекује се, изнад 4,63 милијарде киловат-часова. Такав нови скок је реалан, јер ће блок А 1 или „нових“ 100 мегавата, бити у погону већ у априлу.

– Почетак године охрабрује. У ова три најважнија сегмента пословања остварују се резултати изнад плана. У производњи електричне енергије бележимо – јануар 11 одсто изнад пла-

Драган Живковић

на, фебруар седам одсто, док се у марту - и то због потискивања капацитета - очекује производња на нивоу плана. На основу тога, укупно, рачуна се да ће се у првом тромесечју у производњи струје план премашити између осам и девет одсто, истиче Живковић и додаје:

– Такав добар резултат, закључно са 28. мартом, употпуњују повећана производња угља за 1,3 и јаловине за 9,5 одсто. Препуне су и депоније угља и уместо планираних 480.000 тона на њима тренутно има 569.000 тона.

Како је април у ЕПС-у у знаку почетка ремонта капацитета у ПД „ТЕ-КО Костолац“ осврћемо се и на ремонте.

ЗА ИНВЕСТИЦИЈЕ ПРЕДВИЂЕНО 3,2 МИЛИЈАРДЕ ДИНАРА

– У овој години је за инвестиције предвиђено око 3,2 милијарде динара. Од тога за нове инвестиције на коповима и у електранама треба да се издвоји највећи део – преко две милијарде динара. На површинским коповима главна инвестиција биће набавка петог јаловинског система на копу „Дрмно“. Циљ је његово оспособљавање за производњу угља од девет милиона тона до 2009. године. Очекује се да ће се ова инвестиција финансијски заокружити до године. У електранама ће најважније улагање бити у модернизацију система отпељивања по новој технологији хидромешавине (однос пепела и воде од 1:1). На копу „Ђириковац“ ће се градити нова депонија за блокове ТЕ „Костолац Б“. За ове пројекте укупно је намењено 930 милиона динара. За текуће одржавање планирамо 981 милион динара (и то за копове – 701 милион, а за ТЕ – 280 милиона динара).

Да би се омогућило даље напредовање копова и рударских радова потребно је да у експропријацију уложимо око 230 милиона динара, објашњава Драган Живковић.

ЗНАЧАЈНИ ПОМАЦИ У ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

У протеклој години ово привредно друштво је уградило електрофилтере у ТЕ “Костолац А”, блок 2, чиме је испуњен основни захтев грађана Костолца у вези са емитовањем загађујућих гасова и честица у центру Костолца. На тај начин из њих се емитује само 50 милиграма прашкастих материја по кубном метру, па чак и ниже, што је потпуно у складу са обавезујућим европским нормама. Проблем пепелишта ТЕ “Костолац Б” решиће се ове године, а у наредном периоду у плану је њихово санирање и за ТЕ “Костолац А”. Од других екопројеката ради се и на процесу одсумпоравања, за који је потребно доста и времена и средстава.

Живковић објашњава да у овој години нису предвиђени обимнији захвати ни у рударском делу, а ни у термоелектранама. Радиће се, пре свега, класични послови и то у више фаза да се не би угрозио производни процес. На коповима ће се то спроводити од 10. јуна до 11. августа, а у термоелектранама од 13. јула до 17. септембра.

- Новом организацијом пословања у ПД формиране су три дирекције – за производњу електричне енергије, за производњу угља и пословна дирекција, у којима има неколико самосталних сектора и служби – истиче Живковић. То се, рецимо, односи на информациони систем, систем

квалитета, сектор за развој ... Упркос добрим пословним резултатима још, наравно, нису решени сви проблеми између фузионисаних предузећа, али прележане су успешно “дечије болести” и ове године та прича биће затворена. Очекује се ускоро и коначан договор са синдикатом око свих битних питања, укључујући и уговоре о раду. Са њиховим представницима постигнута је, наиме, сагласност о новој организацији рада и систематизацији послова и радних места, као и о новом вредновању запослених и потписивање уговора о раду очекује се наредних дана. У свему томе битно је и то да је ПД “ТЕ-КО Костолац” успе-

ло да запосленима повећа просечни коефицијент, који је до сада био нижи него у другим производним друштвима за 20 одсто и најнижи у ЈП ЕПС. Са његовим просечним растом од 30 одсто, наиме, његови радници сустигли су запослене у другим производним друштвима.

-Процес реструктурисања друштва се наставља и упоредо са њим отварају се нове могућности за запошљавање дефицитарних кадрова – напомиње Живковић. Ово друштво је по спајању стартовало са око 6.000 запослених, а сада тренутно има 3.600 радника. Само у протеклој години по различитим основама из друштва је отишло 400 радника. Значи, ПД “ТЕ-КО Костолац” је у томе већ испод плана, с обзиром на то да је планом за ову годину било предвиђено да ће бити 3.700 радника. Тако смо створили могућност за пријем око 100 људи и то ће се попунити запошљавањем млађих стручних кадрова.

Миодраг Филиповић

Површински копови – ништа испод плана

Регион - мост енергетске сарадње

Тема скупа - сва критична и актуелна питања европске енергетике. - У сектору енергетике Србија добро напредује, истакао Радомир Наумов, министар рударства и енергетике Србије

Радомир Наумов

Министарска декларација о изградњи паневропског нафтовода (РЕОР) Констанца - Панчево - Трст, чија је вредност око две милијарде долара, најбољи је доказ да енергетска заједница нуди широку платформу сарадње, не само између земаља југоисточне Европе него и између тих земаља и Европске уније. Када је реч о законодавству и успостављању енергетског тржишта, задовољавању западноевропских стандарда, у том смислу Србија добро напредује. То је препознато у последњем извештају Европске комисије – рекао је Радомир Наумов, министар рударства и енергетике у Влади Републике Србије на Енергетском форуму "Југоисточна Европа - енергетски мост између Руске Федерације, Медитерана, каспијског и средњоисточног подручја и Европске уније", који је 3. априла 2007. одржан у Загребу – у склопу једногодишњег хрватског председавања Процесом сарадње у југоисточној Европи.

Он је додао да је Електропривреда Србије побољшала електродистрибу-

Андрис Пиебалгс

тивну мрежу у односу на претходне године укључивањем и нових електричних бројила, како би се одговорило обавезама које намеће Европска унија. Влада Републике Србије у потпуности подржава овај Енергетски форум, јер како је рекао Наумов, жели заједно са другима да постигне циљ – стварање паневропског тржишта, највећег на свету.

Овај скуп отворили су Иво Санадер, председник Владе Републике Хрватске и Андрис Пиебалгс, повереник Европске комисије за енергетику. Циљ форума био је расправа о свим критичним и актуелним питања из области енергетике, а доминирале су три главне теме: Енергетска сигурност Европе, Енергетски пројекти земаља југоисточне Европе и Могућности ин-

вестирања у енергетску индустрију, о чему су говорили представници банака и других финансијских институција, као и енергетских компанија.

Енергетски форум, чији је домаћин хрватско Министарство привреде рада и предузетништва, окупио је, поред министара надлежних за подручје енергетике земаља југоисточне Европе и министре из земаља извозница енергије, као и из држава, које су важне због транзита енергије преко њиховог подручја. На форуму су учествовали и представници највећих европских и светских енергетских компанија, као и представници разних финансијских и научних институција из области енергетике.

Д. Обрадовић

ДОГОВОР О ГРАДЊИ ПАНЕВРОПСКОГ НАФТОВОДА

Министри енергетике Србије, Румуније, Хрватске, Словеније и Италије, потписали су 3. априла 2007. у Загребу министарску изјаву о спровођењу пројекта РЕОР - изградње нафтовода од румунске луке Констанца, на Црном мору, до нафтовода TAL (Trans Alpine Line) код Трста, одакле би се нафта даље транспортовала до северноиталијанских и других европских рафинерија, а извесно је и до Ђенове, па потом и до САД. То је први документ, који омогућава рад на развоју пројекта овог паневропског нафтовода. Само присуство европског комесара за енергетику Андриша Пиебалгса потписивању овог документа, веома је значајно, јер потврђује и подршку Европске уније овом пројекту. Значај ове министарске изјаве је и у томе што, после трогодишњег преговарања владе тих пет земаља улазе у завршну фазу реализације споразума, у којој се очекује интензиван рад на припреми неопходних докумената, како би изградња нафтовода могла да почне после 2011. године.

Највећи еколошки подухват

у ЕПС-у

Потписивање уговора ЕПС-ЕАР-Енергоинвест: Еколошки захват од великог значаја

Донација ЕАР за нови транспорт пепела и шљаке у ТЕНТ- Б у износу од 28 милиона евра значајно ће унапредити заштиту животне средине на подручју Обреновца

Електропривреда Србије, Европска агенција за реконструкцију и сарајевски Енергоинвест, потписали су 22. марта уговор о новом систему транспорта пепела и шљаке у ТЕ «Никола Тесла Б» у Обреновцу, који је донирао ЕАР са 28 милиона евра. Том чину присуствовали су др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а, Христос Голфес, представник Европске агенције за реконструкцију, Џемаил Влаховљак, генерални директор сарајевског «Енергоинвеста», Драгомир Марковић, директор Дирекције за стратегију и инвестиције ЕПС-а, Бошко Буха, директор ТЕ «Никола Тесла» и други.

Реализација овог пројекта требало би да траје 15 месеци, а носилац посла је Конзорцијум Енергоинвест – Сарајево (БиХ) и ЕWB (Мађарска). Постојећи систем транспорта пепела и шљаке у ТЕНТ-Б захтева одлагалиште велике површине и постоји високи ризик развјавања пепела ветром и загађења подземних вода и околног земљишта. Захваљујући донацији ЕАР, знатно ће се унапредити

технологија прикупљања, транспорта и депоновања пепела и шљаке за шта ће сада бити потребно 10 до 15 пута воде мање. Смањиће се загађења подземних вода, знатно побољшати квалитет ваздуха, а биће створена и могућност испоруке сувог пепела цементној и грађевинској индустрији.

Поздрављајући присутне и изразивши задовољство што је овај уговор потписан, Драгомир Марковић, је рекао да је ЕАР донатор највећег еколошког пројекта у Електропривреди Србије. Он је за ЕПС од великог значаја, али, како је рекао Марковић и пројекат од високог ризика, јер се изводи на ТЕНТ Б и то на оба блока од по 620 мегавата, што представља 25 одсто капацитета ЕПС-а. Због тога је и према извођачу и према консултанту изразио жељу да овом пројекту приђу са пуном озбиљношћу и професионалношћу, посебно када је реч о квалитету изведених радова и уграђене опреме, а као веома важан сегмент назначио је потребу придржавања и испуњења договорених рокова.

Директор Енергоинвеста, Џемаил Влаховљак, уважавајући изузетан значај овог објекта за рад електроенергетског система Србије, истакао је да ће бити учињено све да се испоштују уговорене обавезе и да новац, који је уложен, буде искоришћен на најбољи начин. Он је додао да овај пројекат има и једну додатну вредност, а то је, пре свега, грађење мостова међу људима две државе.

Христос Голфес је овом приликом подсетио да је ЕАР од 2001. у електроенергетски сектор уложио више од 400 милиона евра и нагласио да је ово крај једног дугог просеца припреме овог пројекта, а тек почетак рада на њему.

Напомињући да је, захваљујући средствима ЕАР, процес ревитализације у ТЕНТ-у готово завршен, Бошко Буха, директор ТЕНТ-а је посебно истакао један важан резултат који је из тога произашао. А то је да се у овим капацитетима 2006. године произвело две милијарде киловат-часова електричне енергије више него 2001. године, а то је равно производњи једног новог блока од 350 мегавата. Овај резултат, рекао је Буха, показује да смо у пројекту ревитализације, заједно са ЕАР – успели.

Д. Обрадовић

У другом кварталу довољно струје

Процењује се да би на крају јуна, на депонијама у термоелектранама требало да буде знатно више угља него што је планирано, а хидроакumulације на планираном нивоу. - У минулој години и у Колубари и у Костоцу произведено је највише угља откако постоје

Тренутна електроенергетска ситуација, врло је повољна; стање у акумулацијама за 266 гигават-часа је изнад билансираног, а стање на депонијама, како се очекује на крају марта ове године, биће веће од планираног. То је створило услове да ремонтна сезона почне раније. Ако се тренд довоза угља настави и ако се уважи актуелизовани план ремонта за ову годину, очекујемо сигурно извршење електроенергетског биланса у другом кварталу ове године.

Ово је, поред осталог, на Састанку директора електрана и рудника, који је одржан 16. марта на Рајцу, нагласио Миладин Басарић, директор Сектора за енергетско планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом. Он је додао да ће, имајући у виду расположиву енергију у другом кварталу ове године, бити покривене све потребе за електричном енергијом. Овом приликом, Басарић је изнео је процену да би на крају јуна, на депонијама у термоелектранама требало да буде знатно више угља него што је планирано, а хидроакumulације би требало да буду на планираном нивоу.

Осврћући се на нетипичну зиму ове сезоне, Басарић је рекао да смо у протеклих пет месеци имали просечну остварену дневну температуру од 8,5 степени Целзијусових, што је било за 3,5 степени изнад вишегодишњег просека. Имали смо и најтоплији јануар у последњих 120 година откако се мери температура ваздуха, односно, 7,5 степени Целзијусових изнад просека (просек је око нуле) и најтоплију зиму, ако посматрамо децембар, јануар и фебруар. У протеклих пет месецу увезено је 717 милио-

У јануару и марту 2006. рекорди у производњи електричне енергије

на киловат-часова, што је упола мање од билансом предвиђених количина.

На овом скупу електропривредника уследило је и разматрање стања у производњи угља и том приликом, Небојша Шијаковић, директор Сектора за производњу угља у Дирекцији за производњу енергије, истакао је да му је задовољство да говори о резултатима, које су рудари постигли у претходној години. И колубарски и косточачки басен, имали су више рекорда у минулој години. И један и други басен произвели су највише угља од када постоје, а када је реч о откривци, косточачки басен је остварио је највећу производњу од свог настанка. У 2006. години ископано је више од 36 милиона тона угља. Сви рудници остварили су производњу откривке изнад плана или су били на нивоу билансираних количина. Код ПД «Колубара, како је речено, повећано је временско искоришћење капацитета, а смањен је и неплански део застоја, што је одраз ефикасног одржавања. Код Костолца су ти параметри били нешто нижи. Шијаковић је истакао и добру откривку у овој години, због повољних временских услова и висок пребачај у производњи угља. Отуда је процењено да ћемо за следећу зиму имати добру ситуацију са снабдевањем угљем.

О изузетним резултатима у 2005. и 2006. години говорила је затим Вера Станојевић, директор Сектора за производњу топлотне и електричне енергије

у Дирекцији за производњу енергије. Електроенергетски биланс премашен је за 7,9 одсто, односно за 2,8 милијарди киловат-часова. Недостајало је само 39 милиона киловат-часова електричне енергије да буде достигнут изузетан производни рекорд из 2005. године. То је, како је навела Вера Станојевић, свега једнодневна максимална производња проточних ХЕ. Електропривреда Србије, без косметских електрана, произвела је укупно 34,3 милијарде киловат-часова електричне енергије. У јануару и марту 2006. године ЕПС је остварио највише месечне нивое производње откако постоји. Део вишкова је продат по тржишним условима, смањени су трошкови производње, одржавање је било квалитетније и то је, како је речено, резултирало стварањем профита - први пут, после 1990. године.

Прошле године, производња је, у односу на 2000. годину, била већа за 4,16 милијарди киловат-часова, што је еквивалентно раду блока од 475 мегавата и то континуирано свих 8.760 сати пуном снагом

Вера Станојевић је истакла да предстоји сушнији период и да ћемо због тога имати проблема у раду електроенергетског система. Коефицијент искоришћења капацитета био је лане највиши у последњих 16 година. Производња је у односу на 2000. годину била већа за 4,16 милијарди киловат-часова, што је еквивалентно раду блока од 475 мегавата и то континуирано свих 8.760 сати пуном снагом! Предстоји нам, рекла је она, шестогодишњи период ревитализације четири хидроелектране, за шта ће бити потребно око 200 милиона евра.

- Приоритетним се сматра и повећање енергетске ефикасности на преосталим термоблоковима, али и у свим

У протеклих пет месеци увезено је 717 милиона киловат-часова, што је упола мање од билансом предвиђених количина.

другим сегментима и боље је да ми то сами урадимо, него да нам дође неко други и да нас он ангажује. Резултати, које смо постигли, показали су да унемо изузетно добро да управљамо сами собом. Отварају се нове пословне активности, а на финансијско пословање ЕПС-а, свака-

ко, утицаће и цена електричне енергије, јер се распон између наше цене и оне по којој је купујемо, нарочито у критичним периодима, стално повећава. У ЕПС-у се више не размишља о инвестицијама и трговини само у земљи, него и ван њених граница. И друге компаније су изашле из националних оквира. Само ефикасна и финансијски стабилна компанија, може да одговори изазовима, које доноси регионално енергетско тржиште. Зато је боље да се сами уређујемо, него да то чини неко други. Јер, само ми можемо да искористимо све потенцијале, које смо препознали - рекла је на крају свог излагања Вера Станојевић.

Д. Обрадовић

МУЗЕЈ РУДАРСТВА УСКОРО И У КОСТОЛЦУ

Почеци рударења у 1870. години

Богата историја рударења у Костолцу, која је изменила изглед читавог краја, ускоро би требало да пронађе своје место и у Музеју рударства. Иницијатива Милана Јаковљевића, председника Скупштине Привредног друштва „Термоелектране и копови Костолац“, за формирање ове културне установе прихваћена је на седници одржаној крајем фебруара, чиме се стара идеја сасвим приближила коначној реализацији. Драган Живковић, директор привредног друштва, у наредном периоду формираће стручни тим који ће бити задужен за организацију набавке сачуваних предмета везаних за развој производње угља и електричне енергије у костолачком басену. Музеј ће највероватније бити смештен у једној од бивших управних зграда рудника у Старом Костолцу, која ће бити рестаурирана.

Почеци организоване производње угља везују се за отварање јаме Стари Костолац 1870. године. Највеће заслуге за истраживање рудног богатства у овом крају припадају Ђорђу Вајферту,

који је 1881. године исплатио свог ортака, Фрању Врштечку и постао једини власник ондашњих рудника. Уз рудник је почело да нице и стамбено насеље, а шест година касније отворен је и други рудник - јама Кленовник. Са развојем рудника размишљало се и о производњи електричне енергије. Прва електрична сијалица упаљена је крајем лета 1903. године, када је генератор снаге

45 килвата покретала парна машина. Струја је коришћена и за покретање електромотора у јами рудника, освету на шлеповима за утовар угља, али и за осветљавање неколико улица у већ формираном рударском насељу. Заимљиво је и то да су први површински откоп Костолац отворили Немци 1943. године.

П. Животић

УГОВОР „КОЛУБАРА МЕТАЛА“ И ШВЕДСКЕ ФИРМЕ SKF

Корак ка светском тржишту

Почетком априла у Вреоцима Сава Ковачев, директор „Колубара Метала“ и Предраг Јовановић, директор шведске фирме SKF за Србију, Македонију и Црну Гору потписали су уговор о пословној сарадњи на пројектовању, производњи и одржавању рударске и енергетске опреме. Свечаном чину потписивања уговора присуствовали су и Кристер Брингеус, амбасадор Краљевине Шведске у Србији, са сарадницима и Ђорђе Михаиловић, заменик министра рударства и енергетике Србије. Како је том приликом истакнуто, реализација овог уговора проистекла је из претходног „Уговора о намерама“,

потписаног у 2005. години од Владе Краљевине Шведске и Министарства рударства и енергетике.

Нови уговор, стога, представља добру основу за „сигурнији корак на светском тржишту“ и за даљу оптимизацију ефикасности средстава рада у овој области. Заједнички рад, самим тим, ојачаће позиције на тржишту ових познатих произвођача рударске и енергетске опреме. Компанија SKF, а која ове године навршава и 100 година постојања, као произвођач лежајева за металску индустрију представља и „глобалну“ фирму, са погонима у 120 земаља.

М. Тадић

Слобода мишљења или једноумље

Због уводника "Београде, Београде ..." РБ "Колубара" тражи од генералног директора ЕПС-а да хитно смени Момчила Цебаловића, директора Сектора за односе с јавношћу и Миодрага Филиповића, главног уредника листа "kWh": – Истог дана напад и на сајту "Energyobserver"

Вас у Београду треба укинути, нама би било боље без вас у Дирекцији. Реченица, коју је изговорио један од директора великог ЕПС-овог привредног друштва, била је "кап" која је прелила "чашу". То је био повод за уводник "Београде, Београде..." у прошлом броју листа "kWh". Нисам први пут чуо да Београд и Дирекцију ЕПС-а треба "угасити". Тада ће, верују неки, срећа завладати по систему ЕПС-а. Па, ја сам уз ЕПС и у ЕПС-у 20 година. Тих дана сам, иначе, објашњавао новинарима зашто се у неким дистрибуцијама гасе неки огранци а отварају нови, понављајући да је то "пословна одлука ЕПС-а, коју ЕПС неће да објашњава по медијима". ЕПС је тако, мимо своје воље, постао "јунак" медија. Једини негативни текстови о ЕПС-у били су тада управо на тему – локална препуцавања. А у медијима, у то време, иде и друга тема, нама важнија - поскупљење струје. И тако с једне стране правимо "добру слику" ЕПС-а, који убеђује народ да је поскупљење струје у њиховом интересу, а с друге стране, текстовима о локалним сукобима који се преламају преко истог тог ЕПС-а, ствара се нека друга слика. Па, хајде онда управљај односима с јавношћу. Немогуће.

И тако се "родио" уводник "Београде, Београде..." Е, због тог уводника сада се тражи смењивање писца и уредника који је пустио тај текст. Како су неки у писању о проблемима које имамо нашли позадину, неке скривене намере... уследила је ова рубрика – "Лични став". Тек да уклони дилеме.

Тема уводника су проблеми који свима нама односе огромну енергију. Уместо да је усмеримо за пословну креацију, трошимо је на покушаје да решимо проблеме које сами себи стварамо. "Креатори" проблема су "ОНИ" и "ОВИ". Неки не схватише ко је ту ко, па појашњавам. "ОНИ" су они који су ван ЕПС-а и који се труде да угасе утицај Београда

и Дирекције. Тако ће лакше, мисле они, остварити свој циљ - зарад страних интереса, уз помоћ домаћих "експерата", поделиће ЕПС и распродати га. "ОВИ" су они који су у ЕПС-у и који би такође да "угасе" Дирекцију и поделе ЕПС. Они, наравно, не раде за странце, већ брину о својим локалним срединама и својим привредним друштвима.

"Београде, Београде..." мора полако да се чита. Брзина може да створи погрешне закључке. Код неких је и створило. "Личним ставом" наглашавам да позадине и наручиоца нема.

Већ готово 25 година пишем. Искључиво оно што ја мислим. Чак и када говорим у име ЕПС-а, говорим ставове у које верујем. У "Политици", где сам био новинар, у тешком периоду за све нас, није било лако писати како власт уништава ЕПС ниском ценом струје, најављивати редукције када вођа каже да струје има... Или нападати "Прогрес" јер отима увоз гаса од НИС-а. Било је телефонских позива, разговора у четири ока... Али, нико ми није мењао текстове, није их скраћивао или их избацивао. Није ми бранио да мислим. Није ми смањивао плату или тражио да своје размишљање платим "главом". Истина, због "личног става" сам на демонстрацијама добијао батине. Но, и то мање боли од празних етикета са исконструисаном политичком позадином које шаље неко "јак". Као непартијски човек, у то се не разумем.

Сада се због "личног става" тражи "глава". Смени га, не мисли као ми!

"После објављеног уводника у ЕПС-овом часопису "kWh" од Момчила Цебаловића, ЗАХТЕВАМО од Вас да га ХИТНО сменисте са радног места Директора сектора за односе са јавношћу, као и главног уредника листа Миодрага Филиповића, који су повредили достојанство радника Колубаре, житеља општине Лазаревац и радника Електродистрибуције Лазаревац. Илузорно је реплицирати овом на-

Момчило Цебаловић: Ћутати или не ћутати

рученом коментару уредника, али Вама постављамо питања, после којих, надамо се, да ћете и сами наћи одговор у њиховој смени". Ово је почетак писма које је генералном директору ЕПС-а упутио Драган Томић, директор РБ "Колубара". Писмо је у Кабинет генералног директора ЕПС-а стигло 29. марта 2007. године.

Истог дана Сијка Пиштолова, чувени "експерт" чија је мржња према ЕПС-у јача од њеног знања, на сајту "Energyobserver" чији је уредник, објављује текст под насловом "Спин доктори у струјном колу". "Спин мајстори" су они који, по једнима, обмањују јавност или они који, по другима, одређени став намећу јавности као једино исправан. Ти "спин доктори" које Пиштолова не помиње по имену и презимену су Момчило Цебаловић, које она зове "лице ЕПС-а" и Жељко Мартиновић, задужен за односе с јавношћу у Министарству рударства и енергетике. Зашто они? Па њих двојица годинама убеђују јавност да је Србији потребан јак, профитабилан ЕПС и да струја мора да поскупи, јер у региону нема ниже цене. Њој се не свиђа, шта они причају, па се труди да их облати кад год може. Као на траци понавља - струја не треба да поскупи, дистрибуције треба да се издвоје из ЕПС-а, злог монополисту треба што пре приватизовати. Тај текст је истог дана постављен на сајт ТВ Б 92. Наравно, она је само гласноговорник.

У уводнику који је узбуркао страсти, нико није прозван. Ни "ОНИ" ни "ОВИ". Предмет уводника су биле појаве. О "ОНИМА" и "ОВИМА" који не признају ЕПС, Дирекцију ЕПС-а, који су сами себи довољни, који се понашају као држава у држави, који мисле да је локална добробит важнија од опште, који не схватају да им може бити добро само ако је добро целом систему ЕПС-а... Па та Дирекција ЕПС-а већ три године брани

ЕПС од разних "добронамерника". Дobar део те борбе са горе поменутиm сајтом и другим "експертима" који са њима сарађују одвија се управо преко медија. Та борба није лака а више није ни тајна. Јавно се сучељавају ставови и интереси. Бранећи значај Дирекције ЕПС-а свестан сам да она не може да стекне ауторитет само снагом правних аката, већ мора да се свима у систему наметне ауторитетом стручности. То ће, признајем, бити лакше када струка буде једини критеријум за радна места. Свуда у систему ЕПС-а, па и шире.

Чуди реаговање у име Лазареваца, јер је он поменут само у једној реченици – "Лазаревац копа угља а нема дистрибуцију!" и то у контексту са осталим градовима. И нигде више. "Колубара" није поменута ниједном речју. Помиње се да неки чувају "своје жице и свој угља", али те жице и угља имају и Ужице, Пожаревац, Краљево, Крагујевац, Нови Сад, Ваљево, Шабац, Лозница, Костолац...

Како смо државно предузеће мислио сам да су тај угља, где год се налазио, и те жице, где год се провлачиле, власништво државе Србије а не општина које хоће да имају своје општинске ЕПС-ове. Да ли сам у заблуди што мислим да је Ду-

нав, бар она половина на нашој страни, власништво Србије а не "Ђердапа". Истина је да такве мисли "Ђердап" не намеће. Изгледа да нисам у праву. Свако би свој угља и своје жице. И тако се понаша.

Хајде да сметам онима споља. Али, сам збуњен што сметам двома супротстављеним странама. Јасно је да се ни "Колубари" не свиђа шта раде разни "саветници". Свој однос према држави рудари "Колубаре" показују рекордним производним резултатима. Капа доле, да није тог угља Србија би била у мраку. Али, тако могу да кажу и у ТЕНТ-у, Ђердапу... Али, како то да две супротстављене стране имају исти циљ – ућуткати Цеbalовића. И то исти циљ који је 2003. имала Кори Удовички.

Пре четири године моја борба у медијима за ствар ЕПС-а сметала је и њој, али и њој блиским, тадашњем врху "Колубаре"? И то Ђерићу, Николићу... који су 2001. сменили оне који су сада на челу "Колубаре". Тада сам одбио да по медијима организујем блаћење Синдиката ЕПС-а. Дао сам оставку. Прво сам ја принуђен на повлачење а онда је смењен заменик генералног директора Владимир Ђорђевић, данашњи генерални. Сада опет, прво ја а онда...

Љубомир Герић, тадашњи први човек ЕПС-а је потом у интервјуу НИН-у рекао да је Кори Удовички "тражила да ућуткамо Цеbalовића". Наиме, појаснио је Герић, Цеbalовић је по медијима био сувише гласан, гласнији од Министарства. Када је Цеbalовић ућуткан, Министарство енергетике је на меморандумима ЕПС-а писало саопштења ЕПС-а у кабинету министра. Зато ја, који тада нисам хтео да блатим Синдикат ЕПС-а имам право да данас кажем челницима синдиката привредних друштава да оно што није успело Удовички, сада је успело њима. Поделили су Синдикат ЕПС-а на производни и дистрибутивни део. То није интерес запослених у ЕПС-у.

Схватам – Дирекције ЕПС-а не сме да буде у медијима. Лист "kWh", који је за "Колубару" и неке друге ЕПС-ов а не њихов лист, треба да пише равно, да не таласа, да сакрива проблеме у компанији, да све ставља под "тепих". Тако ће свима бити боље. Док се не саплетемо о тај тепих. Желим да верујем да изношење ставова који се неке не допадају неће довести до забране уласка листа "kWh" у нека привредна друштва. "Колубара" је одлучила да прекине сарадњу са нашим листом, све док не буду смењени Цеbalовић и Филиповић. Тешко могу да прихватим да то носи демократија, да је то слобода говора и мишљења. Смењивање оних који не мисле као ви позив је на једноумље, сејање страха и ћутање. И то данас, када неко треба да одлучи каква ће бити будућност ЕПС-а. Ћутање није интерес ни ЕПС-а, нити нас који живимо у Србији. Зато треба причати и писати о проблемима са којима смо суочени. Иако није време, кажу неки.

А када је то у Србији право време?

РБ Колубара
Бр. 10854
28.03.2007 год.
Лазаревац

**ГЕНЕРАЛНОМ ДИРЕКТОРУ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ**

Примет: Захтев за ХИТНУ смену Директора сектора за односе са јавношћу и уредника часописа КВЧ

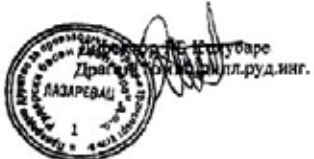
После објављеног уводника у ЕПС-овом часопису КВЧ од Момчила Цеbalовића, ЗАХТЕВАМО од Вас да га ХИТНО сменисте са радног места Директора сектора за односе са јавношћу, као и главног уредника листа Миодрага Филиповића, који су повредили достојанство радника Колубаре, житеља општине Лазаревац и радника Електродистрибуције Лазаревац.

Идузорио је реплицирати овом нарученом коментару уредника, али Вама постављамо питања, после којих, надамо се, да ћете и сами наћи одговор у њиховој смени:

1. У чије име они то говоре?
2. Ко их је овластито да врше поделе на оне ЗА и оне ПРОТИВ?
3. У име кога они говоре о Лазаревцу и његовом угљу?
4. Знају ли они шта Колубара и њен угља значе за ово друштво?
5. На чијој су они страни, ако смо МИ на ОНОЈ?
6. О којим променама они говоре?
7. О ком и у име кога говоре о државном интересу? Очигледно да нису у истој Држави са нама.
8. Кога убеђује о бољем сутра, као да ОНИ то сутра боље виде од НАС?
9. Који су им ОНИ и ОВИ?
10. Са којим од ОВНИХ или ОНИХ ће се ОНИ вратити?

Нећемо ником, а нарочито Цеbalовићу, говорити шта РБ Колубара значи за ЕПС и Државу Србију, јер би тиме сами себе сврстали у Цеbalовићеве подале. Остављамо их да се баве са њима у сопственом гледишту многих питања. РБ Колубара од данас неће сарађивати са уредништвом часописа КВЧ, све док не буду смењени М. Цеbalовић и М. Филиповић. Срдачно Вас поздрављамо.

Директор РБ Колубаре
Драгиша Милошевић, руд. инж.

Spin doktori u strujnom kolu

29. mart 2007. | Пише: Sijka Pištolova, Energyobserver.com

Ovogodišnji medijski scenario za poskupljenje struje u Srbiji ni malo se nije razlikovao od dosadašnjih, što ne iznenađuje, ako znamo da ga već godinama unazad sprovode ista lica.

Sijka Pištolova, urednica portala Energyobserver

Standardno, priča počinje oko Nove godine, stidljivim medijskim najavama iz „anonimnih ali pouzdanih“ izvora u EPS-u da će struja u ovoj godini poskupeti oko 20 odsto, uz čega ide i tradicionalna priča kako je cena struje u Srbiji najniža u regionu.

Približavanjem najavljenog datuma za poskupljenje, pouzdani izvori iz EPS-a „dobijaju lice“, uz još jedno ponavljanje da struja treba da poskupi 20 odsto, jer je sadašnja cena najniža u regionu.

Tu se uključuju i lobisti iz Ministarstva energetike, uz priču da struja treba da poskupi 20 odsto, jer je, pogađate, njena cena najniža u regionu.

Potom napokon dolazi dugo najavljivani datum i struja ne poskupljuje.

1. У чије име они (писац и уредник, прим. М.Ц.) то говоре?

Писао сам у своје име. Не радим по наруџбини.

2. Ко их је овластио да врше поделе на оне ЗА и оне ПРОТИВ?

За слободу мишљења не треба овлашћење. Слободе или има или нема. Не може се размишљати слободно у границама које неко одреди. Све оне који су против ЕПС-а као система и Дирекције ЕПС-а, која у сарадњи са државним органима креира будућност ЕПС-а, у интересу Србије а не локалних интереса, делио сам на ОНЕ и ОВЕ а не на оне који су ЗА и који су ПРОТИВ. Сви који су се препознали су ПРОТИВ таквог ЕПС-а.

3. У име кога они говоре о Лазаревцу и његовом угљу?

Понављам, у своје име. Такође понављам - и даље мислим да је угља који је природа поклонила Лазаревцу и Костолцу богатство државе Србије а не нечије наследство.

4. Знају ли они шта „Колубара” и њен угља значе за ово друштво?

То питање не чујем први пут. Знам, зато и мислим да држава мора да брине о државном богатству које је на територији Лазаревца, Костолца...

5. На чијој су они страни, ако смо МИ на ОНОЈ.

Ја сам увек био на страни ЕПС-а. Већ 20 година. И онда када то није било паметно. Само од јаког ЕПС-а корист може да има Србија. Самим тим и сви који раде у систему ЕПС-а. “Колубару” нисам сврстао на ОНУ страну. То су празне етикете. Изражавам дубоко поштовање према свима који поштено раде у “Колубари” у интересу државе Србије.

6. О којим променама они говоре?

Не о кадровским, пошто мислите на њих. То није у мојој надлежности. Има и других промена – организационих, технолошких...које доносе бољитак компанији. На те промене мислим. Само су промене сталне. Кадровске ће се решавати акционарством, уласком у стратешка партнерства. То су промене које ће доћи... за годину, две, пет, 10... али ће доћи...упркос неким од нас.

7. О коме и у име кога говоре о државном интересу? Очигледно нису у истој Држави са нама.

Вероватно нису слушали шта годинама причам о интересу ЕПС-а и државе Србије. За мене дилеме нема – интерес Србије је велики и профитабилан ЕПС, као што је Чешка схватила да је интерес Чешке велики ЧЕЗ. Већ 20 година причам ту причу. Да ли је ту нешто спорно?

8. Кога убеђују о бољем сутра, као да ОНИ то сутра боље виде од НАС?

Мој став о сутрашњици ЕПС-а је јасан. Да ли ће бити баш таква, не зависи од мене. Ја имам обавезу да у јавност изнесем став овог пословодства – будућност треба да донесе јак, модеран, јединствен, вертикално интегрисан, профитабилан ЕПС, са значајном улогом државе. Поклапају нам се погледи. Када се не буду поклопили, ја ћу сам отићи. Када неко одлучи да је за Србију најбоље да ЕПС буде слаб и подељен, да локалне средине одлучују шта ће ЕПС да ради и гради, да ће се ЕПС лакше одбранити са слабом Дирекцијом а јаким привредним друштвима...то ће објашњавати неко други.

9. Који су ОНИ и ОВИ?

И ОНИ и ОВИ су ОНИ који су против јаког ЕПС-а и јаке Дирекције ЕПС-а. ОНИ су они који то раде ван ЕПС-а а ОВИ су они који то раде унутар ЕПС-а. Ни ОНЕ ни ОВЕ нисам прозивао по имену и презимену.

10. Са којим од ОВИХ или ОНИХ ће се ОНИ ћерати?

Са ОНИМА ван ЕПС-а. Са њима се ћерам већ неколико година. Ето и реагују. ОВИ у ЕПС-у нису у мом опису посла. Сем када се због њих о нашем ЕПС-у пише лоше по медијима. После свега, да ли да се сложим са Јиржијем Менцлом, чешким редитељем, који пре неколико дана рече: “Комунистичка цензура уопште није била тако оштра, колико је оштра ова данашња”. Драго ми је што могу да кажем да у листу “kWh” нема цензуре, да генерални директор ништа не наручује, да ништа не чита пре објављивања, чак не тражи да ауторизује своје изјаве. Цитирањем Менцла не исказујем жал за прошлим временима, већ жал што демократија и слобода мишљења још куцају на наша врата. Будите уверени, прост збир локалних интереса не доноси срећу ни ЕПС-у ни Србији.

ПРОФ. ДР ДРАГАН ЂУРИЧИН, ПРЕДСЕДНИК САВЕЗА ЕКОНОМИСТА СРБИЈЕ НА ТВ АВАЛА

Драган Ђуричин

“Први ћу купити акције ЕПС-а”

Енергетика је област у коју се веома плодно може инвестирати приход од приватизације из других сектора и самим тим повећати њена способност да ствара приход и за тај сектор и за државу - рекао је Ђуричин, наглашавајући да ниједна паметна влада не би продала ЕПС

Ја ћу први да купим акције ЕПС-а, када буду на берзи. С том инвестицијом се не може изгубити... Ко продаје струју никако не може да губи, може само да добије. Подигните цену струје на европски ниво, па ћете видети да ли се капитал ЕПС-а једе или увећава. Видећете врло

брзи да ће ЕПС бити профитабилан. Струја ће бити само скупља и никада неће бити јевтинија.

Ово је недавно на ТВ Авала, поред осталог, рекао др Драган Ђуричин, председник Савеза економиста Србије и професор Економског факултета у Београду.

Укупан приход од приватизације у Србији износи 4,5 милијарди евра. Он би могао да буде много већи, ако би у

приватизацију, односно продају, ушао ЕПС, али, како наводи професор Ђуричин, ни једна паметна влада то неће да учини. Указујући на чињеницу да значајан део штедње имамо у сламалицама или сивој економији, грађани би, истиче професор, могли да купе акције ЕПС-а и НИС-а, Комерцијалне банке, ДДОР-а Нови Сад и других, ако би та предузећа изашла са процедуром прве јавне понуде на берзи.

-Електроенергетски сектор има огромну вредност за земљу, јер се бави производњом стратешких ресурса. То је сектор, који представља основу за технолошки развој, а данас конкурентност највише зависи управо од такве могућности. То је област у коју се може веома плодно инвестирати приход од приватизације из других сектора и самим тим повећати њена способност стварања прихода и за тај сектор и за државу. Он може да буде веома уносан са аспекта инвестиција. Зато ту и даље видим улогу државе. Волео бих да ми неко покаже бар једну велику европску привреду, са изузетком Велике Британије, укључујући и транзиционе придошлице из Источне Европе и балтичких земаља, које немају ал пари власничку структуру или ал пари допринос приватног и државног сектора у формирању бруто домаћег производа. Да не помињем екстремне примере: Италије, Шведске, Француске, па и Немачке. Нема ни једне привреде, која није мешовита, а да и не говоримо о новоиндустријализованим земљама, попут Кине и Индије, које имају огромну стопу привредног раста. Држава је добродошла, посебно у мрежним технологијама и гранама, које захтевају екстремно висока улагања, где приватни капитал нема дугорочни интерес или се не може англомерирати - каже др Ђуричин.

Он даље напомиње да је држава, такође, добродошла у секторима који представљају стратегијску платформу за развој технологије и пита се где би то наши стручњаци, са електротехнике, машинства или технологије, могли да развијају своје концепте и иновације, ако, на пример, не бисмо имали своју електропривреду. Он истиче да су центри развоја великих мултинационалних компанија, увек у матичним земљама, као и финансије и маркетинг, док производња представља оперативне активности, које су тривијалне, односно на другом су месту.

- Ја говорим о концептуалном, свестраном капитализму, у коме и држава и приватни сектор имају своје место. Ко ће да надокнади дефицитарне инвестиције, које Србија има у овом тренутку. Влада Србије је проценила да до 2012. године треба инвестирати око 60 милијарди долара да би се ниво бруто домаћег

ЕПС делимично реструктуриран, простора још има за докапитализацију и за привлачење страног капитала: ТЕ "Костолац"

производа повећао негде на око седам хиљада долара по становнику. То је данашњи ниво Хрватске. Али, у том тренутку ми ћемо и даље имати спољнотрговински дефицит и 2012. године увозићемо више него што извозимо. Ко ће да надокнади тај дефицит у продукцији, јер он може да се надокнади само инвестицијама, ако страни инвеститори, до сада, нису показали интерес. Ако домаћи инвеститори нису успели да инвестирају довољно и да подигну ниво тих активности да достигнемо сами себе из 1989. године, неко то мора. То је држава - каже др Ђуричин.

Напоменувши да не мисли да у стратегијске секторе не треба да долази страни приватни капитал, он је истакао да тај капитал неће доћи у овакву државу, док се не побољшају њени институционални капацитети.

- Поставка да се капитал сам оплођује и решава ствари, а да држава треба само да створи повољан амбијент, може да се окарактерише као наивни либерализам. Наш приватни сектор, иза кога стоје транзициони капиталисти, још је у активностима које нису везане за екстремно висока улагања и више стопе ризика. Они не финансирају истраживања и не улазе у активности које захтевају велики обим улагања. Држава се бави енергетиком и у домену производње електричне енергије и у домену прераде нафте. ЕПС је делимично реструктурисан и има ту још простора за реструктурирање, пре свега за дока-

питализацију, за привлачења страног капитала у заједничка улагања. Али, када се подигне оутпут ЕПС-а, он ће бити веома профитабилан - каже др Ђуричин.

Професор је, потом, рекао да је кључно питање шта је иницијална каписла преокрета којим треба да остваримо раст и ко треба да направи преокрет, јер радикалнији рез још није начињен.

- Моје је мишљење да тај преокрет можемо да направимо само сопственим ресурсом. Отуда се и залажем да се приходи од приватизације врате у стратегијске гране, иза којих стоји држава. То су, пре свега, енергетика и телекомуникације и треба да се омогући прилив инвестиција у те гране, јер када оне почну да се развијају, биће им потребна стална улагања за експанзију, како би биле конкурентне. Оне су као и приватни сектор - да би преживели морају да инвестирају. Други корак је да се та велика предузећа отворе утицајима финансијске берзе и да привуку капитал грађана, како би они почели да купују акције тих предузећа. Са том инвестицијом не може да се изгуби, посебно ако држава буде гарантовала номиналну вредност акција улагача у електропривреду. Јер, струја је дугорочно перспективан ресурс - рекао је професор Ђуричин.

Приредио Д. Обрадовић

Потрошња струје мања од планиране

Просечна дневна потрошња у марту била је око 110 милиона киловат-сати. - Увезено само 50 милиона kWh, а већ за април уговорен извоз електричне енергије

У априлу производња на нивоу билансиране: "ТЕНТ Б"

Електроенергетска ситуација у Републици Србији и на почетку пролећа остала је повољна, каква је била од почетка ове године. Потрошња електричне енергије мања је од билансиране, а производња довољна да се у раду електроенергетског система ЕПС-а готово и не осећа да су ремонти важних термокапацитета почели пре планираног рока и да дотоци воде нису ни приближно онакви какви су били у ово доба лане. И не само то! Захваљујући овако повољној електроенергетској ситуацији, ЕПС је у марту увезао само 50 од планирана 182 милиона киловат-сати, а већ за овај месец, дакле април, Дирекција ЕПС-а за трговину електричном енергијом уговорила је извоз 96 милиона киловат-сати.

Колико је овог пролећа потрошња електричне енергије мања од уобичајене за ово доба године, најбоље се види из диспечерских података, према којима је, рецимо, забележено да је просечни дневни бруто конзум у марту износио 110,5 милиона киловат-сати. Са оваквом просечном дневном потрошњом, целомесечни бруто конзум достигао је прошлог месеца 3,427 милијарди kWh. Потрошња у Републици Србије, без Космета, са 2,972 милијарди kWh, била је за 11,1 одсто мања од билансиране и за 8,2 одсто мања него у истом месецу претходне године. На Космету, пак, са 456 милиона kWh, потрошња је била за око два одсто већа од билансиране, али то свакако није последица лошијих временских услова, већ лабавијих редукција, које су и даље на снази. Иначе, средња месечна спољна температура у марту износила је 10 степени Целзијусових, односно 3,2 степена била је већа од вишегодишњег просека.

Ни за април се не предвиђа погоршање временских прилика које би могло

Акумулације сачуване за пролеће: ХЕ "Пирот"

да изазове скок потрошње електричне енергије. Ипак, како каже Миладин Басарић, директор Сектора за енергетско планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом, потребе су испланиране на основу вишегодишњих просека температура за овај месец, а не на основу актуелних временских прогноза. На тај начин је израчунато да ће овога месеца за подмирење потрошње у Републици Србији бити потребно укупно 3,055 милијарди киловат-сати, што је, како се види, за готово 400 милиона мање него што је потрошено у марту. При томе, треба имати у виду да је део енергије неопходан и за друге потребе у систему, као што је рад пумпних постројења и испуњавање обавеза по основу уговора о сарадњи са ЕП Црне Горе, тако да је априлски производни скор на нивоу од 3,2 милијарде kWh. Све ове количине

биће обезбеђене из расположивих производних капацитета ЕПС-а, укључујући и ХЕ "Газиводе".

У односу на март, када је укупна производња износила 3,432 милијарде kWh, што је за 7,7 одсто било мање од билансираног и 10,9 одсто мање од остварења у истом месецу претходне године, у априлу би укупни учинак требало да буде нешто већи од билансираног и износиће 3,2 милијарде kWh. Тачније, термоелектране на угљ, без ТЕ "Косово", са планираном производњом 1,618 милијарди kWh, треба да буду на нивоу биланса (с обзиром на планиране ремонте), а хидросектор изнад биланса, наравно ако дотоци буду у складу са вишегодишњим просеком. Када се упореде планиране потребе за електричном енергијом и испланирана производња у априлу, јасно се види вишак енергије, на основу чега је и уговорен извоз електричне енергије.

Басарић каже да је посебно значајно да ће се стање на депонијама ТЕ и у језерима акумулационих ХЕ и даље поправљати, тако да ће се залихе угља увећати за више од 200 хиљада тона, а енергетски садржај у језерима за 166 милиона kWh. Прецизније, крајем марта на депонијама ТЕ било је готово два милиона тона угља, што је 90 одсто максималног садржаја, а на крају априла требало би да буде око 2,2 милиона тона или 99,5 одсто максималног садржаја. У језерима акумулационих ХЕ, са мартовских 60 одсто, максимални садржај треба до краја априла да стигне до коте од 73 одсто. Биће то значајна резерва за најлепши пролећни месец, макар да кише и не буде како уме да је буде у мају.

А. Цвијановић

ПРВИ КВАРТАЛ – У БРОЈКАМА

Невероватно је, али је тако. Од првог јануара до краја марта средњепериодична спољна температура износила је 8,3 степена Целзијусова, па је први овогодишњи квартал био за 5,4 степена топлији од вишегодишњег просека за ово доба. Захваљујући томе, у Србији је у протеклом тромесечју потрошено милијарду и сто три милиона киловат-сати мање него што је билансирано, тачније, потрошња електричне енергије била је за 9,5 одсто мања него што је предвиђено. Како истиче Басарић, електроенергетски биланс реализован је са много мање тешкоћа и неизвесности него што их је било крајем јесени и почетком зиме, када су последице суше наметале максимално ангажовање свих термокапацитета, укључујући и "Панонске ТЕ-ТО".

– У периоду јануар-март бруто конзум у Републици Србији износио је 10,54 милијарде киловат-сати, али је из расположивих ЕПС-ових капацитета произведено и више (укупне потребе биле су 11,2 милијарде kWh) с тим што је планирани увоз електричне енергије готово преполовљен. За протекло тромесечје карактеристично је да укупна производња јесте била мања и од планиране (6,7 одсто) и од остварене у истом периоду претходне године (8,4 одсто), али проточне ХЕ су ишле само 1,6 одсто испод биланса, док су акумулационе ХЕ имале 45,3 одсто мање остварење него што је билансирано и 58 одсто мање него у истом периоду лане. Производња акумулационих ХЕ је била пажљиво планирана, како би се сачувале резерве у језерима, а ни термосектор није напрегнуто радио, јер није било потребе за тим, тако да су и ТЕ на угљ оствариле мању производњу од планиране за пет одсто, а у односу на прошлогодишњи исти период за 6,6 одсто – истакао је Басарић.

Подељени на два дела

На ванредној седници Главног одбора Синдиката ЕПС-а дошло до неформалне поделе на произвођаче и дистрибутере. - Дистрибутери траже да се прво дефинишу принципи реорганизације Синдиката ЕПС-а, а произвођачи да се прво одлучује о опозиву председника Главног одбора, па тек онда о реорганизацији. – Сви се слажу: разлике треба да се превазиђу разговором

Подела у Синдикату ЕПС-а на произвођаче и дистрибутере постала је очигледна на првој ванредној седници Главног одбора Синдиката 14. марта ове године, када је на почетку било кворума, а после покушаја да се усвоји дневни ред није. Дистрибутери су, наиме, одмах предложили да се захтев синдикалних организација привредних друштава "Колубара", "ТЕНТ", "Ђердап" и "Костолац" за опозив председника Главног одбора Мирослава Величковића брише из предложеног дневног реда, што остали нису прихватили. Дистрибутери су изашли са седнице, како су касније саопштили, примењујући «опробани рецепт Колубаре», а произвођачи наставили рад са 29 присутних, доневши одлуку да ускрате поверење Величковићу и да функцију председника преузме заменик Жикица Ђорђевић. После тога формирали су радну групу, која је добила задатак да припреми предлог за измену и допуну Статута Синдиката ЕПС-а. Неколико дана потом Величковић је сазвао састанак председника синдикалних организација, али се

позиву није одазвала већина из производног дела. Тако су произвођачи протеклих дана припремали измене Статута, независно од дистрибутера, и наставак прекинуте седнице. Шта је главни разлог ове поделе и како се она може превазићи, питали смо неколико председника синдикалних организација привредних друштава са једне и друге стране и ево шта су рекли за наш лист.

Миодраг Ранковић, "Колубара" За јединствени Синдикат ЕПС-а

- Синдикална организација ПД "Колубара" заступа став да јединствени Синдикат ЕПС-а треба да остане, али тако што ће се организовати у складу с новом организацијом ЈП ЕПС. У том погледу треба променити Статут и утврдити пропорционалну заступљеност синдикалних организација у органима Синдиката ЕПС-а. Што се синдикалних организација у издвојеним нон-кор делатностима тиче, оне су заступљене преко синдикалних организација из којих су потекле, а ЕМС-у

и ПЕУ биће понуђено да остану у Синдикату ЕПС-а ако желе. Ми сада припремамо наставак ванредне седнице Главног одбора, на којој ћемо изнети предлог новог статута и наше виђење нове организационе структуре Синдиката ЕПС-а. Пошто је реч о наставку седнице, подразумева се да ћемо најпре разматрати предлог за опозив Мирослава Величковића, а потом се договарати о организационим и статутарним променама. Како да превазиђемо тренутну ситуацију? Па тако што ћемо да седнемо и да разговарамо. То је једини начин.

Милован Деспотовић, ТЕНТ По значају и заступљености

- После шест година транзиционих промена у Србији и Електропривреди, и после свих фаза реструктурисања, Синдикат ЕПС-а још није успео да обави своју трансформацију. Синдикалне организације произвођача сада предлажу да се овај синдикат реорганизује и прекомпонује како би могао да функционише. Сматрамо да Синдикат

Како очувати јединствени Синдикат ЕПС-а: произвођачи и дистрибутери на радним задацима

ЕПС-а треба да чине "Колубара", "Ђердап", ТЕНТ и "Костолац", као основа, и још неки који су некадашњи оснивачи, као и дистрибутери. Сматрамо да организациона структура мора да се постави на основу значаја, заступљености и специфичности делатности којима се баве привредна друштва ЕПС-а, односно чланство наших синдикалних организација. Организације нон-кор делатности ићи ће преко својих матичних организација, где су и настале. Сада припремамо нови статут, који ћемо ускоро предложити Главном одбору на усвајање, али, пошто следи наставак ванредне седнице, на дневном реду је најпре питање поверења Мирославу Величковићу. По усвајању новог статута, следи избор нових органа. За сада, имамо председавајућег у лику заменика председника Главног одбора. Ми имамо 29 чланова Главног одбора, који су стали уз наш предлог, а до заказивања наставка седнице треба да обезбедимо двотрећинску већину да бисмо пуноважно одлучивали.

Љубиша Лазичић, "ТЕ-КО Костолац" Најпре опозив Величковића

- Пре најмање шест месеци Синдикална организација ПД "ТЕ-КО Костолац" затражила је оставку Мирослава Величковића због тога што је најодговорнији за блокаду и непоштовање раније потписаних споразума између Синдиката, Владе и пословодства ЕПС-а о заштити права радника у предузећима која се издвајају из ЕПС-а. Због тога су радници у овим предузећима, барем код нас у "Костолцу", остали без заштите Синдиката, као и без средстава за допунско пензионо осигурање, јер је Величковић скоро годину дана одговлачио ову причу. Уз то, Величковић се, заједно са Бранком Гојковићем, чланом Извршног одбора Синдиката ЕПС-а, нашао на изборној листи Бранка Павловића, човека који је водећи нашу "Акцију за акције" исисао паре из касе Синдиката ЕПС-а, да би се после повукао са образложењем да не може и даље да води акцију јер је оформио политичку странку. Опозив Величковића тражимо и зато што је покушао да уједини наш и Синдикат «Независност», чији су ставови о приватизацији потпуно супротни ставовима нашег синдиката.

Што се Статута тиче, сматрамо да овај синдикат треба да се трансформише у Синдикат привредних друштава

ЕПС-а, с тим што мора да се нађе места за фирме које су издвојене из ЕПС-а, а у другом кругу и за фирме које је основала држава, значи ЕМС и ПЕУ. Запослени у Подземној експлоатацији су у најгорем положају, јер захваљујући председницима (овом и претходним) Синдиката ЕПС-а, држава према њима поступа као према „тринаестом прасету“, а у врло неповољном положају су и радници косметских предузећа, који су остали без радних места. Из ове ситуације изаћи ћемо тако што ће произвођачи повући први потез, почев од опозива председника Главног одбора и реорганизовања свих органа и Стручне службе Централне Синдиката ЕПС-а. Ако то не да резултате, не преостаје нам ништа друго него да направимо синдикат произвођача, у коме би били сви некадашњи чланови Синдиката ЕПС-а.

Небојша Јовановић, "Електродистрибуција Београд" За принцип и поштовање

- Координација дистрибутера је у више наврата објашњавала да је потребно да се утврде принципи на основу којих ће се кренути у статутарне промене. Понуда коју смо добили од произвођача није принципијелна, јер се заговара реорганизовање у оквиру ЈП ЕПС, без ЕМС-а и ПЕУ, али са издвојеним организацијама предузећа нон-кора, која више нису у саставу ЕПС-а, а нека од њих кренула су и у приватизацију. Принцип мора да буде јасан: или ћемо избацити све, па организовати само оно што је сада у ЈП ЕПС, или да кренемо од постојеће структуре, па да видимо шта ћемо. У том погледу ми смо на састанку коме није присуствовала већина председника из производње разговарали и о могућности да за овај посао ангажујемо независне стручњаке. Можда би то било најбоље, јер нама очигледно треба неко ко није острашћен и ко није субјективан. Дистрибутери сигурно нису за растурање Синдиката ЕПС-а. Тражимо само да се, пре било каквих резова, утврди јасан принцип реорганизовања и да се поштујемо. Апсолутно јесмо за заједнички договор и мораћемо да седнемо за сто и договоримо се. У том правцу, дистрибутери ће понудити конкретан предлог за реорганизацију, а то је да се крене од датог стања у Синдикату ЕПС-а, са свим синдикалним организацијама које га чине. Понудићемо и

алтернативу, да у саставу Синдиката ЕПС-а буду само организације из привредних друштава и дирекција ЈП ЕПС, па нека одлучује већина.

Драган Крстић, ЕД "Југоисток" Снагом аргумената, а не снагом броја

- Став наше синдикалне организације је да о сваком предлогу треба разговарати, јер једино тако може да се дође до ваљаног решења. Најважније је да се сачува јединство Синдиката ЕПС-а, те смо зато спремни и на компромисе, али свакако на оне до којих ће се доћи с пуним уважавањем свих делатности и свих синдикалних организација. То уважавање можемо да покажемо и само тиме што нећемо махати једино снагом броја или значаја, већ и снагом аргумената за очување јединства Синдиката ЕПС-а. Наравно, може један од критеријума за формирање органа на нивоу ЕПС-а да буде и значај појединих делатности, али то не би смео да буде једини и први принцип у добровољној организацији запослених, у којој је пре свега прокламовано међусобно уважавање и борба за поштовање права свих. Синдикална организација "Југоистока" предложила је да се Синдикат ЕПС-а реорганизује на федералном принципу, са одговарајућом заступљеношћу синдикалних организација из свих привредних друштава, које би претходно могле да се удруже на нивоу делатности, ако се процени да је тако боље, а затим да као синдикалне организације делатности буду заступљене у Синдикату ЕПС-а. Упоредо би ишло формирање конфедерације са синдикалним организацијама ЕМС-а, Подземне експлоатације и нон-кор делатности.

Без изјава Величковића и Реље Поповића

До закључења овог броја нисмо могли да успоставимо везу с председником Главног одбора Мирославом Величковићем и председником Синдикалне организације ПД "Електровојводина" Рељом Поповићем и поред више наших покушаја да добијемо њихов поглед на ову ситуацију.

А. Цвијановић

Запело на отпремнини

Синдикат настоји да убеди оснивача да отпремнине у дирекцијама и секторима ЈП ЕПС не могу да буду мање од договорених у привредним друштвима

Посебан колективни уговор за ЈП ЕПС престао је да важи 15. јануара ове године, а нови су донети само у дистрибутивним привредним друштвима и РБ «Колубара», с тим што се за овај «колубарски» већ најављују неке измене. На нивоу ЈП ЕПС, колективно преговарање запело је, коначно, само на отпремнини, јер су се преговарачи у протеклих месец дана начелно договорили о споразумном дефинисању услова за рад Синдиката, као и о томе да саставни део будућег колективног уговора треба да буду и коефицијенти за групе послова. Та три питања била су оне тачке на којима је Синдикат, како каже председник Синдикалне организације дирекција и сектора ЈП ЕПС Мајовски Вучетић, морао да покаже изузетно стрпљење и умешност, што га очекује и око усаглашавања последњег нерешеног сегмента уговора, односно отпремнине. Вучетић наводи да представници оснивача, тачније, ресорних министарстава, чврсто заступају став да отпремнине у дирекцијама и секторима ЈП ЕПС треба да буду у оном износу који је већ одобрен неким другим јавним предузећима, а Синдикат се залаже да тај износ не буде мањи од већ договореног у привредним друштвима.

- Не бих да говорим о томе да у овом преговарању има и трагова предрасуда о наводно великим платама у ЕПС-у, али, најблаже речено, непрестано је присутан двојак однос према овом делу компаније. По једном питању, рецимо, каже нам се да не можемо мимо привредних друштава, јер смо у саставу исте компаније, а по другом, да не можемо као они, јер Влада не преговара са привредним друштвима. Преговарачки тим Синдиката дирекција и сектора ЈП ЕПС заступа јасно становиште да не тражимо ништа више од онога што је договорено у привредним друштвима, али ни мање – истиче Вучетић.

Како каже, синдикални преговарачки тим послао је изнова, пре десетак дана,

Саставни део колективног уговора биће коефицијенти за обрачун зарада: пословна зграда ЈП ЕПС у Балканској улици у Београду

предлог да се отпремнина, у случају технолошког вишка запослених, утврђује у висини једне основице за сваку годину стажа, а да основицу чини просечна месечна зарада, умањена за порез и доприносе, коју је запослени остварио у претходној календарској години, или просечна месечна зарада остварена у ЈП ЕПС у последњем тромесечју, увећана за 10 одсто, ако је то за запосленог повољније. Испод овог нивоа, како наглашава Вучетић, Синдикат не може да иде.

На питање зашто Синдикална организација дирекција и сектора ЈП ЕПС не тражи могућност да се анексом регулише питање технолошког вишка и отпремнине, Вучетић каже да је такво решење усвојила «Колубара», али да то не би одговарало запосленима у дирекцијама, где тек предстоји усвајање систематизације послова, па и утврђивање пот-

ребног броја запослених. С обзиром на то, свако би, ко би до доношења анекса постао технолошки вишак, имао право само на онај износ отпремнине који је регулисан законом, што је знатно мање од износа који је утврђен у привредним друштвима ЕПС-а.

У погледу коефицијента, Вучетић наводи да ће се у новом колективном уговору «пресликати» постојећи коефицијенти за обрачун зарада запослених, и то највероватније за групе послова, мада се још процењује да ли је боље да се унесу коефицијенти за свако радно место. Како год било, сматра он, у овом тренутку је најважније да се новим колективним уговором обухвати и овај сегмент, који је недостајао у Посебном колективном уговору чија је важност истекла пре готово три месеца.

А. Цвијановић

Регулисан статус обезбеђена заштита

И отпремнина према просеку у ЕПС-у: Површински коп "Белаћевац"

Јавна предузећа ЕПС-а са Косова и Метохије остају у саставу ЈП ЕПС, који је њихов оснивач. - Синдикат тражи социјални програм на нивоу ЕПС-а

Средином марта у сва три јавна предузећа ЕПС-а са Косова и Метохије – Површински копови "Косово", Термоелектране "Косово" и Електродистрибуција "Електрокосмет" - потписани су нови колективни уговори код послодавца. У име оснивача, ЈП ЕПС, колективне уговоре потписао је генерални директор ЕПС-а Владимир Ђорђевић, чиме је и формално потврђено да су косметска предузећа ЕПС-а и даље у саставу Електропривреде Србије, на чему су синдикалне организације нарочито инсистирале током преговора са оснивачем и пословодствима. У име пословодстава, уговоре су потписали директори јавних предузећа, за Површинске копове Драган Радаковић, за Термоелектране Зоран Станисављевић и за «Електрокосмет» Драган Радовић. Потписници у име синдикалних организација су Томислав Милићевић, Радојко Гајић и Милош Шејат.

Гајић каже да су све три синдикалне организације веома задовољне утврђеним степеном заштите права запосле-

них и да је са аспекта опстанка косметских предузећа од посебног значаја то што остају у саставу ЕПС-а. При томе, Гајић подсећа да су, захваљујући помоћи ЕПС-а, као целине, косметска предузећа опстала протеклих седам година и да она своју будућност виде у оквиру ове компаније. Отуда су и за будућу судбину косметских предузећа и свих запослених веома значајна решења дефинисана колективним уговорима.

С обзиром на то да послодавци не могу да омогуће рад сваком запосленом, јер им је ускраћено право да обављају делатност на тлу Косова и Метохије (изузев делом "Електрокосмету"), колективним уговорима је регулисано да ће се радно неангажованима и даље исплаћивати накнаде у висини која ће се одређивати у складу са годишњим програмом пословања оснивача. За радно ангажоване, било да раде код свог или другог послодавца у оквиру система ЕПС-а, права и обавезе регулисани су у складу с препорукама које су дали преговарачки тимови на нивоу ЈП ЕПС.

У погледу права запослених, посебно је значајно да је регулисано како ће се поступати код утврђивања вишка запослених. Послодавац ће сваком запосленом који постане вишак понудити једну од четири опције, као што су преквалификација, запошљавање код другог послодавца, помоћ за samozapošljavanje или обука за предузетништво, а, ако то запослени не прихвати, добиће отпремнину. Висина отпремнине је утврђена у висини једне основице за сваку годину стажа осигурања, а основица је нето просечна месечна зарада код оснивача у претходној календарској години, увећана за 10 одсто.

Милићевић истиче да синдикалне организације сва три косметска предузећа ЕПС-а, иако су задовољне решењем из колективних уговора, подржавају захтеве Синдиката ЕПС-а да се на нивоу ЕПС-а донесе социјални програм ради решавања проблема вишка запослених. Са социјалним програмом на нивоу ЕПС-а, како каже, и заштита положаја радника у косметским предузећима биће доследнија и квалитетнија.

А. Цвијановић

“Снима” се ризик за свако радно место

У дирекцијама ЕПС-а почеле припреме за увођење нове праксе, а до краја септембра то треба да се уради у сваком привредном друштву. – Закони обавезују, паре обезбеђене

Ако вас шеф пита «Како сте?», обавезно одговорите. Немојте ни да помислите да је то само оно узгредно питање, на које већина људи и не чека одговор, а још већи број одговара са «добро», тек колико да нешто каже. Рачунајте на то да шеф мора да пита и мора да чује одговор. Није ово новинарска досетка, која би требало да вам улепша тренутак читања. Реч је о законској обавези пословодства да брине о безбедности и заштити здравља запослених. Та обавеза најпре је дефиниса-

на Законом о раду, потом Законом о безбедности и здрављу на раду, а све у складу са Стратегијом за очување здравља становништва Србије, којом су обухваћени циљеви националне политике, укључујући и конвенције Међународне организације рада и директиве Европске уније.

Милан Вучетић, помоћник директора Дирекције ЕПС-а за правне послове и људске ресурсе, каже за наш лист да следи доношење још читавог низа подзаконских аката,

којима ће се детаљније регулисати права и обавезе у овој области, али оно што је у овом тренутку најважније јесте да већ у септембру ове године истиче крајњи рок до кога у јавним предузећима и привредним друштвима треба да се донесе нормативни акт о процени ризика за сва радна места у радној средини и да се утврде начини и мере за њихово отклањање. Пре тога требало би усвојити правилник о безбедности и заштити здравља на раду, наравно у складу са новим законским решењима.

- Тачно је да се у овом послу не креће од нуле. Организационо, заштита на раду била је веома добро развијена и до сада, а о здрављу

Милан Вучетић

Милисав Чепић

У дирекцијама и секторима ЈП ЕПС организовани су систематски здравствени прегледи запослених, које је обавио Дом здравља "Стари град" у Београду и од кога ћемо добити свеобухватну анализу стања, на основу које ћемо моћи да предузмемо одговарајуће превентивне мере. Наравно, заштита личних података је потпуна, али за нас је важно да знамо које аспекте здравља запослених треба редовно пратити и шта за поједина места треба дефинисати као посебан ризик и посебан захтев. На систематском прегледу било је 309 радника. Такође, током прошле и од почетка ове године 155 жена било је на гинеколошком прегледу у ГАК "Народни фронт" и 113 на прегледу у Институту за онкологију и радиологију. Ови прегледи јесу важни за спровођење мера заштите здравља на нивоу предузећа, али су још значајнији за сваког запосленог, јер наш човек се тешко одлучује да преконтролише здравље ако га ништа не боли. То је однос који ће ова нова пракса променити. Ово је права систематска бригаа о здрављу запослених - каже Милисав Чепић, водећи стручни сарадник за безбедност и здравље на раду у Дирекцији ЕПС-а за правне послове и људске ресурсе.

запослених бринуло се и тако што је из пословног фонда издвајан део средстава, којим је располагао Синдикат, организујући бањско лечење, рехабилитацију или рекреацију запослених – објашњава Вучетић и наглашава да ће пословодство убудуће баштинити оно што су службе заштите на раду и Синдикат створили као традиционално искуство, с тим што га очекују и нове, сасвим одређене обавезе.

За почетак, у сваком привредном друштву послодавац је дужан да именује лице које ће искључиво бити задужено за област безбедности и заштите здравља и које ће морати да буде квалификовано (са положеним стручним испитом) за тај посао. У Дирекцији ЈП ЕПС то је већ обављено, а управо се припрема и правилник о безбедности и заштити здравља, који треба да усвоји Управни одбор ЕПС-а. Овим правилником, како каже Вучетић, биће дефинисане, не само обавезе пословодства, него и права и обавезе запослених, који такође морају да изграде нов однос према нормативима у овој области. Јесте ту реч о дисциплинованом односу према тзв. хигијенско-техничкој заштити, али и према средствима рада и радној средини, јер ће за сваку делатност, сваку машину и свако радно место морати јасно да се дефинише која правила важе и ко је одговоран за њихову примену.

Вучетић истиче да је посебно сложен задатак доношење акта о процени ризика за радна места. За разлику од досадашње праксе, када

смо имали процену ризика само за одређена радна места, и то за она која је послодавац сматрао најугроженијима, сада је законска обавеза да се тај ризик по здравље запосленог утврди за свако радно место у фирми, што у самом ЕПС-у значи за више хиљада радних места.

- У дирекцијама и секторима ЈП ЕПС то није ни приближно тако сложен посао, као што је у производним или дистрибутивним привредним друштвима. Законодавац је прописао да ову процену предузеће може да обави самостално или ангажујући одговарајућу установу са лиценцом за тај посао, али тешко да ће неко са стране моћи квалитетно то да уради без пуног учешћа одговарајућих служби у привредним друштвима. Од велике помоћи могло би да буде искуство које имају службе заштите на раду и рецимо службе медицине рада, које су и до сада бринуле о здрављу запослених. То је нарочито важно код процене ризика за она радна места где је послодавац дужан да утврди посебне здравствене услове које запослени мора да испуњава да би на том месту могао да ради. У сваком случају, што се квалитетније буде сачинила процена ризика, то ће бити боље претпоставке за заштиту здравља и лакше ће се утврђивати мере које је послодавац дужан континуирано и систематски да предузима за очување здравља људи. Према томе, ово се може сматрати првим и најважнијим кораком у установљавању једне нове праксе у пословној политици, коју намећу нова законска решења – каже Вучетић.

Будући да је Законом о раду регулисана обавеза послодавца да организује рад којим се обезбеђује заштита живота и здравља запослених, а да се у потоњим законима и подзаконским актима ово начело само разрађује с конкретизацијом обавеза, једно од питања је да ли ће овај нов приступ изискивати увећање трошкова пословања, што се ЕПС-а тиче. Вучетић каже да се Синдикат ЕПС-а још пре више година изборио да се 0,22 одсто од зараде запосленог издваја за рехабилитацију радника и да је, барем у дирекцијама ЈП ЕПС, Синдикат започео и праксу редовних годишњих прегледа жена, рецимо. То је полазна тачка и за предстојеће активности, с тим што сада пословодство преузима од Синдиката управљање овим средствима, следствено законским обавезама које има у заштити здравља запослених. То значи да ће се у дирекцијама ЈП ЕПС, односно у привредним друштвима одлучивати о упућивању запослених на бањско лечење или рехабилитацију, и то према систематском праћењу здравља запослених, али најважније је које ће се превентивне мере предузимати за очување здравља. Вучетић каже да су недавни систематски здравствени прегледи запослених у дирекцијама и секторима ЈП ЕПС организовани с циљем да се сагледа стање здравља запослених, ради предстојеће процене ризика, али и ради доношења програма будућих активности.

Анка Цвијановић

Први купци већ средином априла

Новим купцима биће доступна сва документација како би могли да се увере на који је начин формирана цена њиховог прикључка

Одлука о примени Методологије о критеријумима и начинима одређивања трошкова прикључка на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије, коју је прошле године донела Агенција за енергетику Републике Србије, ступила је на снагу већ почетком фебруара. Почели су, истовремено, да се примењују и нови ценовници трошкова прикључка, које су на основу ње донела привредна друштва ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије. Ценовнике је одобрила Агенција, пошто су урађени у складу са прописаном методологијом. У ПД „Електровојводина“ сав посао - почев од пројектовања и припремних ра-

дова, преко постављања спољне инсталације и уградње ормарића и мерних уређаја, до прибављања неопходних сагласности и пуштања напона - обавља надлежна дистрибуција.

Према речима, Ненада Вулина, руководиоца Службе планирања инвестиција, због тога што је „Електровојводина“ власник мерног места и дела мреже до тог места, све ће бити урађено у складу са важећим законима. То, донекле, поскупљује прикључење новог купца, али када се узму у обзир све чињенице као што су квалитет, стандард и законски услови, као и одговорност за урађени посао, јасно је због чега је тако.

Ненад Вулин

- С обзиром на то да постоји процедура у оквиру сагледавања техничких решења и услова на који начин ће се обезбедити прикључење купаца, прва конкретна реализација и прикључење може се очекивати средином априла. То је у првом реду због рокова које прописује закон и они се поштују. Што се саме цене тиче, она је реална и доведена је у тржишне оквире.

Пре тога у „Електровојводини“ је спроведена едукација кадрова који ће учествовати у реализацији овог важног посла. Уз ову опаску Вулин, тим поводом, истиче да ће купцу, који то буде желео, на увид бити стављена сва документација како би могао да се увери на који начин је формирана цена прикључка. У цену су, према његовим речима, укалкулисани трошкови материјала, радне снаге и механизације, као и остали који се односе на добијање сагласности органа и институција локалне самоуправе да би се одобрио прикључак на електродистрибутивну мрежу.

На питање колико се, после ступања на снагу ове методологије и нових услова за прикључење, очекује будућих купаца, Вулин истиче да се на нивоу Војводине годишње пријављује између шест и седам хиљада нових заинтересованих власника објеката, односно будућих купаца електричне енергије.

А. Јанчић - Ракићевић

У нову цену прикључка биће укалкулисани трошкови материјала, радне снаге, механизације...

ШТЕДИМ ЕНЕРГИЈУ, ЧУВАМ СРБИЈУ

Необновљиви ресурси морају се паметно трошити: са конференције за новинаре поводом почетка акције ЕПС и деца

ЕПС наставља едукацију деце, са поруком да паметном потрошњом електричне енергије штедимо необновљиве ресурсе и тако чувамо животну средину

Електропривреда Србије је на конференцији за новинаре 22. марта, на Светски дан вода, најавила почетак овогодишње акције ЕПС И ДЕЦА. У години када се широм планете Земље одвијају бројне активности за очување животне средине, ЕПС је одлучио да садржај акције буде управо заштита животне средине а назив акције ШТЕДИМ ЕНЕРГИЈУ, ЧУВАМ СРБИЈУ, јасно показује чему ће то ЕПС да учи децу. Акција је намењена ученицима основних школа и трајаће до краја године.

- Нас су учили да нам је земља богата и да свега има. Нажалост, Србија није пребогата рудама и осталим природним богатствима. Наши ресурси су ограничени. То се односи и на угљ - рекао је Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а, поздрављајући представнике медија и ЕПС-ових партнера и привредних друштава. Зато је веома важно да нашу децу научимо да се необновљиви ресурси морају паметно трошити и да према енергији треба да се понашају као и најмлађи у другим, много богатијим земљама од наше. ЕПС

ће их, дружећи се са њима, учити томе. Весна Фила, помоћник министра за просвету и спорт, поздравила је акцију ЕПС-а и истакла да би било добро када би и друге компаније у Србији следиле пример ЕПС-а. Министарство просвете и спорта ће пружити помоћ ЕПС-у да се акција успешно спроведе у свим школама. Представница Министарства науке и заштите животне средине, Ђурђа Ђорђевић, говорећи о важности едукације најмлађих навела је пример из Шведске.

- Та велика и богата земља има значајне резултате у заштити животне средине. Али, они су још седамдесетих година прошлог века започели едукацију деце предшколског и школског узраста. Та некадашња деца, која знају како се прави и како се троши енергија, данас доносе одлуке од важности за заштиту животне средине, како у фирмама где раде, тако и у државним органима. Дакле, ово што ради ЕПС је прави и једини пут да Србија једног дана ради онако како то већ данас чине богате земље, истакла је Ђорђевићева.

Конференција за медије почела је уз музику и веселе гласове дечјег хора „Хориславци“, који су снимили десет песама које ће пратити овогодишњу акцију. Сектор ЕПС-а за односе с јавношћу је, са низом партнера, смислио више активности које ће се дешавати широм Србије. Већ 1. априла почео је ликовни конкурс под називом „Енергија и природа – моји пријатељи“. У октобру ће се организовати литерарни конкурс под истим називом. А у оквиру акције биће и: фото конкурс под називом „Ово је моја Србија“, „Зеленије – јефтиније“ – акција смањивања потрошње струје у домаћинствима, „Зелено двориште моје школе“ – акција озелењавања школских дворишта, „ЕПС-ове Чиграрије“ – спортско такмичење, „Зелена патрола“ – ТВ емисије о томе како „фабрике струје“ чувају животну средину, играказ „Планета Земља и Доктор Време“, „Музика без струје“ и „Деца у природи“ – ТВ емисије које ће се емитовати на *Happy TV*... На сајту ЕПС-а, на посебној страници за децу, биће постављен едукативни CD са игрицама за децу, а биће урађен и нови „сајт“ намењен искључиво деци и то на адреси: www.eps.co.yu/epsideca.htm

Н. Милетић Милосављевић

Очување природних ресурса

Заштита слива Дрине један од већих реализованих пројеката. - Језеро Перућац, убудуће без отпада

Регионални центар за животну средину, Канцеларија у Србији велику пажњу у раду поклања пројектима који укључују прекограничну сарадњу и партнерство између различитих интересних група. У том смислу у циљу синхронизованог решавања акутних проблема у животној средини РЕЦ је већ реализовао низ успешних пројеката који су на једном месту окупили представнике власти, локалних самоуправа, бизнис сектора и цивилног друштва. У том смислу РЕЦ спроводи пројекте на подручју Старе планине на заштити биодиверзитета и традиционалних вредности југоисточне Србије и југозападне Бугарске. У сливу Дрине РЕЦ, такође, спроводи пројекат подршке локалним заједницама у решавању проблема плутајућег отпада на Дрини, пре свега на језеру Перућац и узводно од ХЕ „Бајина Башта“.

- У време почињања пројекта на Дрини, још 2002. године, проблем акумулираног чврстог отпада достигао је врхунац, након десетогодишњег запостављања и одсуства синхронизоване акције на његовом решавању. Уз помоћ Владе Краљевине Норвешке покренут је пројекат прекограничне сарадње, уз активно учешће 18 општина из целог слива Дрине, из

Србије, Босне и Херцеговине и Црне Горе, каже Милан Дацић, директор Канцеларије РЕЦ-а у Србији. – После четири године рада формирана је Комисија за реку Дрину, неформална асоцијација општина у сливу ове реке која за циљ има заједничко решавање проблема плутајућег отпада и одржавања приобалног дела реке Дрине. Као пројекат од важности за регион, таква активност добила је подршку надлежних у Србији и Републици Српској, као и од Комисије за реку Саву.

Сарадњом оствареном са Националним парком „Тара“, реализована је донација у техничкој опреми, броду-чистачу отпада и преси за компактовање прикупљеног наноса, као прва помоћ у чишћењу језера Перућац. Подршком добијеном од стране Министарства науке и заштите животне средине Србије, односно Управе за заштиту животне средине, омогућено је да Национални парк „Тара“ и у наредном периоду континуирано обавља активност уклањања отпада са површине језера Перућац.

- Регионални центар за животну средину, стога, подржава активности Комисије за реку Дрину и наставиће да пружа помоћ у јачању овог прекограничног тела – истиче Дацић.

Милан Дацић

Отворени карактер комисије омогућава учешће и укључивање у рад и других заинтересованих страна, пре свега институција и предузећа од јавног значаја, међу којима ЈП Електропривреда Србије има кључну улогу. Сарадња са највећим српским предузећем могућа је, истиче Дацић, у више области, као што је укључивање у рад Комисије за реку Дрину, подршка спровођењу техничких мера за прикупљање и депоновање чврстог отпада у сливу ове реке, односно Лима, (нарочито на акумулацијама Потпећ и Перућац). Не треба изгубити из вида заједничку помоћ локалним заједницама у сливу Дрине на изградњи капацитета, изради стратешких докумената за заштиту животне средине и кроз помоћ у акцијама чишћења и улепшавања приобалног дела у басени. Заједнички циљ је да се Дрина и Лим дугорочно очисте од плутајућег отпада, да се очувају ресурси које овај регион поседује и да се подигне квалитет живота за око два милиона људи који живе у овом делу Балкана.

Све развојне стратегије и акциони планови, који би требало да помогну бржем развоју овог прекограничног подручја, упућују на туризам и производњу здраве хране као на главне развојне потенцијале. Спровођење општеприхваћених миленијумских циљева усмерених ка смањењу сиромаштва, уз очување природних ресурса и остваривање одрживог економског напретка читавог региона, могуће је само сарадњом свих заинтересованих страна.

Брод чистач – прва помоћ у чишћењу језера Перућац

Регионални центар за животну средину (РЕЦ) је међународна организација основана са циљем да промовише сарадњу између невладиних организација, владиних институција, пословног сектора и осталих партнера из области заштите животне средине. У процесу транзиције у сектору заштите животне средине РЕЦ је, у оквирима своје мисије, пружао подршку државама које су 90-тих година започињале процес економске и политичке трансформације. Седиште организације је у Сент Андреји у Мађарској, а своје деловање РЕЦ остварује кроз мрежу од 17 националних канцеларија у државама корисницима његових програма, међу којима је и Србија.

РЕЦ у праксу спроводи мисију у духу Агенде Уједињених нација о заштити животне средине и развоја и Агенде 21, обраћајући посебну пажњу - поред социјалних и економских - и на питања из области заштите животне средине.

Од 2001. године РЕЦ Канцеларија у Србији спровела је велики број пројеката из области заштите животне средине који су били оријентисани на пружање стручне помоћи, израду стратешких докумената и изградњу капацитета, локални развој и прекограничну сарадњу. Од 2006. године РЕЦ Канцеларија у Србији активно почиње да се бави климом и климатским променама, као областима од посебног значаја за дугорочно очување природних ресурса на глобалном нивоу.

REGIONAL ENVIRONMENTAL CENTER
Serbia

К. Јанићијевић

СИСТЕМ КВАЛИТЕТА У ЕКОЛОГИЈИ

Сертификати ТЕНТ-у и „Ђердапу“

У свим привредним друштвима ЕПС-а, уз помоћ консултаната, до краја 2009. године биће уведени прописани нормативи ЕУ у области заштите животне средине

Прва фаза пројекта увођења система ISO 14000 у Електропривреду Србије завршена је у фебруару и од ЕАР-а и ЕБРД-а оцењена је успешном, са напоменом да се не сме стати и да систем квалитета ISO 14000 треба увести и сертификовати у свим привредним друштвима ЕПС-а до краја 2009. године.

У фебруару 2005. године, захваљујући донацији Европске агенције за реконструкцију започет је пројекат EMS ISO 14000 у Електропривреди Србије. Током две године одвијања пројекта одржана су три „work shop-а“ за менаџмент ЕПС-а и осам за запослене. Смисао целог пројекта је припрема ЕПС-а за усвајање и спровођење система ISO 14000, каже Михајло Гаврић, директор Сектора за заштиту животне средине и наводи да је кроз тренинг процес прошло више од сто запослених који непосредно раде на заштити животне средине у привредним друштвима ЕПС-а. Основни циљ обуке био је да, као коначни резултат, стандард ISO 14000 буде уведен за почетак у четири привредна друштва.

Привредна друштва су подељена на четири групе – термосектор, хидросектор, експлоатацију угља и елек-

Обука менаџмента ЕПС-а

тродистрибутивни сектор. За сваку групу су вршени посебни тренинг процеси са циљем да се уради основни пресек стања и усвоји политика и организација заштите животне средине у ЕПС-у, као и припадајуће процедуре за свако привредно друштво посебно.

На основу до сада обављених послова, очекује се да ће се до августа ове године извршити сертификација у ПД ТЕ „Никола Тесла“ и ХЕ „Ђердап“. Сертификација у привредним друштвима „Електровојводина“, „ТЕ-КО Костолац“, „Дринско-Лимске ХЕ“, РБ „Колубара“, „Центар“ и ЕДБ треба да се обави до маја 2009. године. Остала привредна друштва би, уз помоћ ангажованих консултаната, исти посао требало да завр-

ше до краја 2009. године. То значи да би се до краја 2009. године систем ISO 14000 усвојио у свим деловима ЕПС-а, каже Гаврић и посебно наглашава да се цео процес не завршава чином сертификације, већ га треба усавршавати у складу са принципима овог стандарда. Директна корист од примене система за ЕПС била би изражена у уштеди која може да се креће и до десет одсто. То би, између осталог, омогућило убрзање и ефективније спровођење задатака у оквиру реформи заштите животне средине у ЕПС-у са коначним циљем увођења и поштовања ЕУ норми у области заштите животне средине.

К. Јанићијевић

Корак ка 12 милиона тона угља

Површински коп „Дрмно“ до 2012. године оспособљаваће се за производњу од 12 милиона тона лигнита годишње

Стручни савет ЕПС-а усвојио је недавно Стратегију дугорочног развоја костолачког угљеног басена, коју су израдили професори Рударско геолошког факултета из Београда. Тиме су јасно дефинисани правци и циљеви даљег развоја костолачког угљеног басена, а утврђени су и рокови за реализацију усвојене стратегије. Према том документу, дугорочно гледано, Површински коп „Дрмно“ представљаће окосницу производње угља и до 2009. године требало би обезбедити потребне услове за остваривање годишње производње од девет милиона тона угља. А од 2012. године, према процени стручњака факултета, једини површински коп у костолачком угљеном басену требало би оспособити и за производњу од 12 милиона тона лигнита годишње. На основу утврђених резерви угља лежишта, коп „Дрмно“ процењује се да ће у експлоатацији бити

Процењује се да је на локалитету ПК „Дрмно“ више од 800 милиона тона резерви угља

још око пет деценија. Обезбеђивањем тих количина угља, стварају се, такође, и реалне претпоставке за изградњу још једног термоенергетског блока снаге 350 мегавата на локацији ТЕ „Костолац Б“.

Реализација усвојене стратегије развоја костолачког угљеног басена и у економском погледу је прихватљива. Прва фаза реализације развоја Површинског копа „Дрмно“ отпочела је уговарањем новог јаловинског система, који би требало да се монтира у наредне две године. Уследиће, након тога, модернизација и реви-

тализација рударске опреме која ће се са копа „Ђириковац“ преселити на коп „Дрмно“. На тај начин са знатно мање пара обезбедиће се рударска механизација за остваривање планиране производње од 12 милиона тона угља годишње.

Стратегијом развоја предвиђен је, такође, и наставак истражних радова западних граница костолачког угљеног басена. Јер, процењује се да на овом локалитету има више од 800 милиона тона резерви угља.

С. Срећковић

ОБЈЕКТИ ЗА ОДВОДЊАВАЊЕ ЈЕДАН ОД ПРИОРИТЕТА ПК „ДРМНО“

За бунаре – 390 милиона динара

У овој години у функцији биће нових 75 бунара, од чега 56 на једанаестој линији за предодводњавање и 19 дуж ободних линија

Сходно тренутној ситуацији, али и на основу реалних потреба за стварање што повољнијих услова за несметано одвијање производног процеса на Површинском копу „Дрмно“, у овој години за те намене издвојиће се знатан део инвестиција усмерених у производњу угља. Само за изградњу нових објеката – и то у функцији одводњавања тог копа – издвојиће се, тако, 390 милиона динара.

- Изградња нових објеката за одводњавање копа „Дрмно“ у овој години један је од наших приоритета - каже Милан Павловић, помоћник директора Дирекције ПД „ТЕ-КО Костолац“, за инвестиције. У плану је, наиме, изградња нове линије бунара за предодвоњавање копа, испред

фронта напредовања рударских радова, али и нових ободних одводних линија са источне и западне стране копа „Дрмно“. У овој години укупно ће у функцији бити нових 75 бунара, од чега 56 на једанаестој линији за предодводњавање и 19 дуж ободних линија. Послове на овим објектима извешће радници специјализованог Привредног друштва „Георад“. Припрема се и тендерска документација за куповину неопходне опреме и материјала.

Дакле, поред ЛЦ-десете линије бунара, која је изграђена прошле године, изградњом нове једанаесте створиће се услови да на обарање нивоа подземних вода испред фронта рударских радова раде две бара-

Новим бунарима решава се проблем одводњавања на копу „Дрмно“

же бунара и то најмање две године. У знатној мери то ће допринети бржем обарању нивоа подземних вода, што ће омогућити знатно повољније услове за рад основне рударске механизације у наредном периоду.

С. С.

Обновљен јаловински систем на пољу „Б“

Тежина механизације која се ремонтује мери се десетинама хиљада тона: Поље „Б“

У ремонте девет јаловинских и пет угљених система. – Укупна вредност посла око 3,6 милијарди динара

Овогодишњи ремонти рударске механизације на Површинским коповима РБ „Колубара“ почели су знатно раније од плана. Тако је половином фебруара, месец дана пре планираног термина, (због проблема са клизиштем) у редован ремонт ушао јаловински систем на Пољу „Б“, најстаријем колубарском угљенокопу. Посао је завршен крајем марта, а ремонтовани су трачни транспортери, два глодара и један одлагач.

- Такав обиман посао урађен је квалитетно и у договореном року – каже Миодраг Јоксимовић, помоћник директора РБ „Колубара“ за одржавање техничких система. На глодару „Ц 700“, на којем је био епицентар тог посла, замењен је „куглибанд“, један од највиталнијих делова сваког багера. Само тај део, набављен у Немачкој, коштао је 260 хиљада евра. Све остало били су ситнији и уобичајени послови. Према речима Јоксимовића, у плану је и да се ремонти који су почели половином фебруара заврше до 5. новембра и то на свим коповима. А то, практично, значи да би, у наредних осам месеци, требало да се ремонтује још девет јаловинских и пет угљених система. Конкретно, наши и мајстори „Колубара – Метала“ у обавези су да ураде дефектажу и да

рементују 15 роторних багера, 10 одлагача, седам бандвагена, 80 погонских станица, седам багера типа „ЕШ“ и четири „мариона“. Наша обавеза је и ремонт око 60 километара трачних транспортера и санација оштећења и повезивање више од 120 километара транспортних трака. То је велики посао за који је, по различитим основама, задужено неколико стотина људи, уз обезбеђена средства у износу од око две милијарде динара. О обиму овог посла можда више од новца сведочи податак да се укупна тежина механизације која се ремонтује мери десетинама хиљада тона (неки од багера тешки су и 3.000 тона и високи до 35 метара), као и простор од неколико десетина хектара на којем је она распоређена.

А када је реч о обезбеђењу неопходних предуслова за тако велики и сложен посао, Јоксимовић је напоменуо да се редовни годишњи ремонти у „Колубари“ раде већ деценијама. Такви послови су углавном већ уходани, а крајем сваке године праве се спискови неопходних делова и репроматеријала, после чега се приступа њиховој набавци. Највећи део неопходних резервних делова и репроматеријала је наручен и ова испорука пратиће динамику радо-

ва на ремонту рударске механизације. Уколико се током ремонта догоди да се установи да је неки део хаварисан или озбиљније оштећен, његова набавка обезбедиће се „интервентно“. А све се то односи и на текуће одржавање и сервисирање система. У „Колубари“ се, тако, сваки од 15 система, који раде на коповима, заустављају два пута месечно са задатком да се уоче и отклоне евентуални ситнији кварови и недостаци који настају током рада. Реч је о тзв. „превентивном“ одржавању, на које ће се у овој години утрошити око 1,66 милијарди динара. За тај посао задужени су радници из радионица копова.

- Много врских мајстора, крајем прошле године, отишло је и пензију или уз споразумни раскид уговора о раду – истиче Јоксимовић. Како са система тако и из радионица копова. Према важећој систематизацији у неким од њих недостаје и до 50 одсто људи, што може да представља озбиљан проблем. Поготово, стога, што су они задужени и за текуће одржавање система и за годишње инвестиционе оправке трачних транспортера. На решавању овог проблема већ се ради, али са сигурношћу се не може рећи колико ће се у томе и успети. Јер, добар мајстор за ове послове се не постаје преко ноћи...

М. Тодић

Дан када су летели ЛИМОВИ

На коти 83 поглед у бескрај Посавине и Срема

На коти 83, изнад заустављеног четвртог блока термоелектране “Никола Тесла” А, ошинуо нас је бич кошаве; био је то заправо прави ураган који је односио неопрезне птице и непричвршћене комаде скинуте оплате онамо преко Саве, на сремску страну

На округлом “конференцијском” столу затрпаном папирима налазила се књига с насловом “Безбедност и здравље при раду на електроенергетским објектима”. Прелистао сам је док сам чекао Глишу Класнића, главног инжењера одржавања термоелектране “Никола Тесла А”. Занимљиво штиво чак и за лаика какав сам ја. Прелистаћу је још једном, три сата касније, када се будем вратио из обиласка блока 4, на коме је управо започео генерални ремонт. “То би свакако требало да се допуни”, рекао сам домаћину после свега што сам тамо преживео, лупкајући прстом по књизи. Он ме је убеђивао у супротно, али у томе није успео.

Тај блок 4 чини нешто више од једне шестине капацитета ТЕНТ-а и први пут се генерално ремонтује после, ево, осамнаест година. Као да су чекали на пунолетство, шта ли... Припреме су почеле 16. марта, а до окончања радова проћи ће осам и по месеци! Глиша каже да је план да се синхронизује 1. децембра.

У први мах сам помислио да је то прилично дуг рок, али кад сам видео шта је и како је, посумњао сам да би и двоструко више времена (и новца) било довољно.

– То је отуда што је то генерални ремонт са елементима рехабилитације и модернизације... мада, могли смо чак и да му повећамо снагу, али и ово је преобиман посао. Уосталом, ваљда је довољ-

на илустрација то што је вредност радова чак око шездесет милиона евра...

Споменуо ми је и извођаче: турбине ради француска фирма “Алстом”, оригинални произвођач из Белфорта, 70 одсто цевног система котла, који је и најчешћи узрок застоја, изводи “Тусен” из Велике Британије, београдска “Енергопроект опрема” је носилац конзорцијума за замену електрофилтера са “Гошом”, док “Гоша монтажа” ради помоћне уређаје на котлу, “Термоелектро Енел” и “Минел” раде електроенергетска постројења и модернизацију комплетне опреме у погону, Институт “Михаило Пупин аутоматика” бави се централним управљачким, надзорним и регулационим системом...

Завртело ми се у глави од набрајања, па сам помислио да ће се ту, на боку 4, наћи толико специјализованих фирми, да би могле да подигну још једну термоелектрану.

Глиша ми је дао шлем и предао ме у руке Предрагу Блажићу, "на реверс", да ме проведе кроз блок и покаже оно што ме занима. Тог Пеђу, мог старог познаника, ономад сам нехотице прекрстио, па ме је сад молио да га у тексту не спомињем ни за живу главу, јер су га онда, због моје грешке, месец дана сви звали Пера. С нама је пошао и мој колега Радоје Радосављевић из Листа ТЕНТ, да ми чува страх и помогне ако шта искрсне. А искрсло је...

Прошли смо крај стотина тона нових цеви, за које ми је Пеђа објаснио да су тек педесети део количине која ће бити уграђена! А ја сам помислио да ће ускоро, кад почну да се износе старе цеви, ту настати – краљевство секундарних силовина. Смејали смо се овој маштарији не слутећи да, заправо, улазимо у – царт-сво прашине.

Испоставило се да смо дошли у тренутку када су најпрљавији радови били на врхунцу: скидала се оплата и изолација, па смо се затекли међу брдима минералне вуне и азбеста која су променила до јуче познату конфигурацију и у непрозирном облаку најфиније прашине, због које су фото-апарати постали неопозиво бескорисне справе. То је требало преживети (дисати, ил' не дисати?).

Питао сам Душана Јовановића из "Изо Прогреса" зашто не носи маску, а он ми је одговорио: "Кад је носим смета ми, гуши ме, немам даха и знојим се под њом, а кад је не носим лакше је... јер се не знојим."

У том облаку једва смо пронашли кућиште лифта.

– Добродошли – срдачно нас је поздравио "лифтбој", гарави момак у чистом комбинезону, па додао шеретски: – И желим вам угодно путовање...

Генералка после 18 година: ТЕНТ А, Блок 4

До коте 83 смо заиста "путовали": потрајало је бар пет-шест минута, и то без заустављања! Горе нас је ошинуо бич кошаве, или већ који је ветар дувао. Али, мени је лично на ураган који односи невесте голубове и непричвршћене комаде лима од оплате онамо, преко Саве, на сремску страну. Прошли пут ме је Пеђа упозорио да инспектори заштите на раду кажњавају са пет хиљада свакога, па и госте, ако их затекну без шлема. Багателисао сам упозорење, а сад сам се нашао у прилици да ме Глишин шлем спасе бар десет чворуга и посекотина.

Ветар је претио да и нас однесе за птицама, па нисмо стигли да макар пет минута уживамо у бистром сунчаном јутру у којем се поглед пружао у бескрај незнатно умаласаном Посавином, и као тепсија равним Сремом. Вратили смо се у сигурност оног облака азбестне прашине и брда минералне вуне.

Пеђа и Раша су ми значачки објашњавали шта се ради, а шта ће се радити, али ја сам видео само мале групе промрзлих

радника који су паузу за доручак искористили да се негде склоне од олујног ветра. Носили су гуњеве, али је било очигледно да им више сметају него што користе... на хладном ветру под јаким сунцем.

– Како је, господо? – питао сам групу ћутљивих радника који су се окупили у тесној просторији пред улазом у лифт, колико да им измамим смешак.

– Ветровито – одговорио је хор, па смо се заиста и насмејали. – Тешко је, ал' навикли смо, важно је да имамо посла. Само да није ветра... И шта кажу: кошава обично траје само три дана или целе три недеље? Е, ако је тако, алал им рачуница. Да ми "типујемо" на три дана, иначе никада овако нећемо завршити.

Склизнули смо, низ метално степе-ниште: презнојио сам се од оноликог спуштања, скупивши уснут на одећи бар килограм прашичине. Зато нас је Пеђа повео на – „продувавање“?! Замало да се увредим кад ми је предложио. А испоставило се да је, заиста, реч о продубавању: млазом ваздуха под притиском одувао је са нас добар део оне прашине и колико-толико нас упростојио.

После сам Глиши стручно објашњавао шта би требало да се допише у књизи о безбедности и здрављу при раду на електроенергетским објектима. Све је уредно систематизовано и лепо објашњено, али у њој нема олујног ветра. Ни прашине! А да је опасно – опасно је. А и нездраво...

– Па, тако нам је сваки дан, увек се нађе нешто што смета, ко ће да обраћа пажњу на такве ситнице кад посао тера – одговорио ми је Глиша мртав хладан.

Позвао је и да наиђем поново ових дана, кад заврше са скидањем изолације и нахрупну новинари. Биће чистије, а и ветар ће стати.

Милош Лaziћ

Фото: Жељко Синобад

Стотине тона нових цеви, а тек педесети део количине која ће бити уграђена

Обновљен блок А-1

Радни век једне од најстаријих производних јединица у ЕПС-у продужен за 15 година. - Обновљена електрана снаге 100 мегавата годишње ће производити око 500 милиона киловат - часова електричне енергије.

Након двогодишњих улагања приводе се крају радови на ревитализацији блока А-1, снаге 100 мегавата у Термоелектрани "Костолац А" и ова обновљена производна јединица у првој половини априла креће у погон. У ревитализацију једног од најстаријих термо-блокова у ЕПС-у чији се радни век продужава за 15 година уложено је, без раније набављене опреме из Русије, близу 25 милиона евра. -Враћањем обновљеног блока А-1 у погон, ТЕ "Костолац" заокружују улагања у техничко-технолошку обнову производних капацитета за производњу електричне енергије чија је укупна снага 1.000 мегавата. Привредно друштво, као и ЕПС, добијају готово нову електрану, која ће годишње производити око 500 милиона киловат-часова електричне енергије - каже Бојан Живановић, помоћник директора Привредног друштва за производњу електричне енергије а уласком блока у погон, Термоелектране добијају још један извор и за производњу топлот-

Обновљена електрана повећала укупну снагу ТЕ »Костолац« на 1.000 мегавата

не енергије. Заједно са блоком А-2, Термоелектране су технолошки припремљене да обезбеђују и до 200 мегават-часова топлотне енергије за потребе топлификационих система Костолца и Пожаревца, што омогућава даље ширење топлификације ових градова.

Поред потпуне обнове и модернизације блока А-1, знатна улагања у модернизацију, у току прошле године изведена су и на блоку А-2 снаге 210 мегавата. Поред освежавања цевног система котла, замене паровода свеже паре и улагања у модернизацију опреме за мерење и регулацију, на овом блоку уграђен је и

нови електрофилтер. Средства за замену електрофилтера у висини од пет милиона евра обезбеђена су из донације Европске агенције за реконструкцију. Нови електрофилтери уграђени су и на котловима блока А-1. Другим речима, емисија прашкастих материја у атмосферу из ових електрана сведена је на 50 милиграма по кубном метру, што је у складу са важећим европским стандардом. То је посебно значајно са аспекта заштите животне средине у окружењу ТЕ "Костолац А".

Ч. Радојчић

ТЕ „КОСТОЛАЦ Б“ КРАЈЕМ МАРТА

И даље – изнад плана

У последњу декаду марта Термоелектрана „Костолац Б“ ушла је са оба блока на мрежи. „Јединица“ је, наиме, због повољне хидролошке ситуације и вишка електричне енергије у систему због мање потрошње, на захтев диспечера била у хладној резерви. „Двојка“ је, пак, била на мрежи и нормално производила електричну енергију. У овој ТЕ март је, иначе, протекао у знаку рада блокова на техничком минимуму, њиховог потискивања али и у повећаном броју застоја. Тако, на пример, због проблема на цевном систему блок Б 1 заустављен је 5. марта а већ 7. марта, након окончане интервенције, био је поново на мрежи. Исти узрок условио је ново заустављање блока 12. марта, али је неколико дана касније после пријаве о спремности за повратак на мрежу, од диспечера ЕПС-а стигао налог за превођење блока у хладну резерву, што је и потрајало до 21. марта. Овакав режим рада блока условио је да реализација мартовског производног плана озбиљно дође у питање, јер је подразумевала рад блока пуном паром без иједног застоја.

Што се блока Б 2 тиче, после краткотрајног застоја 7. марта, због проблема на електронској опреми регулације котла, у раду је био до 12. марта, када је нови застој изазван кваром на електромотору вентилатора свежег ваздуха. Већ сутрадан блок је поново био на мрежи и до краја марта нормално је радио. С обзиром на ове застоје, као и на план производње од 194 милиона киловат-часова електричне енергије, таква реализација постала је неизвесна. Како истиче Ненад Јанков, директор ове електране, очекује се да ће и у наредном периоду бити налога за рад на техничком минимуму, па и потискивања капацитета. Настојаће се, стога, да се периоди рада искористе за производњу што већих количина електричне енергије, а да би се остварили планови. А управо захваљујући добром раду оба блока, као и нешто мањим плановима за „јединицу“, у јануару и фебруару и то до 20. марта остварен је пребачај у производњи струје од 9,5 процената.

Д. Радојковић

Котао - лабораторија за угаљ

У 2006. години произведено преко 6,16 милиона киловат-часова електричне енергије, што је омогућило реализацију плана од 98,31 одсто, и то уз потискивање капацитета

Специфичност у раду Термоелектране „Морава“ у Свилајнцу, Огранка ПД ТЕНТ, а која је одваја од других таквих постројења, је у погонском гориву. За овдашњи котао, наиме, каже се да је својеврсна лабораторија сагоревања тако да је до сада за протеклих 38 година (Дан огранка је 21. март) био корисник двадесет врста угља. За производњу електричне енергије овде је до сада утрошено близу 19 милиона тона угља. И у сусрет предстојећем летњем периоду, највише због потискивања капацитета и времена проведеног у хладној резерви, велике су резерве колубарског угља, на који се силом прилика прешло због његовог недостатка из подземне експлоатације. На депонији тренутно, наиме, има 150.602 тоне угља, од чега је више од 70 одсто са колубарских копова. У ТЕ „Морава“ истичу тим поводом да је веома важно да се оне смање, јер у летњим месецима често долази до самозапаљења тог угља.

- У 2006. години ТЕ „Морава“ је произвела преко 6,16 милиона киловат-часова електричне енергије, чиме је план производње остварен са 98,31 одсто. А да није било тзв. потиснуте производње од преко 32 ми-

Равнотежа привреде и природе : ТЕ „Морава

лиона киловат-часова електрана би реализовала годишњи план са 103,42 одсто – каже Драган Нешић, директор ТЕ „Морава“. Поузданим и квалитетним радом почела је и ова година, а због изузетно повољних временских прилика (највиших јануарских температура у последњих 120 година) и услед стабилне електроенергетске ситуације, електрана је у јануару 21 дан била у хладној резерви. Са том потиснутом енергијом, план производње био би, значи, пребачен за више од седам одсто.

Како Нешић даље истиче, када је реч о ремонту блока првобитно је био предвиђен за април, али је на основу ребаланса плана померен за 27. август. У току од месец дана његовог трајања замениће се колено на РА линији паровода, ремонтоваће се напојна пумпа, Војтх спојница, млинови, заменити два канала угљене праши-

не, парни део цеви у кондензатору, растављачи за 110 kV постројење. Тендери су завршени, следи испорука опреме и материјала.

У ТЕ „Морава“ све већа пажња поклања се и заштити животне средине. Највећи проблем представља опасан отпад – пепео и шљака, а који, иначе, има употребну вредност. Пепео и шљака за сада се одлажу у каде са водонепропусним дном. Према речима Нешића, равнотежи привреде и природе, односно заштити и унапређењу животне средине овде се и те како водило рачуна још седамдесетих година. Праћењем утицаја делатности електране на стање животне средине уређен је простор како би се људи максимално заштитили од штетних и опасних материја. Круг ТЕ „Морава“ и сада спада у један од најуређенијих и најлепших.

Новом организацијом и систематизацијом послова у ПД ТЕНТ „Морава“ је добила нови квалитет у виду организовања и пословања. Део радника који је стекао одређене услове искористио је погодност стимулативних отпремнина, тако да ће „Морава“ у наредном периоду бити у ситуацији и да обнавља кадрове у складу са новим технолошким захтевима и потребама.

К. Јанићијевић

ДО САДА ПРОИЗВЕДЕНО ВИШЕ ОД 16,6 МИЛИЈАРДИ КИЛОВАТ-ЧАСОВА

Од почетка рада (прве синхронизације) до 21. марта 2007. године у ТЕ „Морава“ произведено је преко 16,68 милијарди киловат-часова електричне енергије и остварено је, притом, 175.218 погонских сати рада. Најуспешније године рада су биле 1982. - када је произведено 721.988.000 kWh и 2005, са 664.095.000 kWh. Значајнија реконструкција дела постројења, пре свега котловског и комплетна замена система управљања и вођења блока урађена је у капиталном ремонту 2004. године и то само ангажовањем домаћих фирми и знања. Да је визионарски смела одлука пословодства ЕПС-а да се један такав захват по први пут уради била оправдана, доказало се већ наредне године када је овај блок провео рекордних 7.267 сати рада на мрежи.

Постројења спремна, чека се вода

У РХЕ “Бајина Башта” производња електричне енергије испод плана

У протеклим месецима годишњи план остварује се на нивоу нешто већем од 80 одсто. – У току реализација више пројеката

У првим месецима 2007. године упркос максималној спремности, агрегати ХЕ “Бајина Башта”, због врло неповољне хидрологије на реци Дрини, нису произвели планирану количину електричне енергије. Годишњи план билансиране производње остварује се на нивоу нешто већем од 80 одсто, јер веће кише нису пале од октобра 2006. године. Такав тренд настављен је и у марту. Просечни дотоци реке Дрине у јануару и фебруару и марту су доста ниски и нису већи од 250 кубних метара у секунди.

– Док је протеклих година често било и прелива воде, због високих дотока Дрине, сада је нема довољно ни за нормалну производњу – истиче Иван Миловић, заменик директора ПД “Дринско – Лимске

ХЕ”. Пошто је за рад сва четири агрегата потребно око 640 кубних метара у секунди воде, јасно је у каквим се хидролошким условима ради. Побољшање хидролошке ситуације очекује се крајем марта, са најављеним већим падавинама у сливу Дрине. У протеклом периоду у Црној Гори било је нешто више падавина, па је та вода сачувана - акумулирана у акумулацијама узводних електрана и сада се рационално троши.

Што се тиче других објеката, акумулација у Перућцу се одржава око највише коте, захваљујући спрегнутом раду ХЕ “Бајина Башта” са електранама у узводном сливу реке Дрине. Реверзибилна хидро електрана и даље ради знатно испод плана на месечним нивоима. Њена горња

акумулација је делимично испражњена тако да је сада кота језера на Тари око 870 метара надморске висине, са енергетским садржајем од око 130 милиона киловат-часова.

У току је, иначе, израда главног пројекта рехабилитације и модернизације система сопствене потрошње у ХЕ „Б. Башта”. Пројекат ради “Енергопројект”. Почела је, такође, и израда пројектног задатка за израду тендерске документације за набавку опреме и извођење радова на рехабилитацији и модернизацији система сопствене потрошње у овој електрани. Што се тиче тендера за ревитализацију ХЕ «Бајина Башта» на захтев потенцијалних понуђача продужен је рок за достављање понуда на расписани тендер и сада истиче 23. априла. Како истиче Миловић, у току су, иначе, израда тендера или његово спровођење за: увођење интегрисаног система менаџмента (квалитет, екологија и безбедност) у ПД «Дринско-Лимске ХЕ»; затим за израду галових ланаца за покретање – манипулацију у преливним уставама на брани ХЕ “Бајина Башта”; ревитализацију свих погонских простора – кућица у којима је смештена опрема за аутоматски рад, као и за уређаје за покретање преливних устава на брани ХЕ “Бајина Башта” и за ињектирање бетона Ламеле 20 у тој брани.

РЕМОНТИ ПО ПЛАНУ

Планирани ремонтни радови помоћне опреме и текуће одржавања производних агрегата одвијају се по плану без већих проблема тако да је погонска спремност производних капацитета добра. Настављају се радови на капиталном ремонту замењеног трансформатора 160 MVA у РХЕ, где је планирана и замена котла и хладњака. Радове изводи “Минел”. Санациони радови на левој обали низводно од бране – израда габионских заштита обале, приводе се крају и то ће допринети да се још један, најугроженији, део обале успешно заштити од ерозије на дужи низ година. Ове радове изводи “Хидротехника”. Извршени су и фабричко испитивање и пријем два резервна прекидача 220 kV у SF6 техници, који ће се у току ремонта уградити у Разводно постројење у проточној ХЕ. У току су радови на мерењу напона бетона у ламелама ове бране. Радове изводи “Јарослав Черни”.

М. Ђокић

Ускоро креће “деветка”

Модернизован систем управљања на деветом и десетом агрегату вероватноћу грешака у случају кварова своди на минимум

Радови на ремонту и модернизацији додатне електране ХЕПС “Ђердап 2” улазе у завршну фазу и реално је очекивати да ће на агрегату 9 бити приведени крају већ у априлу. Пошто су на агрегату 10 ови захвати били нешто сложенији и већи процењује се да ће ово постројење и нешто касније поново стартовати са радом. За ову додатну електрану, са два агрегата снаге два пута по 27 мегавата, а која је и најмлађи производни објекат у ЕПС-у, радови на модернизацији електроопреме почели су у октобру лане и практично представљају ревитализацију појединих делова електране.

-Планираним радовима било је предвиђено да се комплетно замене командне табле за управљање агрегатима 9 и 10, као и блок трансформатором број 5, затим систем турбинске регулације, систем за припрему регулаторског уља, део разводних постројења, као и исправљачи, инвертори и остала пратећа опрема агрегата - каже за “kWh” Зоран Кршенковић, руководилац Одељења електроизвршавања у ХЕ “Ђердап 2”. Пројекат управљања агрегатима и блок трансформатором израдио је Институт Михаило Пупин – Аутоматика, при чему су поред његове опреме (сервери и SCADA систем) уграђени и њени делови из аустријске фирме VA TECH из Беча. Систем турбинске регулације, такође, производ је руске фирме ЛМЗ из Санкт Петербурга. А за везу између агрегата и система управљања коришћена је оптика по профибус протоколу, чиме је знато смањен број крутих веза.

Према речима Срећка Јонића, самосталног инжењера за електроопрему у Техничкој припреми, конструисна опрема управљања, мерења и регулације агрегата 9 и 10 спада у најновију генерацију, са мо-

Велике предности новог система управљања и заштите у додатној електрани

гућношћу даљинског командовања и управљања, архивирања и представљања догађаја. Њихово презентирање, као и мерних величина и издавање команди вршиће се преко Touch панела, монтираним на командним таблама агрегата и блока. А даљинско управљање и праћење рада агрегата и електране обављаће се преко „Пупинових“ сервера и SCADA система. Управљање агрегатима вршиће се редувантним контролорима и пратећим модулима, а

примењена је и најновија нумеричка заштита, због чега је могућност појављивања грешака у случајевима кварова постројења сведена на минимум. У прилог овоме је и то што је комуникација модула са контролерима, као и самих контролера са SCADA системом, реализована редувантним оптичким и електричним везама.

М. Дрча

Улагања од 1,3 милијарде динара

У плану и градња нових трафо-станица

Садашња цена електричне енергије не омогућава планирани ниво потребних инвестиција. – И добра наплата условљава реализацију овог плана

Испред већине овогодишњих планираних инвестиција и ремонта у ПД "Електросрбија", налази се и одредница "обавезно реализовати". То упркос томе што ЕПС у целини, па ни ово привредно друштво не могу да са садашњом ценом електричне енергије обезбеде остваривање обимног плана пословања. Значи, само нова већа цена електричне енергије и добра наплата потраживања могу да смање такву разлику између потреба и могућности. Планом ремонта и одржавања, наиме, тридесетак одсто средстава више планирано је за ове намене у односу на 2006. годину.

- Планом за ову годину предвиђено је да се у ремонту уложи нешто мање од 1,3 милијарде динара. То је добра позиција за "Електросрбију" с обзиром на то да су за ове послове одобрена већа средства

него у другим привредним друштвима. Уважене су, наиме, специфичности "Електросрбије", поготову у делу стања мреже ниског напона, али и далековаода. "Електросрбија" има, наиме, око 40.000 километара мреже, од чега је половина на дрвеним стубовима - каже за "kWh" Миломир Белчевић, директор Техничког сектора "Електросрбије".

У делу расподеле средстава по ограницима друштва одлучивале су њихове специфичности, подаци о броју трафо-станица свих напонских нивоа и стање дистрибутивне мреже. Више пара издвојиће се за ремонте код ограника који имају лошу мрежу ниског напона. У обзир су узета и потреба улагања за санацију 10 kV мреже. У плану је и градња 324 трафо-станице 10/0,4 kV. Потребне за уградњом трафо-станица мањих снага

су веће, јер су напонске прилике на појединим приградским и сеоским подручјима изузетно лоше, па ће, не само у 2007. него и у наредне две-три године "Електросрбија" бити принуђена да значајна средства улаже у њихову изградњу.

- "Електросрбија" је прошле године урадила 1.500 километара мреже ниског напона. У 2007. години наставиће се са њеном санацијом, односно са реконструкцијом мреже ниског напона. А таква реконструкција у највећем обиму представља, нову мрежу, пошто је постојећа у таквом стању да се више не исплате њене поправке.

Према речима Белчевића, за део инвестиција добра је и полазна основа. „Електросрбија“ је добила приоритет за планирана улагања од преко 2,7 милијарде динара по предвиђеним напонским нивоима. Од тога, 668 милиона динара уложиће се у објекте 110 kV, где је значајан износ намењен улагањима у објекте у Ужицу и Шапцу. То су и две нове трафо-станице - у Ариљу и Мачванској Митровици, чија је градња започета у 2006. години. Део финансира "Електросрбија", а комплетна опрема је из кредита Светске банке. Планиран је, поред тога, почетак односно припрема документације (откуп земљишта, решавање имовинских односа...) за изградњу нових објеката 110/20 kV Аранђеловац, Љиг и Јагодина 3, који би, такође требало да се финансирају из кредита Светске банке.

М. М. Дабих

ВЕЋЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ

Од објеката напонског нивоа 110/35 kV планиране веће инвестиције су: завршетак трафо-станице Модрица (чија је градња започета ове године), затим реконструкција трафо-станица 35/10 kV Фабрика вагона у Краљеву, Севојно 2 и Кула у Новом Пазару, почетак градње 35/10 kV трафо-станице Александровац, реконструкција далековаода од Уба према Бањанима. Планиране су и реконструкције мањег обима, као и улагања у припрему објеката за даљинско управљање и за његово увођење у диспечерске центре. Значајна су, такође, и улагања у модернизацију процеса рада: комплетирање SCADA система (систем за даљинско управљање објектима у свим ограницима друштва). Ови системи већ су испоручени у дистрибуције у Лозници, Лазаревцу, Крушевцу, Ужицу, Ваљевоу и Параћину.

Нове апликације за јачи систем

Новом организацијом рада друштва у овој дирекцији обједињен рад сектора за информатичку подршку пословног система, телекомуникације и мреже, као и за информатичку подршку техничког система

Реструктурисање „Електродистрибуције Београд“ утицало је, између осталог и на ново димензионисање пословне целине, која овом друштву обезбеђује информатичку подршку. Наиме, применом нове организације, односно груписањем истоветних или сродних и међусобно повезаних послова, Дирекцији за информатику припао је и телекомуникациони систем. Дирекција за информатику и телекомуникације сада, тако, обједињује три сектора и то за: информатичку подршку пословног система, телекомуникације и мреже, као и за информатичку подршку техничког система. Дирекција за информатику и телекомуникације сада броји осамдесетак запослених и у односу на остале дирекције ЕДБ-а, у њој је сконцентрисан највећи број високообразованог кадра.

- Применом нових апликација и инсталација у овој години „ојачаће“ се технолошки и пословни систем „Електродистрибуције Београд“, каже Горан Прелић, директор Дирекције за информатику и телекомуникације. Обновљен је уговор са „Microsoftom“, тако да је комплетна информатичка инфраструктура ЕДБ-а легална и лиценцирана. Подсећања ради, први рачунар IBM-1401 ушао је у ЕДБ још 1961. године и представљао је тада последњу реч технике. Данас, између осталог, на располагању су престижан ДАТА-центар, стотинак сервера, 1.300 рачунара... Сектор за информатичку подршку, током ове године, планира миграцију системског софтвера на WAN, што ће створити услове за већу интеграцију и бољи рад апликација. Предвиђено је да оптички „backbone“ WAN мреже буде један гигабит, а инсталирање BLADE сервера и нових станица је у току.

У Сектору за телекомуникације и мреже интензивирани су радови на полагање оптичких каблова. Од посебног је значаја повезивање Управне зграде у Масари-

У току је тестирање новог система даљинског управљања: Опрема у ДАТА центру

ковој са „јаким“ пословним погонима на Бановом Брду и у Земуну, а нарочито са Вождовцем, преко којег је ЕДБ повезан са ЕПС-ом. Овај телекомуникациони систем, који за базу има оптичке каблове, омогућава високу поузданост и комфор у раду.

Према речима Прелића, Служба процесне технике у Сектору за информатичку подршку техничког система ангажована је на примени два важна пројекта која се раде у сарадњи са Институтом „Михаило Пупин“. Реч је о замени система даљинског управљања и даљинских станица у високонапонским трансформаторским станицама. Тестирање новог, замењеног система даљинског управљања, управо је у току, а од планираних седамнаест до сада је урађена

њихова замена у три ТС. Упоредо са тим, у фебруару је започето тестирање нове SCADE, чијом ће се применом унапредити перформанси целокупног система управљања. У току је и уговарање и замена свих даљинских станица које као преносни пут имају радио везе.

А, како је истакао Прелић, ради будућег опредељења анализирају се постојећи уговори везани за ДМС и ИПС СДУ енергетске апликације. Паралелно, са овим активностима интензивно се ради и на имплементацији ГИС-а ЕДБ и миграцији података из хетерогених релационих база које се сада користе у јединственој ORACLE бази ЕДБ, а биће расположива за све апликације, унутар друштва.

Т. Зорановић

Без редова купаца

За купце електричне енергије на располагању 14 шалтера. - Добијање употребне дозволе гарантује апсолутни квалитет свих радова и да је све урађено по пројекту. - Просторије за перманентну едукацију запослених по систему квалитета менаџмента ISO 9001.

Крај прошле године запослени у Привредном друштву „Југоисток“ дочекали су у просторијама нове управне зграде. Упркос томе што су грађевински радови почели још 1993. године, права „офанзива“ у њеној изградњи кренула је почетком 2005. године, да би се све завршило пре неколико месеци. Надзорници градње овог објекта, инжењери Биљана Влајковић и Предраг Савић из Дирекције за инвестиције и планирање у ПД „Југоисток“ подвлаче да је ово готово једина пословна зграда у Нишу која је добила употребну дозволу, чиме је потврђен квалитет изведених радова на објекту.

- Нова управна зграда била је неопходна да би одговорила захтевима преструктурисања јавног предузећа у

За купце – 14 шалтера

привредно друштво, каже Биљана Влајковић. - Запослени су добили боље услове рада, а грађани могућност за бржу и ефикаснију услугу у новој шалтерској сали. Зграда је укупне површине од 3.200 квадрата, са четири етаже - приземље, два спрата и поткровље. Повезана је топлотом везом са досадашњом управном зградом. Купци електричне енергије све што је потребно у вези са електричном енергијом, значи, од сада завршаваће на једном месту, а на располагању им је 14 шалтера – наводи Савић.

На првом спрату смештене су просторије Огранка Електродистрибуције „Ниш“, док се на другом спрату налазе дирекције у оквиру ПД „Југоисток“. У

поткровљу зграде су учионица, библиотека и архива. Ту се налазе и две сале за састанке које се, између осталог користе и за сталну едукацију запослених у ПД „Југоисток“. Наиме, од ове године примењује се стандард ISO 9001, који подразумева увођење система квалитета менаџмента.

У изградњи нове управне зграде учествовало је преко десет извођача. Ускоро ће се знати и тачна вредност свих изведених радова, што ће омогућити укњижење ове зграде као основног средства ПД „Југоисток“, а одмах потом следи и упис у земљишне књиге.

С. П.

СТАЊЕ НИСКОНАПОНСКЕ МРЕЖЕ У ПД „ЦЕНТАР“

Нових 60 трафо-станица

Мрежаниског напона (0,4 kV) – подземна и надземна - веома је важан елемент дистрибутивног система. Од коликог је то значаја и за ПД „Центар“ д.о.о. Крагујевац довољно је већ закључити из података да ово друштво електричном енергијом опслужује 15 општина, са укупним бројем од 2.600 разних трафо-станица 10/0,4 kV, инсталисаном снагом од 950 MVA и да се из њих напаја НН мрежа, укупне дужине од преко 10.800 километара.

-Нисконапонска дистрибутивна мрежа значајна је не само као могуће место великих губитака електричне енергије, него и као „тачка“ честих прекида у њеној испоруци. Али, узрок је и лошег квалитета испоручене енергије – каже Бране Нијемчевић, директор Дирекције за техничке послове ПД „Центар“. У друштву посебна

пажња, стога, посвећује се планирању и реконструкцији мреже ниског напона. Јер, активности на замени дотрајалих дрвених стубова бетонским, затим проводника малих пресека са оним одговарајућег квалитета, као и израда пројекта модернизације или подизања тих објекта спадају у послове који захтевају стручан и организовани приступ.

На конзумном подручју ПД „Центар“ у протеклој години у градским и приградским реонима реконструисано је 30 трансформаторских станица 10/0,4 kV, а у сеоским 15 ТС и око 40 километара мреже ниског напона. Њихова реконструкција, као и изградња нових ТС и мреже, наставља се и ове године. Како истиче Нијемчевић, планови су у физичком обиму знатно већи од учињеног лане – пред-

виђена је реконструкција постојеће и изградња нове мреже у дужини од око 80 километара и изградња 60 таквих трафо-станица, разних снага.

Од значајнијих послова на подручју ЕД Смедерево реконструисаће се 25 ТС, као и НН мрежа и то у градским деловима од шест километара, а на сеоском подручју око 10 километара. Значајно је и то да је у претходној години само на том конзуму замењено 330 дрвених бетонским стубовима и да је реконструисано 20 таквих ТС. ЕД Пожаревац у градском делу, такође, заменила је око 140 дрвених стубова, а на сеоском подручју 513. У том огранку друштва лане је реконструисано седам трафо-станица 10/0,4 kV.

Р. Е.

Француска одбранила нуклеарке

Заједнички циљ земаља ЕУ је да 20 одсто извора енергије до 2020. године буде из обновљивих извора, а да минимум 10 одсто горива у саобраћају буде биолошког порекла

Хорхе Мануел Баросо: Процент учешћа од 20 одсто не односи се на сваку земљу у ЕУ.
Фото: FoNet

На мартовском самиту у Бриселу шефови држава и влада 27 земаља Европске уније сагласили су се око заједничког циља - да 20 одсто извора енергије до 2020. године буде из обновљивих извора. Договорено је и да до 2020. године минимум 10 одсто горива у саобраћају буде биолошког порекла. Упркос супротним ставовима, Француска и Немачка успеле су да се усагласе у Бриселу и да постигну договор око обновљивих извора енергије. Договор није постигнут првог дана самита 22. марта, јер је Француска инсистирала да он садржи одредницу о томе да свака земља има своје специфичности и да уместо израза «обновљиве енергије» буде употребљен израз «енергетски извори са малом количином угљен диоксида». Француска је то захтевала, јер своју енергетску стратегију заснива на нуклеарним централама које не спадају у обновљиве изворе енергије. Француска је и највећи произвођач енергије из нуклеарних извора. На самиту њој су се придружиле и балтичке земље које зависе од атомских централа. Иницијатива да се обновљиви извори «помешају» са нуклеарним – одбачена је захваљујући, пре свега, тврдом ставу Аустрије и Ирске.

Компромис је постигнут тако што је прихваћено да у закључке самита уђе формулација о “националним специфичностима”, односно о важности нуклеарки у француској енергетској стратегији. “Знамо да обновљиви извори енергије представљају само део одговора на наш проблем (климатских промена). Знамо, такође, а Комисија ЕУ је то и нагласила – да морамо да прибегнемо и другим изворима енергије који не производе велику количину угљен диоксида: чисти угаљ и нуклеарке”, рекао је Жак Ширак новинарима по завршетку самита. Он је додао да Француска због тога што се ослања на нуклеарке производи за трећину мање угљен диоксида него Немачка. Он се заложио за увођење таксе на емитовање угљен диоксида, који загађује атмосферу и подстиче убрзаније загревања планете.

Петина енергије из обновљивих извора веома је амбициозан циљ. О томе сведочи и статистика: у 2004 години само 6,3 одсто енергије потрошене у ЕУ потицало је из обновљивих извора – далеко иза нуклеарних извора (14,6 одсто), горива (17,9 одсто), гаса (23 одсто) и нафтних производа.

Иза ових званичних података крију се велике разлике међу овим земљама, зависно од тога да ли имају нафту или су оријентисане на нуклеарке. Тако захваљујући изворима нафте у Северном мору, нафта и гас представљају 73 одсто од укупне енергетске потрошње у Великој Британији. Енергија из обновљивих извора чини свега два одсто укупне потрошње. У Француској, Шпанији и Шведској и у земљама централне Европе, нуклеарке су основа енергетске стратегије. Французи производе 85 одсто енергије у атомским централама и од тога потроше само 40 одсто. Ветар, соларне плоче и остали извори обновљиве енергије чине свега шест одсто укупне енергетске потрошње. Финска троши 29 одсто енергије из нафтних извора, а 23 одсто из тзв. алтернативних извора. Аустрија је земља у којој је забрањена изградња нуклеарки, а потрошња енергије из «чистих» извора достиже 71 одсто и чини 21 одсто укупне потрошње. У 2005 години у Аустрији је 66 одсто енергије потицало из «биомасе», 22,2 из водених извора, 5,5 добијано је из енергије ветра, 5,5 из геотермичких извора, а 0,7 одсто потицало је од енергије сунца.

Ове статистике објашњавају зашто је расправа о енергетским изворима између 27 чланица ЕУ била усијана на мартовском самиту у Бриселу. Оно што је за

Аустрију већ достигнути циљ, за Француску је такоређи немогуће. Француску би преоријентација на алтернативне изворе енергије много коштала и значила би затварање једног значајног извозног сектора у њеној економији. Француска је највећи извозник струје из нуклеарних извора у ЕУ. Зато се она нашла с једне стране, а са друге су Аустрија и Ирска, жестоки противници атомских централа, као и Белгија и Немачка које се кроз своје енергетске стратегије удаљавају од нуклеарки. Французе су подржали Финска, Румунија, Бугарска, Словенија, Словачка и Чешка.

Француска као нуклеарна сила, већ има разрађену стратегију за будуће нуклеарне реакторе четврте генерације који би требало да прораде 2040. године. Више од 85 одсто од укупно око 450 реактора у свету припада другој генерацији и функционише на воду под притиском или на загрејану до кључања. Ова технологија развијена је седамдесетих година. Реактори треће генерације само су побољшане верзије претходних и требало би да прораде 2009. године у Финској и 2012. године у Фламанвилу у Француској.

Нове централе четврте генерације требало би да означе «кључни напредак» - кажу њихови заговорници. Према саопштењима француског Центра за атомску енергију (СЕА) нови реактори требало би да раде на систем «брзих неутрона» и да сагоревају не само уранијум У 235 већ и његов изотоп У 238, који се налази у природном уранијуму. Резерве уранијума у овом случају готово да су неисцрпне и покриле би потрошњу од неколико хиљада година, док за

садашње типове нуклеарних реактора има резерви за 250 година. Предност будућих реактора четврте генерације, каже СЕА, је и у томе што би они могли да спаљују део сопственог отпада, а неки од радиотоксичних елемената могли би да буду рециклирани и поново употребљени као гориво. Како би овај концепт био тестиран, Француска ће 2014. године у погон ставити експериментални истраживачки реактор у месту Кадараш.

На мартовском самиту нађено је граматичко решење како би се дошло до споразума, па је нуклеаркама у званичном тексту закључака приписано да «доприносе смањивању емитовања угљен диоксида који се емитују у земљину атмосферу», што је тачно. Иако је сасвим тачно да нуклеарке не загађују атмосферу угљен-диоксидом, еколози су на све стране протестовали због изостављања другог дела приче о атомским централама, који се односи на нерешено питање радиоактивних отпадака из нуклеарки и дугорочно загађивање планете. Свака чланица Европске уније мораће убудуће да дефинише своје националне циљеве у оквиру нове енергетске стратегије, као и начин на који мисли да их оствари.

«Када кажемо 20 одсто – то се не односи на сваку земљу» прецизирао је Хорхе Мануел Баросо, председник Комисије ЕУ. Чешка, Словачка и Мађарска имају стратешке разлоге за подршку Француској: ове земље много зависе од руских испорука енергената и виде у нуклеаркама једино решење. С једне стране, жеља је да не зависе од Москве, а са друге страх од скупоће обновљивих извора енергије. Ове земље су на мартовском самиту ЕУ зато тражиле од немачког председништва да установи додатне амандмане, како би се обезбедили у случају да не могу «сасвим» да постигну постављене циљеве.

Комисија Европске уније у својим званичним анализама и закључцима наговестила је не може бити јасније да је окретање ЕУ ка нуклеаркама неизбежно. Знајући да је добар део јавног мњења ЕУ против атомских централа, Европска комисија је врло опрезно почетком марта предложила оријентацију на атомске централе, наглашавајући да оне готово да не загађују атмосферу. Додатне врлине нуклеарки су наравно у томе да Европу чине мање зависном од руских испорука гаса из Русије и нафте са Блиског Истока. У мартовском извештају о енергетској политици Европска комисија наглашава да само 14 одсто енергије која се потроши у ЕУ потиче од «атома» и да нуклеарке производе

“ЗЕЛЕНА ЕНЕРГИЈА” НА БЕРЗАМА

Ових дана на европским берзама догађа се оно што до је пре пет година било незамисливо. Француски енергетски гигант “Areva” и индијски “Suryon Energy” воде битку око контроле немачког произвођача енергије на ветар “Repower”. Од 850 милиона евра у јануару ове године “Repower” би ових дана могао да достигне вредност од 1,3 милијарде, па чак и 1,13 милијарди евра. Многи берзански аналитичари пореде масовну куповину акција обновљивих извора енергије (биомаса, ветар, геотермички извори) са такозваном “новом економијом” деведесетих година. Тада су многи млади и неискусни бизнисмени продали своје сајтове за невероватне високе суме. Купци су били често берзански шпекуланти који су рачунали на препродају по сто пута вишој цени. Многи су се преварили и на крају је дошло до пуцања такозваног шпекулативног балона.

Госпођа Лаувергеон, која је својевремено купила трећину “Repowera” за 32 евра по акцији а сада сваку акцију продаје за 140 евра, не верује да ће “шпекулативни балон” да пукне. Она је новинарима изјавила да процењује да улагања у обновљиве изворе енергије могу да донесу само добит и да су такви изгледи реални, због чега је реалан и раст цена њених акција.

“За разлику од спекулација са интернетом, имамо материјалну основу, ветар и производњу струје”, рекла је она. И заиста, довољно је прелистати међународну штампу и прелетети кључне политичке и економске наслове на интернету: све изгледа да у овом тренутку иде на руку “зеленој енергији”. Програмиран је крај фосилних извора енергије, ЕУ се боји растуће енергетске зависности од Русије и Блиског Истока... Европска стратегија за будућност заснива се на комбинацији нуклеарки и обновљивих извора енергије.

ПЕТИЦИЈА ПРОТИВ "АТОМА"

Андрису Пиебалгсу уручена је петиција са 630 хиљада потписа грађана свих земаља чланица Европске уније којом се тражи затварање атомских централа на континенту. Акцију потписивања водила је организација "Пријатељи Земље", а поводом пола века од потписивања Римског уговора којим је основана Европска заједница за атомску енергију – Еуратом.

18 одсто европске струје. Реагујући на критике да је поборник "атома" Андрис Пиебалгс, комесар за енергију у ЕУ, рекао је тако што је приметио да није поборник нуклеарки него чињеница.

Проблем Европске уније, суочене са економским последицама загревања планете, није само како да оствари постављени циљ своје нове енергетске стратегије, него и како да приволи Кину, Индију и САД да смање производњу угљен диоксида. Европска унија већ

ионако има муке да достигне циљ из декларације из Кјотоа, по којој до 2012. године обновљиви извори енергије треба да чине бар седам одсто потрошене енергије.

Многим медијима није измакла својеврсна дволичност европских лидера по питању екологије: Баросо, рецимо, вози се у аутомобилу који производи више угљен диоксида него што је то прописано нормама ЕУ. Случај новопеченог еколога у америчкој политици

Ала Гора изазвао је подсмех новинара који су сазнали да бивши губитнички кандидат за Белу кућу плаћа рачун од 23 хиљаде евра годишње за струју и гас које потроши у својој вили у Нешвилу (држава Тенеси), што је двадесет пута више од америчког просека. Ипак, еколошка организација "Гринпис", увек критична према ЕУ, прогласила је мартовски самит најважнијим "после онога у Кјотоу".

Без обзира на сумње, немачка канцеларка Ангела Меркел не одустаје од намере да ЕУ буде лидер у борби против загревања планете, оцењујући да су постављени циљеви "остварљиви". Иако још није променио службени аутомобил, председник Комисије Баросо назвао је мартовски самит "историјским".

Наташа Јокић

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Студије за проширење две ТЕ

У Републици Српској нови блокови са више од 1.200 мегавата градили би се у Гацку и Угљевик

Електропривреда Републике Српске (ЕПРС) потписала је у марту споразуме са две велике стране компаније о изради студија изводљивости за даља улагања у тамошње термоелектране. Са америчком корпорацијом AES у наредних пола године урадиће се студија са еколошком анализом која треба да покаже да ли је исплативо градити нови блок у Термоелектрани „Угљевик“. Сличном студијом у сарадњи са чешком компанијом ČEZ процениће се оправданост нових улагања у термоелектрану и рудник „Гацко“.

Циљ студије, на којој ће радити стручњаци ЕПРС и компаније AES, је одређивање степена поузданости прве фазе ТЕ „Угљевик“, са намером да се отпочне друга фаза. Уколико се пројекат покаже оправданим, почеће изградња новог блока капацитета 600 мегавата. Израду студије, у подједнаком износу, финансирају влада РС и AES. За градњу друге фазе ТЕ „Угљевик“ влада РС тражиће стратешког партнера са намером да то буде група AES која је већ реализовала велика улагања у југоисточној Европи. Та америчка енергетска корпорација има 30.000 запослених, 12 милиона потрошача и 127 електрана и од продаје електричне енергије остварује 11 милијарди америчких долара годишње. Аранжман са групом AES, по оцени Милорада Додика, премијера РС, охрабрио би америчке инвеститоре и из других области да са више храбрости улажу у РС и БиХ. За улагања у ТЕ Угљевик интересовање показује и «Холдинг словеначких електрана» (ХСЕ).

Студија у сарадњи са ČEZ -ом треба да буде завршена до јуна и да покаже да ли се у комбинату „Гацко“ исплате изградња новог објекта од око 660 мегавата и реконструкција постојећег и изградња новог рудника угља који би снабдевао оба термоенергетска блока. Компанија ČEZ, са којом је ЕПРС

Значајна инвестиција ČEZ-а у ТЕ „Гацко“

у децембру потписала уговор о оснивању заједничког предузећа, изразила је спремност да у руднике и термоелектрану „Гацко“ уложи око 1,5 милијарду евра, што би била највећа инвестиција у историји Републике Српске. У прошлој години у овом комбинату остварена је рекордна производња од 1,5 милијарди киловат-часова електричне енергије, што је најбољи резултат од оснивања предузећа 1983. године. За ову годину у том, али и у другим електропривредним предузећима у РС, очекује се још већа производња.

Електроенергетским билансом РС за 2007. годину планирана је укупна производња 5,2 милијарде киловат-сати. За потребе домаће потрошње и планиране уговорене испоруке обезбеђено је четири милијарде киловат-часова, док се билансни вишкови предвиђају у висини 1,19 милијарди киловат-сати. Усвајајући овакав електроенергетски биланс, Влада РС је наложила „Електропривреди“ да дистрибутивне губитке у овој години сведе на 14 одсто. Током прошле године они су смањени за око 19 са претходних 26 одсто.

М. Бачлић

Атомска ренесанса

Нуклеарке поново „у моди“

Зашто нуклеарне централе опет улазе у моду и како се поставити према њима? - Поуке немачког случаја. - Број реактора у свету ће се у 2050. години са садашњих 442 повећати на 700

Никад не реци никад! Пре 12 година са градилишта аргентинске нуклеарне централе „Атуша II“ отишао је и последњи радник. Усред пампе остао је да стрчи недовршени бетонски колос као споменик напуштања нуклеарне енергије, чинило се тада дефинитивног. Али, ових дана тамо се враћа армија градитеља и градња ове централе се наставља...

Преокрет је наступио и тамо где све почиње и завршава се – у људским главама. Немци су колико до пре две-три године добијали осплице већ од саме помисли да би неко могао одлучити да поново гради нуклеарке. Недавно је спроведено истраживање јавног мњења из кога произилази да је већина Немаца за настављање градње нуклеарки! Никад не реци никад...

На другој страни света хиљаде Аустралијанаца нагрнули су у пустињу, око 700 километара северно до Аделаиде. Раде под тешким условима, по ужасној врућини, не чекајући да се доведе вода, уведу климатизација... Јуре за ураном коме је цена због повећане тражње у последњих

неколико година утростручена. Зато се отварају и раније затворени рудници звани „Олимпик“. Већ око хиљаду рудара чисти старе и буши нове ходнике испод пустиње. Никад не... И у Чешкој висока цена урана и оживљавање градње нуклеарних електрана бацају у заборав невероватну девастацију животне средине коју је за собом оставила експлоатација урана на неколико места у земљи.

Готово свуда у свету опет расте интерес за нуклеарну енергију. Већ су изгледела сећања на катастрофу у украјинском Чернобилу априла 1986. или на хаварију америчке нуклеарке „Острво Три миље“, крајем 70-их. Лане, у лето, због прилично озбиљно претећег квара шведске нуклеарке „Forsmark“, део електране је морао да буде заустављен на дуже време, али нико се због тога није нарочито узбудио.

Људи имају прече бриге, које осећају непосредно. Цене фосилних горива скачу, полудело време им говори да се нешто крајње озбиљно догађа с климом... Потребно да се ограничи и смање емисије штетних гасова, посебно из термоелект-

рана, постаје императивна. Политичари се више не устручавају да говоре отворено у прилог нуклеарних централа које су пре двадесетак година биле прокажене и само су политички лаици могли да заговарају њихову градњу. Фирме које граде нуклеарке се већ припремају на нови бум.

Према најновијим подацима Међународне агенције за атомску енергију у 31 земљи света има 442 нуклеарна реактора који производе електричну енергије. Највише их имају Американци – 103, чиме покривају око петину своје потрошње. Други су Французи, који са њих 59, „хране“ око четири петине потрошње.

У свету тренутно се гради 29 реактора нових атомских електрана. За 64 донети су планови и одлуке о градњи, а за 158 они су у фази одлучивања. Нуклеарна енергетика се у светским размерама „демократизује“ – нове нуклеарке планирају да граде Тајланд, Малезија, Индонезија... „Те земље изазивају велике штете дивљим паљењем прашума, тако да је југоисточна Азија стално у облацима дима, а сада хоће одједном да пређу на нуклеарке“, иронично је коментарисао недавно један сингапурски лист. Али, то, ипак, нема везе са чињеницом да су но-

воиндустријализованим земљама Азије потребне огромне количине енергије до којих не знају како ће доћи, уколико не посегну за градњом нуклеарки.

О градњи нуклеарки размишља се и у нафтом пребогатим арапским емиратима у Персијском заливу. У САД је прошао 20-годишњи мораторијум када нуклеарке нису смеле бити ни у плановима. За Велику Британију је нуклеарна енергија колико 2003. године била „непривлачна могућност“, а сада је, према премијеру Тонију Блеру, „опет на столу и то са веома великом ургентношћу“. Русија намерава да постави 30 нових реактора. Највише ће их, ипак, бити у Кини. Када се на интернету простудирају стране Светске нуклеарне асоцијације (WNA), којом су обухваћени сви прозвођачи атомске енергије, испада да ће се до 2050. године трећина нових реактора поставити у Кини, 24 у Јужној Америци и 21 у САД. Укупно, 2050. године биће 700 нуклеарних реактора у свету.

То готово изгледа као да ће већ веома брзо цела планета бити накрцана нуклеарним централама. А до скоро су их људи избегавали и изоловали се од њих. Аустријанци су, на пример, 1978. године залили бетонским оклопом нову атомску електрану у Цветендорфу. Електрана је била завршена и спремна за рад, требало је само да се притисне дугме, али је на референдуму одлучено другачије и забрањени су и градња и рад атомских централа.

За преокрет у односу према атомској енергији илустративан је случај Немачке. Не може се рећи да су се Немци поново заљубили у енергију из атома, али одједном ево поново су спремни да живе с њом. А пре само пет године развод је био неминован. И не само то – 2002. године тадашња коалициона влада социјалдемократа Герхарда Шредера и Зелених Јошке Фишера саопштила је да до 2020. године не само да неће градити нове него да ће затворити и све постојеће немачке атомске електране. То је тада била, иако смела, веома популарна одлука. Људи су били одушевљени. Али, у међувремену, а нарочито у последње две године, то одушевљење се нагло охладило у судару са новим енергетским шокovima. Према последњем истраживању јавног мњења, 61 проценат Немаца сматра непромишљеним напуштање нуклеарне енергије, ако она није обезбеђена из неког другог извора. А у томе се изгледа тешко може успети. „Куле у ваздуху“ падају пред суровом реалношћу. У Немачкој је до 2002. године било 20 нуклеарних блокова, сада их је три мање, а потрошњу електричне енергије покривају са четвртином. У међувремену направљен је велики број ветрењача, по којима ова земља убедљиво предњачи у свету, али то не решава проблем.

Немци су имали страх од својих реактора - оправдан, али делимично и ира-

ционалан. Почетком 80-их у овој земљи отпор према размештању америчких ракета средњег домета на територији СР Немачке мешао се са страхом од нуклеарних реактора. Поједностављено речено, атом је атом, све је то подједнако опасно... Ракете су биле намењене одбрани СР Немачке од тенкова Варшавског пакта, али су многи Немци то тумачили овако – када су овде нуклеарне ракете, самим тим њихов смо циљ и са друге стране. Атому се никако не може веровати, а са друге стране такве електране су веома zgodан циљ за атомско оружје.

Али, нису у томе Немци никакав изузетак. Страх од нуклеарних електрана је готово природан људима. Американци, у Калифорнији посебно, бојали су их се још од почетка 70-их. Страх је захватио и Немце, који су захваљујући економском буму и денацификацији престали да буду гладна и депресивна маса и постали еколошки народ. Али, експлозија у НЕ Чернобил, 1986. године и потоња катастрофа утицали су на свест Немаца више него на иједан други народ, чак и на оне који су тиме били директно погођени и највише страдали (Украјинци и Белоруси) За Немце су од тада нуклеарке темпирани бомбе за које нико не зна када ће експлодирати. Зато се и чинило да нико неће пролити сузе за њима и да је њихов одлазак у „ропотарницу еколошке праисторије“ дефинитиван.

До 2050. године трећина нових реактора поставиће се у Кини

Али, после 2002. године све се то брзо и доста променило. Цене нафте и гаса су отишле толико високо колико су једино неки амерички холивудски катастрофички сценаристи могли себи да представе. А Русија је у међувремену неколико пута заврнула нафтне и гасне славине и показала западним суседима да су им нафтоводи и гасоводи „улари око врата“, којим их Москва може стално давити и уцењивати уколико се не понашају онако како „газда из Кремља“ налаже. Немци знају да ће, ако се околности брзо не промене, веома скоро постати зависни од испорука енергије са Истока са преко 70 одсто. Трећи фактор је глобално отопљавање, које се наметнуло као нова кључна тема, не само еколошка, него и егзистенцијално - судбинска. Уколико се затворене немачке нуклеарке замене новим капацитетима у термоцентралама на угљь и гас, то би значило да би Немци 2010. године у атмосферу послали 40 милиона тона CO₂ више, а десет година касније и 130 милиона тона. Од тога се диже коса на глави многим Немцима, не само „зеленим“.

И тако се за међународни атомски лоби враћају стара добра времена. Људи

су склони забору и минимизирању претходне опасности, када су изложени новој, па је тако Чернобил већ постао далека историја. Страх од отопљавања и скупе нафте потискују непријатна питања, као што су, на пример, где одлагати искоришћено нуклеарно гориво, како у ери тероризма осигурати безбедност нуклеарних реактора, како спречити да нуклеарни материјал не дође у руке терориста... Као и оно најважније и истовремено најнезгодније питање - а ко ће то да плати.

Атомске електране неспорно нуде најјефтинију и најчистију електричну енергију. Али, њихова градња је осетно скупља од других извора. Према подацима Међународне агенције за енергију (IEA), један киловат-сат из нуклеарке стоји 1,72 евроцента, из термоцентрале на угљь 2,21 цент и на гас 7,51 цент. Али, за градњу једног мегавата капацитета нуклеарке неопходно је два милиона долара тј за блок од 1.000 мегавата - две милијарде долара, за мегават термоелектране - 1,5 милион и за мегават гасне електране свега 800 хиљада долара. И тако сада главна кочница наставка градње нуклеарки више нису протес-

ти грађана и еколошких организација, него њихова виша цена градње. Та цена је, због захтева за већу безбедност, брже расла него код осталих извора тако да ако је, на пример, једна нуклеарка од 1.000 мегавата стајала пре четврт века 400 милиона долара, сада је то пет до шест пута више.

Но, другог решења, ипак, нема. Гас је све скупљи, нове централе на угљь се због глобалног отопљавања и загађивања не смеју градити, (чак ни замењивати дотрајали капацитети новим), хидропотенцијали су, углавном, свуда у Европи и у развијеном свету, већ искоришћени, енергија из ветра, сунца... могу да помогну али не и да реше проблем. То, значи, могу једино нове нуклеарке - и тако све више мисли људи који о томе одлучују.

Ту има, ипак, још једно али. Градња нуклеарки траје много дуже него када је реч о другим изворима. Довољно је само поменути колико је дуго трајала градња Кршка у бившој СФРЈ или Темелина у Чехословачкој, односно касније у Чешкој. Због тога и изгледа нестварна бројка о свим тим нуклеарним електранама које су у плану да се саграде у неколико наредних деценија.

НЕМАЧКИ ЕНЕРГЕТСКИ КОНЦЕРНИ ОПТУЖЕНИ ЗА БЕРЗАНСКЕ МАНИПУЛАЦИЈЕ

Мањом понудом дизали цене?

Пред немачким Антимонополним уредом и Тужилаштвом, као и пред Европском комисијом почела провера четири немачка концерна, који су, сумња се, мањом понудом робе на берзи утицали на раст цена, чиме су из џепова купаца у своје касе пребациле невероватних 13,5 милијарди евра! – Анонимни и-мејл покренуо истрагу

Највећи немачки електроенергетски концерни суочени су ових дана са тешким оптужбама да су на берзи манипулисали са ценама електричне енергије. Против њих се поступак због тога води пред немачким Антимонополним уредом и Тужилаштвом, као и пред Европском комисијом. Концерни одбацују такве оптужбе. Лавину сумњи да су велике немачке енергетске фирме манипулисале ценама електричне енергије покренуо је, крајем фебруара, један аноним-

ни и-мејл. Садржавао је списак свих комерцијалних активности концерна E.ON, RWE, „Vatenfall“ и EnBW на Лајпцишкој берзи у периоду између марта 2005 и децембра 2006. године. „Шпигл“ наводи да, ако су подаци из њега тачни, произлази да су главни играчи на енергетској берзи вештачки смањивали понуду, услед чега су се повећавале цене, а тиме и њихови профити.

На Европској енергетској берзи тренутно тргује око 120 немачких

фирми са око десетином немачке потрошње електричне енергије. На такозваној спот берзи тргује се са киловат-часовима које продавац мора да испоручи већ наредног дана. Цена на споту је индикатор - даје смер кретања цена на терминској берзи електричне енергије тј оној која се има испоручити месецима или чак годинама унапред. А цене на терминској берзи су основа за одређивање важеће цене електричне енергије. И ту се круг затвара.

Немачки дневник „Франкфуртер Алгемајне Цајтунг“ написао је с тим у вези да је берза подложна стратегијским играма, јер се на њој тргује само са десетином потрошње електричне енергије. А према цени која се постигне, управља се цела берза

Берлин: Истрага у четири енергетска концерна

са електричном енергијом. Мале ценовне промене на њој имају зато велике последице по цело тржиште електричном енергијом. Из тога неминовно произлази сумња да енергетске фирме не нуде на берзи у Лајпцигу све капацитете електрана у раду. Намерним снижавањем понуде повећава се цена на спот берзи, а у коначном исходу за потрошњу и у привреди и за домаћинства.

Представници Европске енергетске берзе енергично су одбацили тврдње да су манипулисали са ценама на спот берзи. И Уц Класен, главни шеф фирме EnBW, искључио је, такође, могућност да је његова фирма злоупот-

ребила механизам стварања цена у Лајпцигу у своју корист. А исто тако не може, како каже, да себи представи да је то чинила нека од поменутих фирми. Оптужбе одбацује и највећи немачки произвођач електричне енергије PWE. Према објашњењима из ове фирме, прошлогодишње веома топло лето утицало је на смањење могућности производње у низу капацитета. Понуда је снижена и због избацивања из погона нуклеарне централе „Biblis“ чији капацитети нису надомештени новосаграђеним. И све то је довело до мање понуде, па је због веће тражње раст цена логичан и неизбежан“

Немачки Антимонополни уред има сасвим другачији поглед на све то. Почео је да контролише трговину на берзи. Са предистражним радњама кренула је и Прокуратура /Тужилаштво/ у Лајпцигу, а предмет испитивања су манипулације на берзи. На информације од та два органа чека, да би ако буде потребно предузела мере из своје надлежности, и Савезна агенција за надзор над финансијским услугама и трансакцијама.

Према „Франкфуртер Алгемајне Цајтунгу“, овим случајем бави се и Европска комисија. Њени службеници већ су извршили контролу четири највећа енергетска концерна у Немачкој. Портпарол Комисије је саопштио да су резултати на анализи и оцењивању.

Манипулације с ценама у крајњој линији плаћају потрошачи. Према прелиминарној рачуници немачких организација за заштиту потрошача, предузећа и домаћинства су због надуваних цена на овај начин на Лајпцишкој берзи лане за струју више платили фантастичну суму од 13,5 милијарди евра. Готово да се и не поверује!

ПООШТРАВАЊЕ АНТИКАРТЕЛСКОГ ЗАКОНА

Михаел Глос, немачки министар привреде, заложио се за то да се што пре због манипулисања ценама електричне енергије промени и поштри антикартелски закон. Према његовој процени, цене на тржишту су због ових манипулације више од трошкова производње за око 30 процената. Променама закона би се, пре свега, појачала контролна функција државе и повећала овлашћења њених органа. Недвосмислено, тиме би се омогућило да се одузимају и то у пуном износу профити стечени манипулацијама и монополским и картелским понашањем.

Економски аналитичари нису, међутим, за јачање функција државе и њено веће мешање у привреду већ, пре свега за то да се монополска и картелска понашања сузбијају на економски начин, отварањем тржишта за међународну конкуренцију. Само тако може се ограничити утицај и могућности договарања домаћих произвођача. Укратко, нема ефикасне и рационалне енергетике у ЕУ без стварања европског енергетског тржишта. То су изгледа много боље од садашњих политичара увиђали оснивачи Европске уније, када су пре 50 година почели да стварају европску заједницу на основама заједничког тржишта за две кључне робе – угаљ и челик.

Милан Лазаревић

Страх од климатских промена

Анкета „Еуробарометра“ потврдила европску солидарност по питању енергетских гасова

Чак 82 одсто житеља Уније сматра да начин производње и потрошње електричне енергије у њиховим земљама лоше утиче на климу

Изразита већина становника Европске уније углашена је климатским променама изазваним индустријским гасовима и верује да је боље ако се енергетска питања регулишу на нивоу ЕУ него националним прописима, показује најновије истраживање „Еуробарометра“ чији су резултати објављени у марту. У анкети тог истраживачког тела Европске комисије учествовали су житељи свих 27 чланица ЕУ. „Ово испитивање јавног мњења јасно говори да грађани Уније желе да ЕУ пружи јединствен европски одговор на све енергетске и климатске изазове“, поручио је тим поводом Андрис Пијебалгс, европски комесар за енергетику.

Половину житеља ЕУ, судећи по овој анкети, „веома брину“ климатски поремећаји и глобално отопљавање, а још 37 одсто забринуто је „у извесној мери“. Бојазан осетно расте што се иде дубље на југ Европе, па највећу узнемиреност променама климе показују Шпанци, Кипрани, Малтежани и Грци.

Чак 82 одсто Европљана сматра да начин потрошње и производње електричне енергије у њиховим земљама

лоше утиче на климу. За већину (62 одсто) најбоље је да се енергетска питања решавају „уз помоћ мера договорених на нивоу ЕУ“, док свега трећина предност даје одлучивању на националном нивоу. И поједини конкретни паневропски потези уживају већинску подршку. Тако се, рецимо, 83 одсто анкетираних слаже да институције ЕУ треба свакој чланици да одреде минимални постотак производње електричне енергије из обновљивих извора.

Ово тестирање показује и чврсту увереност грађана ЕУ да ће цене енергије значајно расти зарад спречавања климатских промена. Седам од сваких десет Европљана верује да ће морати да мењају потрошачке навике у наредних десетак година и да ће се приклонити употреби штедљивијих уређаја за грејање, хлађење, осветљење и сличне потребе у домаћинству. Тренутно, 80 одсто анкетираних тврди да степен уштеде енергије опредељује њихову одлуку при куповини кућних апарата. Велики број испитаника (85 одсто) сматра битним да имају реалну могућност бирања испоручиоца елект-

ричне енергије и гаса. На питање који би им потез власти највише помогао у суочавању са енергетским изазовима, већина апострофира новчану помоћ ради повећања енергетске ефикасности у њиховом животном окружењу.

Судећи по овој обимној анкети, чак 61 одсто укупне популације ЕУ залаже се за смањивање удела нуклеарне енергије, а као разлог наводи опасност од инцидента и проблеме са смештајем нуклеарног отпада. У исто време, Европљани готово једнодушно (92 одсто) подржавају увођење веома строгих јединствених стандарда безбедности за све нуклеарне инсталације на тлу Уније. Коначно, готово две трећине (65 процената) испитаника верује да је ЕУ у бољој позицији да преговара о ценама и снабдевању енергијом у име својих чланица, а свега 26 одсто мисли да је целисходније да то понаособ раде националне владе.

Анкетирани Европљани изразили су и висок степен солидарности у енергетским питањима: готово 80 одсто се сложило да у случају изненадног помањања нафте и гаса погођена чланица треба да добије помоћ из резерви осталих земаља ЕУ. Таквој испомоћи противи се свега 17 одсто житеља Уније.

Младен Бачлић

Рачуни по кроју увезене струје

Мрежа за афирмацију невладиног сектора Скупштини Црне Горе доставила Предлог закона о заштити домаћинства у сектору енергетике, а Електропривреда најавила мања фебруарска задужења

После фебруарске акције прикупљања потписа за петицију којом је од надлежних тражено смањење цене електричне енергије за грађане, Мрежа за афирмацију невладиног сектора је Скупштини Црне Горе прошлог месеца доставила Предлог закона о заштити домаћинства у сектору енергетике. Влада је, како су истакли у МАНС-у и пренели медији, игнорисала захтеве из петиције и то је био разлог за предузимање оваквог корака. Како је енергетска политика првенствено у надлежности извршне власти, петиција коју је потписало око 30.000 грађана Црне Горе најпре је, по речима Вање Ћаловић, директора МАНС-а, упућена влади. Слични захтеви су, по њеним речима, стигли и из Савеза синдиката Црне Горе који је упозорио да, уколико они не буду усвојени, предстоји и генерални штрајк.

Предлог закона садржи исте одреднице као и захтеви у петицији. Њим је, наиме, предвиђено да се цена струје за домаћинства изједначи са оном коју плаћа подгорички Комбинат алуминијума. То значи да се за грађане, упркос тешкој електроенергетској ситуацији у

земљи и потребе за увозом, киловат-сат обрачунава по критеријумима који су раније били на снази – као електричне енергија из домаћих извора и да се тај принцип примењује од 1. јануара. Предлогом закона о заштити потрошача у области енергетике влада се, такође, обавезује да за 90 дана од дана његовог ступања на снагу донесе социјални програм, који ће најугроженијим категоријама домаћинства обезбедити помоћ у плаћању рачуна за утрошене киловат-сате.

Медији су прошлог месеца пренели и саопштење Електропривреде Црне Горе која је најавила да ће, фебруарски рачуни за струју у односу на јануарске бити нижи 28 одсто и да ће, у просеку, износити 21 евро. Разлог је, како су обласнили, у мањем увозу струје – док је у јануару из других система обезбеђено 71,83, у фебруару је увезено 40,73 одсто од потребних количина електричне енергије. Из ЕПЦГ су саопштили и да се рачуни за све категорије потрошаче крећу у оквиру пројектованих, као и да се у марту очекује да ће они бити умањени за додатних 20 одсто.

У парламенту је у марту почела и расправа о Нацрту просторног плана Црне Горе до 2020. године у коме је, између осталог, предвиђено превођење воде Таре у Морачу и изградња две гасне електране надомак подгоричког КАП-а. Док је први пројекат јавности познат већ одавно, други је новина и одмах је темпо његове реализације доведен у питање. Јер, како у Црној Гори нема ни „педља“ гасовода а истраживања у јужном Јадрану су тек у повоју, није тешко – како саопштавају и неки медији – да су гасне електране (чија је градња планом предвиђена у зетском селу Ботун) далека будућност. У предлогу просторног плана, осим тога, предвиђено је и подизање девет хидроелектрана и термоелектране у Беранама.

Многи еколози не слажу се са оваквим плановима, тврдећи да би са толиким бројем нових електроенергетских објеката на губитку били и грађани и привреда. Такав владин нацрт, по мишљењу неких од њих, представља корак уназад и напуштање правца развоја Црне Горе као еколошке земље. Јер, уколико би то све и било изграђено, она свакако више не би била еколошка него би постала енергетска држава.

П. М. П.

Подгорица: Рачуни за купце у категорији домаћинства у просеку износе 21 евро

Москва контролише балкански нафтовод

Недавно потписани атински уговор о изградњи нафтовода Бургас – Александруполис победа је руске опције над америчким пројектом Бургас (Бугарска) – Македонија – Валона (Албанија)

Владимир Путин је остварио дуго разрађивани план и током недавне посете Грчкој, потписао у Атини уговор о изградњи нафтовода Бургас (Бугарска) – Александруполис (Грчка). Тиме су Руси дефинитивно истисли Американце и њихову намеру да изградњом нафтовода Бургас – Валона (Албанија) преко Македоније, остваре контролу над балканским нафтоводом. Један од директора америчке компаније АМВО, која стоји иза тог пројекта, због тога поднео је оставку. То је још један жесток ударац Москве великом ривалу у беспштедном енергетском рату, а нарочито око контроле гасовода и нафтовода.

Грчка и Бугарска су последње две године биле под огромним притиском Русије да се, пред Путинов долазак у Атину, заврше све припреме експерата око потписивања уговора о почетку изградње нафтовода Бургас – Александруполис. Решено је и питање универзалног терминала, где ће се претакати нафта из танкера у цевоводе, што је, веома иритирало Русе. Власник ових терминала, по првобитној замисли требало је да буде Бугарска, преко фирми „Трансекспортној“ и „Булгаргаз“, као и приватна бугарско-америчка компанија „Frontier“. Поменути терминал замишљен је да опслужује оба нафтовода: Бургас – Александруполис и Бургас- Валона.

Руски гасоводи у далеком Сибиру

Заједно са Ираном, Русија контролише чак 42 одсто гасних светских резерви

Руси су, међутим, инсистирали да они имају контролу над терминалом и да он опслужује само нафтовод Бургас – Александруполис. После жестоких сукобљавања, удовољено је том захтеву Русије. Штавише, три руске компаније „Трансњефт“, „Росњефт“ и „Гаспромњефт“ имају 51 одсто власништва над терминалом, а остатак на једнаке делова припада Грчкој и Бугарској. Из тог посла потпуно је елиминисан „Frontier“.

САД није седела скрштених руку и успела је да излобира да њена компанија „Chevron“ озбиљно конкурише за куповину дела терминала од бугарских партнера „Трансекспортној“ и „Булгаргаз“. Бугарски вицепремијер Иваило Калфин у вези са тим изјавио је да америчка компанија АМВО уколико, ипак, одлучи да гради нафтовод Бургас – Валона, може да добије простор у Бургасу да би изградила посе-

Мапа будућег нафтовода Бургас - Александруполис

бан терминал за њега. Ако се то и оствари, Американци би, значи, имали већи удео од Руса у балканским нафтоводима. Јер, контролисаће четвртину нафтовода Бургас – Александруполис и цео нафтовод Бургас – Валона. Руси су значи добили битку, али рат траје.

О овим нафтоводима преговара се дуже од десет година, а у целу причу је укључен и пројекат Паневропског нафтовода (РЕОП) од румунске луке Констанца до италијанске луке Трст преко територије Србије, Хрватске и Словеније.

Паралелно са борбом за нафтоводе, тече и рат око контроле гасовода. Индија је врло близу да, уз помоћ Ирана и Русије као земаља са највећим резервама природног гаса на свету, почне са изградњом 2.100 километара дугог гасовода према Пакистану и Ирану. Пројекат је вредан чак 7,5 милијарди долара. Владимир Путин је током боравка у Њу Делхију потписао низ енергетских споразума са индијским партнерима око учешћа руских компанија и финансирању овог мамутског пројекта. Техеран и Москва су већ више пута разговарали да крену и са формирањем цена гаса на светском нивоу, при чему треба имати у виду да Иран и Русија контролишу чак 42 одсто гасних светских резерви! С друге страна, Индија као многољудна, али сиромашна земља, уз Кину је најпривлачније енергетско тржиште. А због све већих потреба за природним гасом, потпуно је и логично што се ова земља повезује са Ираном и Русијом. Кина, опет са своје стране, има гасне аранжмане са Туркменистаном до 2009. године, али је то недовољно. Зато Кинези планирају да мрежу домаћих гасовода са тренутних 24.000 прошире на 36.000 километара до 2010. године. Пекинг је већ и почео преговоре са Ираном и Русијом за дугорочне уговоре за увоз природног гаса. У целом том галиматијасу, Американци су, за сада, само посматрачи.

Б. Сеничић

Снажан улазак у Кину

После фузионисања са „Тошибом“ 2000. године, GE на велика врата улази у Кину са потписаним уговорима о изградњи пет гасних турбина за термоелектране. - У Индији учвршћене позиције у испоруци опреме и реактора за нуклеарке

Чувена америчка компанија „General Electric“ (GE) пре седам година, направила је историјски продор на јапанско тржиште и са моћном „Тошибом“ формирала је заједничку фирму у енергетици и аутоматизацији. На том тржишту данас, она врло успешно послује, зарађујући око пола милијарде долара чистих пара, а централе у Токију и Вирџинији су више него задовољне до сада оствареним. GE је, међутим, још 2003. године са кинеским министарством енергетике уговорио више веома атрактивних послова у наредних десет година. Реч је о изградњи пет гасних турбина, чиме је дефинитивно «отворено» и огромно кинеско тржиште. Вредност посла процењује се на милијарду долара. Кинески партнер је „Harbin Power Equipment Company“, а GE преговора и да сарадњу прошири и са компанијом „Shenyang Liming – Aero-Engine Group“.

Када је реч о нуклеаркама у Кини, GE тек треба да, заједно са компанијом „Westinghouse“, уђе у озбиљније преговоре за ревитализацију девет постојећих кинеских нуклеарки и за изградњу десет нових до 2020. године. Конкуренција је веома јака, јер су Французи, Канађани и

Главна централа GE у САД на Рокфелер плажи у Њујорку

Руси са опремом и реакторима већ дуго присутни на овом тржишту. Американци традиционално, преко GE и „Westinghouse“ на Тајвану (где ради шест нуклеарки, а две су у ремонту), имају доминацију у пласману опреме и резервних делова. Слична ситуација је и на другом врло атрактивном – индијском енергетском тржишту, које је гладно нових киловата. Индија, такође, планира да повећа број

Лого „General Electric“

нуклеарки до 2020. године и то, са садашњих четири на петнаест до двадесет! Разлог је врло једноставан: из традиционалних енергетских извора не може да се подмири енормно растућа потрошња више од милијарду становника.

Управни одбор GE је определио десет милијарди долара у развој и освајање азијског тржишта, које је, по свим показатељима, најатрактивније у наредних двадесет година. У Пекингу и Њу Делхију су, стога, отворена представништва „General Electric-a“, где су упућени топ стручњаци, како би се донели уносни послови. Неуспех после губљења капиталног посла око испоруке турбина на изградњу највеће хидроцентрале на свету – „Три величанствене“ на реци Јангце у Кини није заборављен, напротив.

С друге стране, GE и даље развија енергетски бизнис у више од 40 земаља света. Ништа се не препушта случају, што потврђује и случај изградње нуклеарки у богатој Швајцарској. Тамо су GE и „Westinghouse“ подигли и испоручили реакторе за пет нуклеарних електрана: „Beznau 1“, „Muleberg“, „Ker Kraftwerk Gosgen“, „Kaiseraugst“ и „Graben“. Инсталисана снага креће се од 355 до 955 мегавата. У суседној Немачкој, GE већ деценијама сарађује са „Siemens-ом“ у нуклеарној технологији.

Када је реч о соларној технологији у Португалији GE је изградио један од највећих сунчаних колектора на свету са инсталисаном снагом од 11 мегавата. Постројење се налази у граду Серпа, 200 километара југоисточно од Лисабона у најсунчанијем делу Европе. Посао је вредан 75 милиона долара. У сарадњи са локалном фирмом „Catavento“ на 150 хектара никла је мала сунчева фабрика електричне енергије. Када се заврши целокупан пројекат Серпа у Португалији са 177 мегавата инсталисане снаге биће без премца у свету.

Б. Сеничић

Једна од стотине термоелектрана на гас у САД

Доградња по скраћеном поступку

Два блока ове нуклеарке биће пуштена у рад 2012. године и то један за другим у року од шест месеци

Италијански концерн Енел, који је већински власник Словачких електрана (СЕ), доминантног произвођача електричне енергије у Словачкој, одлучио је почетком друге половине марта, после дужег оклевања и вишемесечних притисака од стране владе, да догради трећи и четврти блок нуклеарке у Моховцима. Према плану, који је одмах усвојен, ова два блока била би пуштена у рад 2012. године и то један за другим у року од шест месеци.

Енел, међутим, не искључује могућност да се потребно време за овај инвестициони подухват скрати, полазећи од повећаних потреба за електричном енергијом у Словачкој. На овој доградњи два блока од по 440 мегавата инсистирала је влада због отежане ситуације у снабдевању енергијом у земљи после заустављања рада првог блока у старој нуклеарки у Јасловским Бохуницама од Нове године на инсистирање Европске уније. Други блок ове нуклеарке (оба блока имају старије реакторе совјетске производње) предвиђен је да буде искључен до краја идуће године. Тиме ће се још више погоршати електроенергетска ситуације у земљи, утолико више што је цена струје, чијих је извозних вишкова све мање у региону у последње време, у сталном и високом расту. Због тога влада инсистира на убрзању доградње капацитета у новој нуклеарки у Моховцима.

Средства досада уложена у градњу 3. и 4. блока (први и други блок пуштени су у рад 2000-2001 године) Енел процењује на око 250 милиона евра, а потребан новац за доградњу на око 1,4 милијарде евра. То, значи, да би један мегават новог капацитета у нуклеарки коштао око два милиона евра, што је на нивоу просечне цене у Евро-

Следи доградња трећег и четвртог блока

пи. Око 40 процената улагања Енел рачуна да ће покрити из добити СЕ, а остатак ће се обезбедити из комерцијалних кредита банака. Енел је одбио да саопшти податке о повраћају уложених средстава. Јер, како је речено, ради се о интерној ствари фирме. Једино је припоменуто да се у тим рачуницама полази од просечне цене од 40 до 45 евра за мегават-час енергије, што је на нивоу садашњих цена или можда нешто испод.

Милан Лазаревић

ПОСЛОВИ «АЛСТОМА» У ВЕЛИКОЈ БРИТАНИЈИ

Нова ТЕ после пет година

Позната француска компанија «Алстом» уговорила је 400 милиона евра вредан посао изградње термоелектране у Девону (Велика Британија). Инсталирана снага је 885 мегавата. «Алстом» ће испоручити гасне турбине, пројектовати комплетну електрану и обезбедити одржавање и резервне делове у наредних дванаест година. Реч је о првом таквом пројекту у Великој Британији у последњих пет година. Како предвиђају стручњаци електрана би у комерцијалну производњу требало да уђе на зиму 2008/2009 године.

Поред посла у Великој Британији, «Алстом» је уговорио изградњу капацитета у Аустралији и Италији. Јужно од Сиднеја, код језера Илавара градиће нову термоелектрану са гасним генераторима од 400 мегавата. Уговор је

склопљен на 12 година и обухвата одржавање, тренинг и тестирања опреме. Посао је вредан 250 милиона евра, са роком завршетка у пролеће 2008. године.

У Италији је «Алстом» уговорио послове вредне 470 милиона евра за две термоелектране на гас. Прва од 800 мегавата налази се у Гисију, у централном делу земље. Француска фирма ће изградити комплетно постројење. Већ у новембру ове године потећи ће први киловат-часови, а завршетак се очекује до краја године. Други пројекат је термоелектрана „Скандале“ од 800 мегавата у јужној Италији. Пројекат би требало да се реализује до априла 2008. године.

Б. С.

САД

Мини рафинерија претвара отпатке у струју

Истраживачи Одељења за пољопривредни инжењеринг и биологију, Универзитета "Перђу", у Индијани (САД), раде на усавршавању машине која ће производити струју од разних врста отпадног материјала. Реч је о прототипу монтажне рафинерије која може да се транспортује. Конструисана је за потребе војске да би се смањила количина нафте потребне да се "носи на фронт". "Мини фабрика", висине три метра, која може да се утовари на теретни брод дужине четири метра, обједињује три процеса производње: рад биореактора, који, уз помоћ ензима и микроорганизама, претвара остатке материјала органског порекла (који се добијају из хране, у пољопривреди...), у етанол; други део отпадног материјала (папир, пластика и друго) претвара се у гас (пропан и метан); а трећи део је дизел мотор који користи добијени гас и етанол за снабдевање струјног генератора. Око 1,3 тоне отпада може да снабдева генератор од 60 kW на дан. Једина мана ове машине је то што јој је потребна нафта у првим сатима рада.

- Названа "tactical refinery", "ова машина резултат је бројних истраживања војне логистике" - објашњава Џери Ворнер, директор "Дифенс Лајф Сајенса", приватне компаније која, у сарадњи са Универзитетом "Перђу", ради на овом пројекту. На терену се сусрећемо са два велика проблема, објашњава бивши официр – са снабдевањем трупа горивом, нарочито у првим месецима рата и са депоновањем велике количине отпадног материјала коју стварају војници. Оваква мини рафинерија може да се користи и у цивилне сврхе, нарочито у регионима који су претрпели природне катастрофе. Мајкл Ладиш, директор екипе истраживача, потврђује да "ос-

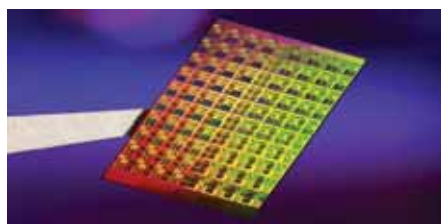
татке уништених дрвених конструкција, спасилачке екипе могу да претворе у струју". Ова технологија би омогућила додатно снабдевање енергијом већ инсталираних фабрика. Неки научници мисле да би била корисна и у регионима сиромашних земаља, где нема струје. - "Желимо да друштво има користи од овог система. У преговорима смо са неколико предузећа за еколошку примену ове технологије. За сада предност има војска", додаје господин Ворнер.

(Извор : Le Monde)

На проби нови процесор „Интела“ са 80 језгара

Истраживачи америчке фирме „Интел“ усавршили су процесор, направивши прототип са 80 језгара, велике снаге, који троши мање струје него већина садашњих кућних апарата. "Интел" не намерава да изнесе овај прототип на тржиште већ ће га користити за даља истраживања. Процесор, назван "Поларис", садржи 80 језгара, од којих свако има два мотора програмираних операција у покретним зарезима. Ови мотори се најчешће користе за прецизне прорачуне, на пример, у научном моделарству или тродимензионалном графизму. Као резултат тога добија се чип који прелази један терафлос, што значи омогућава више од једног милиона (хиљаду милијарди) операција по покретном зарезу у секунди. Овако велика рачунарска снага нашла би врло разноврсну примену (вештачка интелигенција, директне видео комуникације, унапређење мултимедија, препознавање говора у реалном времену).

Најважнија предност новог процесора је могућност да, по потреби, укључује и искључује различите моторе у језгрима што омогућава рекордну уштеду енергије, са потрошњом од свега 62 W по терафлосу. Први суперкомпјутер, ASCI Red, којег је, 1996. године, „Интел“ конструисао за националну лабораторију „Сандиа“, користио је око 10.000 пентиум процесора од 200 MHz, заузимао је простор од око 230 квадратних метара, трошио је више од 500 kWh струје и још толико за хлађење просторије у којој је био смештен.

(Извор : Intel)

КИНА

Уговор за подземни кабл, напонског нивоа од 500 kV

"Нексан", водећа светска компанија у индустрији каблова, потписала је, са "Shanghai Power Equipment and Materials Ltd." компанијом, уговор вредан 35 милиона евра за производњу и постављање подземног кабла, напонског нивоа од 500 kV, дужине 17 km, за повезивање станица Шибо и Санлин у Шангају у Кини. Ова подземна линија, осмишљена у корист "Shanghai Power Equipment and Materials Ltd." компаније, постићи ће два светска рекорда: први је "интра-мурос" кабл напонског нивоа од 500 kV и први је истог напонског нивоа изолован умреженим полиетиленом – XLPE од 2500 mm².

Тај уговор део је пројекта глобалне инфраструктуре, чији је циљ да подмири растуће потребе за енергијом у Шангају. Према проценама, до 2010 године, тамо ће потрошња енергије достићи 125 милијарди kWh. У пројекат улази и конструкција подземног тунела, дужине 17 километара. "Нексан" ће произвести и инсталирати кабл, напонског нивоа од 500 kV, изолације HLPE, дужине 51 km, који ће бити постављен у три различита дела у 17 километара дугачком тунелу. Сваки део одговараће једној фази трофазног напајања струјом, што изискује преко стотину високонапонских спојница. "Нексан" ће користити нову технологију у којој је оловна или алуминијумска таласаста површина омотача кабла замењена финим и глатким металним филмом који је много лакши и једноставнији за инсталацију. Кабл ће се производити у "Нексан" комплексу, у Шарлроа, у Белгији. Требало би да се пројекат реализује у периоду од 30 месеци, а инсталација каблова је предвиђена у периоду од краја 2007. до 2009. године.

Шангајски пројекат ће бити најважнији узор по коме ће се отворати врата будућој пословној сарадњи са Киним и Азијом уопште, где је тржиште високонапонских каблова веома конкурентно.

(Извор : Nexan)

Валентина Јокић

„Знак питања“ – најстарија сачувана кафана у Београду (Фото: Ж. Синобад)

Пандокеон, „сигурна мушка кућа“

Прва кафана на свету никла у Меки, средином XV века, друга отворена у Каиру, а трећа у - Београду

Недавно (2005. године), београдски ресторан „Доријан Греј“ је, у редовној анкети спроведеној међу читаоцима „Фајненшел тајмса“, био сврстан међу десет најбољих у Европи. Прецизније, припало му је треће место! У тој конкуренцији је било још десетак изванредних кафана наше престонице. Али, занимљивије је то, да ниједна од њих није била старија од десетак година! То није отуда што старе београдске кафане не ваљају, већ зато што их – одавно више нема.

У непоновљивој британској хумористичкој серији „Мушке“, епицентар друштвеног живота модерне фавеле источног Лондона је крчма „Код рагине главе“. Спомину се још и „Код пијане сове“, „Код црвеног ждрепца“, „Код магарећег репа“, „Код гасне лампе“, „Код руменог Чарлија“... Чување старих назива крчми у Лондону има посебан разлог. Наиме, тамо су чврсто уверени да је кафана (паб) енглески изум, а да су та њихова свратишта претече свих потоњих угоститељских радњи.

Тачно је да је Лондон прву кафану добио већ негде средином седамнаестог века, али то је било са закашњењем од 132 године у односу на Београд, упркос томе што је наша најстарија сачувана кафана „Знак питања“ тек недавно превалила шеснаесту деценију.

Колико се зна, прва кафана на свету никла је у Меки, родном месту пророка Мухамеда, средином петнаестог века,

друга је била отворена у Каиру, а трећа – у Београду! Кафана је, заједно са кафом, са Оријента стигла у Европу у шеснаестом веку и, наравно, прво осванула овде, код нас. Турци су у град ушли 1521, а већ идуће године забележено је да су негде на Јалији отворили прву кафану и у њој служили кафу. У Цариграду, на пример, прва кафана је отворена двадесет две године касније... Следећа је, нормално, отворена у Сарајеву 1592. Од 1652. године кафану има и Лондон, а од 1654. године француски град Марсељ. Следе Беч (1683.), па Лајпциг (1694.)...

Ова ренесанса има и једну заклоњену: јер, кафане су, што им и само име казује, биле места где се пила искључиво кафа. Ништа љуто, никакви мезетлуци!!! Уз то, та безалкохолна свратишта била су „сигурне мушке куће“, а намењена искључиво пробраној клијентели или посебном друштвеном слоју.

У том надметању за првенство би могао да се извуче и један ексклузиван податак који званична историја не бележи упркос његовом значају за модерну цивилизацију. А, ево о чему је реч: Постоји, на име, један занимљив спис, на који у својој књизи о старим београдским кафанама указује др Видоје Голубовић. Овај спис је из шестог века, из времена владавине византијског цара Јустинијана; исписан је рукописом неког Прокопија, тада познатог византијског писца и путописца који

је, описујући варош на ушћу Саве, посебан део посветио неким чудним свратиштима у народу познатим под називом – **пандокеони**. Име су добили по четвороугаоној основи здања изграђеног на спрат, са пространим атријумом и са чесмом у средини и били стецишта тадашњег јавног живота. С дворишне стране, дуж читаве зграде, били су засвођени ходници из којих се улазило у затворене просторије, ваљда за издвојене пословне састанке или ноћење, а у дну попличане авлије налазила се огромна заједничка дворана у којој су се служила пробрана јела и пића.

После је наступио дуг период стагнације; Срби су постали „каури“ и протерани су из града, па је највећи број гостионица и кафана Београд добио тек на размеђу деветнаестог и двадесетог века. У разним статистичким изворима постоје подаци да је град у том периоду на сваких педесет становника имао по једну кафану. Само на Позоришном тргу, данашњем Тргу републике, било их је шеснаест, а у Кастриотовој (Македонској и Поенкаревој, а данас поново Македонској улици), од четрдесет кућа, било је седамнаест кафана. У књизи „Споменар старом Београду“, Никола Трајковић на једном месту бележи: „Крајем (прет)прошлог века, у данашњој Поенкаревој улици било је више кафана него уличних бројева, што значи да је у понекој кући било и по две кафане.“

Милош Лазивић

Бајка о Илирији

Пред здањем Матице српске у Новом Саду налази се и његово попрсје; та почаст му је припала зато што је био други управитељ те најважније културне институције пречанских Срба и читавог српског народа у расејању

“Велика Србија”, творевина из арсенала Бењамина Калаја, представника Аустроугарског министарства иностраних послова у Србији, настала средином деветнаестог века, одмах је била проскрибована као израз хегемонистичких тежњи – Срба. Био је то, заправо, маркетиншки трик осмишљен да предупреди сваки будући покушај уједињења (не Срба, већ свих) јужнословенских народа у заједничку државу. Доцније су ту измишљотину преузели и други, да је користе и злоупотребљавају до миле воље кад им се прохте, по сопственој потреби и нахођењу, да би се и данас због тога испаштало.

Историјски гледано, пропагандни поклич о “великосрпском хегемонизму” је – млађење празне сламе. Јер, сан о заједничкој држави је постојао, али – мање код Срба, него код осталих. Ипак, само је у Београду сачувано обележје таквог сна, одређено у називу кафанице на Тргу Николе Пашића (“Прешернову клет” је после Првог рата отворио отац академика Танасија Младеновића, а као велики поштовалац идеје илиризма). То је, ваљда, отуда што се Срби не стиде своје историје, каква год да је?!

Што је тај сан сањао и Сава Текелија, један од представника српске грађанске аристократије у Пешти, у Угарској, на размеђу осамнаестог и деветнаестог века, разумљиво је: заборављено је да су управо угарски (пречански) Срби у својим тежњама осмислили назив Војводство Српско, као земљописну одредницу која је тада обухватала читав Срем, Банат, Бачку и Барању, а од којег је, до данас, остала сачувана једино титула – Војводина.

Са становишта К&К монархије, њен поданик Сава Текелија, Србин из Арада, никада није био опасан сецесиониста у данашњем смислу, а на његово залагање за стварање заједничке свесловенске државе гледано је као на “романтични утопизам”. Па, иако је за ту своју идеју покушавао да загреје прво Русију, а затим

и Француску, да би с њом изашао и пред царски двор у Бечу, никада га нико није схватао озбиљно.

Помало разочаран због „неразумног света”, Сава Текелија се искрено посветио борби за политичке и културне интересе Срба у Аустроугарској царевини и о томе је водио дневник који је доцније преточио у “Мемоаре”. Иако је доста писао, испоставиће се доцније да је једино дело које је оставио за собом, по данашњим мерилима, лишено књижевних вредности и има значај само као “хроника из које се може много сазнати о животу аутора и о времену у којем је настала”.

Али, он није остао упамћен као политички занесењак и лош писац, већ као један од највећих добротвора српског народа! Пред здањем Матице српске у Новом Саду, налази се и његово попрсје; та почаст му је припала зато што је био други управитељ те важне културне институције пречанских Срба и читавог српског народа у расејању (одмах после Хаџића).

У Матициној библиотеци један посебан фонд носи назив по њему. То ваља објаснити: Сава Текелија је у Пешти 1838. године основао задужбину за школовање српских ђака и студената, која је по њему названа – “Фонд Текелијанум”. Пос-

ле првог позоришта основаног 1812. и Матице српске из 1826. године, “Текелијанум” је био трећа званично најважнија установа Срба у Угарској. Почетни фонд је био импресиван и састојао се од 150.000 форинти личног Савиног прилога, две куће у Пешти, три дворца у Араду са око 28 јутара земље. У једној кући је основан интернат за смештај сиромашнијих студената, с предношћу оних који су имали најбољи успех у гимназији. У тој згради су биле просторије Матице српске, а у приземљу штампарија. Ту је била и аскетски скромна собица коју је наменио себи, да у њој коначи кад је у Пешти.

Најугледнији управитељ тог фонда био је др Јова Јовановић Змај, а последњи отац Душан Вујић, који је руководио до 1952. године, када је угашен. Мађарска држава је зграду одузела, а из ње су, све до 1991. године, Срби били протерани.

Према неким веродостојнијим подацима, Матица српска је то здање уступила Мађарској непосредно пред Други светски рат, као обештећење за библиотеку која је пренета у Нови Сад?!

Сава Текелија је рођен у Араду 1761, а умро у Пешти 1842. године. Сахрањен је у цркви светог Николе, у Араду, задужбини његовог оца Јована.

Милош Лазић

"ВРАТИ СЕ" ("VOLVER")

Три генерације преживљавају источни ветар, ватру, лудило, сујеверје, па чак и смрт захваљујући љубазности, лажима и безграничној енергији. Ту је Рајмунда (Пенелопе Круз је за ову улогу добила највећу шпанску филмску награду "Гоја", а номинована је и за Оскара), удата за радника без посла и има ћерку тинејџерку, Соле - њена сестра, која ради као фризерка и њихова мајка, која је настрадала са мужем у пожару. Њен лик се прво јавља сестри, а онда Соле. Живи и мртви у миру егзистирају заједно. "Врати се" (Volver) је филм о култури мртвих у Ла Манчи, родном месту редитеља Педро Алмодовара, о житељима који ситуацију прихватају као да је то нешто најнормалније на свету.

Педро Алмодовар, најпознатији и најпродуктивнији шпански редитељ, институција светског филма, као и у већини својих дела потписује и сценарио и режију. На филму поновно ради са Кармен Мауром ("Жене на ивици нервног слома") и Пенелопе Круз ("Живо месо"). "За мене наслов "Volver/Врати се" значи много ствари. Вратио сам се комедији. Поновно сам, затим, у женском универзуму, поновно у Ла Манчи (језик, обичаји, фасаде кућа, улице) и поновно радим са Кармен Мауром, Пенелопе Круз, Лолом Дуенас и Чус Лампреавом. Вратио сам се теми мајчинства као прапореклу свега, живота и фикције. Повратак Ла Манчи повратак је, такође, и у наручје моје мајке" - каже Алмодовар.

"GHOST RIDER"

У намери да спасе оца, млади моторциклиста Џони Блејз продаје своју душу Мефисту и са тугом се растаје од љубави свог живота, добродушне девојке Роксен Симпсон. После неколико година сусреће се са Роксен, али и са Мефистом, који му нуди нову нагодбу: откупиће душу ако постане ватрени Ghost Rider, спроводник правде и освете са натприродним моћима. Његов први задатак је да порази окрутног Blackheart-а, Мефистовог сина, који планира да збаца оца и да створи још гори и страшнији пакао. Ово је, укратко, садржај новог филма Марка Стивена Џонсона, који у биоскопе Србије стиже 26. априла. У главним улогама су Николас Кејџ, Вес Бентли, Мат Лонг и Ева Мендес.

- Мислим да је Ghost Rider јединствена митологија у стрип универзуму - каже Николас Кејџ, који оживљава поменути лик из стрипа у филму студија „Columbia Pictures“. Овај лик је савршен за Кејџову личност и глуму, између осталог и због тога што је популарни глумац један од најзагриженијих стрип колекционара Холивуда. То је сложен лик који одлучује да прода своју душу ђаволу, али то ради из љубави а не због похлепе или амбиције. За мене је то било врло занимљиво. Тај тип страшног изгледа је заиста херој - рекао је Кејџ о својој улози.

ПОЗОРИШТЕ

"НУШИЋЕВИ ДАНИ" у Смедереву

Фестивал "Нушићеви дани" покренут је 1984. године у Смедереву, са циљем популаризације великог комедиографског дела Бранислава Нушића, који је важан део живота (детинство и младост) провео у Смедереву. Актуелизовање Нушића у нашем времену остварено је, пре свега, позоришним представама, научним скуповима, трибинама, изложбама, издавачком делатношћу, специјализованим децијим програмима и увођењем награде за животно дело глумцу - комичару.

Ове године 24. "Нушићеви дани" трају од 23. до 28. априла. Публика ће моћи да види шест такмичарских представа, као и три аматерске.

Представом "Виторио јес' био мали, али је био добар човек", у из-

вођењу београдског Позоришта "Славија", 23. априла у Центру за културу у Смедереву биће отворен позоришни Фестивал "Нушићеви дани". По избору селектора Драгане Чолић-Биљановски, професора Факултета драмских уметности у Београду, до 28. априла публика ће моћи да види још шест такмичарских представа. То су "Добро дошли у Србију", (у извођењу Театра "Звездара" из Београда), "Ратко и Јулијана" (Народно позориште Лесковац), "Извињавамо се, много се извињавамо" (београдски ФДУ), "Народни посланик" (Народно позориште из Пирота) и "Представа Хамлета у селу Мрдуша Доња", (Народно позориште из Београда). Глумци тих представа надметаће се за награде вечери, плакету са Нушићевим ликом, док ће на крају бити изабрана најбоља представа, којој ће припасти статуа "Бранислав Нушић". У пратећем програму "Нушићевих дана" биће изведене и три аматерске представе. На овој позоришној манифестацији Гордани Ђурђевић - Димић, првакињи СНП из Новог Сада, биће уручена и пета награда за животно дело глумцу-комичару.

ФЕСТИВАЛ ИГРЕ

Под високим покровитељством Међународног савета за игру при UNESCO и Светске плесне алијансе (WDA), IV Београдски фестивал игре ће, од 14. до 28. априла 2007. године, представити најзначајније балетске и савремене плесне компаније и најпознатије светске кореографе. Слоган овогодишњег Фестивала, који ће бити одржан у Центру Сава и Београдском драмском позоришту је

"СПРЕМНИ ЗА ИГРУ". Манифестацију ће 14. априла отворити Први ансамбл Холандског плесног театра, једна од најбољих плесних компанија на свету. Наредног дана у Београдском драмском позоришту представиће се француски "Балет Бијариц". Први пут у региону гостује Национални балет из чешке престонице 17. априла у БДП-у, а репертоар који изводе јесте најексклузивније представљање ове компаније: "Тло под ногама", у кореографији Јуржи Килијана, "Обале мора" у кореографији Петра Зуске и "Пред Наниним очима" у кореографији Ицака Галилија.

Бразилски играч и кореограф, Исмаел Иво доноси аутобиографски соло "Делиријум детињства" (20. април БДП). Београдској публици познат са једног од предходних издања БИТЕФ-а, Исмаел Иво је и директор престижног плесног фестивала у Венецији.

Муза највећих светских кореографа, Талиа Паз, представиће три кореографска рукописа, 24. априла у БДП-у. Из САД по први пут стиже једна балетска компанија у пуном саставу. Реч је о "Тулзи Балету", који представља плесне поставке Шпанца Нача Дуата, Кореанке Јанг Сју Хуи, али и легендарне Твајле Тарп, чије су кореографије изазивале дивљење у културним филмовима "Коса", "Регтајм", "Беле ноћи", "Амадеус"... "Девет Синатриних песама", јесте један од њених најомиљенијих, али и најизвођенијих балета у Америци. Права посланица и ексклузива Фестивала је гостовање престижног шведског "Кулберг балета", који ове године прославља педесет година свог постојања.

КЊИГЕ

КЕРОЛИ ЕРИКСОН: "ТАЈНИ ДНЕВНИК МАРИЈЕ АНТОАНЕТЕ"

Кероли Ериксон у својој најновијој књизи разоткрива најдубљу интиму на смрт осуђене француске краљице Марије Антоанете и говори о жени која је на речи народа „да немају да једу хлеба“ питала „зашто онда не једу колаче“. Описала је њен страх који је осећала у ноћи када је париска руља почела да проваљује у палату у намери да је убије, неуспешан покушај њеног бекства, поновно хапшење и суморне месеце заточеништва. Ауторка је изванредно дочарала краљичин глас, њене наде и страдање. Пред читаоцима се, на занимљив начин, откривају детаљи од периода девојаштва, када је почела да води свој дневник, до пред смрт, када ју је чекао окрутни сусрет са гиљотином.

ИЗЛОЖБЕ - BRITISH COUNCIL

"У РАСКОРАКУ"

У Музеју савремене уметности у Београду, 24. марта 2007. године биће отворена прва велика изложба британске савремене уметности у Србији после 20 година. Изложба под називом "У раскорак" (Breaking Step) доводи у Београд нове радове петнаест значајних представника британске уметничке сцене и означава врхунац четворогодишње сарадње ко-организатора: British Council-а и Музеја савремене уметности. Добитници Тарнерове награде Џереми Делер

и Џилијан Веринг, као и уметници високог међународног угледа, као што су Мајк Нелсон, Фил Колинс и Џим Лемби учествују на овој изложби која ће бити приказана само у Београду. Неколико уметника ће нове радове креирати управо у Београду, успостављајући директну везу са градом и ширим друштвеним окружењем. На изложби ће бити представљена дела настала у различитим медијима: од скулптуре, слика и инсталација до филма, фотографије и перформанса, уједињене употребом хумора. У дијалектичком смислу, изложба указује на две стране медаље, изазивајући наша очекивања: забавну али и јетку, саосећајну али и одважну, блиску али не и заштитничку.

ИТАЛИЈАНСКИ ИНСТИТУТ ЗА КУЛТУРУ

Ретроспектива филмова Бертолучија

Италијански институт за културу и Југословенска кинотека у сарадњи са Центром Сава и Националном кинотеком из Болоње представљају ретроспективу филмова Бернарда Бертолучија, на којој ће бити приказано 12 филмова. Ретроспективу ће у Центру Сава, 12. априла свечано отворити пројекција рестауриране копије филма "Двадесети век" (Novescento). Алфредо је син богатих власника велике фарме у Емилији, а Олмо син сељанке на тој истој фарми: рођени су истог дана, 1900. године. Иако различитог друштвеног порекла, постали су велики пријатељи. Кроз њихову причу, филм описује историјске промене у Италији у првој половини века, сељачке буне, Велики рат, фашизам и партизанску борбу за ослобођење. То је велика историјска фреска, филм пун хорских кадрова са извандредним глумачким саставом који чине: Robert De Niro, Gerard Depardieu, Dominique Sanda, Stefania Sandrelli, Laura Betti, Donald Sutherland i Burt Lancaster. Наредних дана у Кинотеци подсетићемо се неких најзначајнијих Бертолучијевих остварења.

Јелена Кнежевић

Годишње између 20.000 и 30.000 нових пацијената

Катаракта постала масовно обољење, јер се продужава животни век. - Да би се елиминисала листу чекања од преко хиљаду људи, а који на интервенцију ласером чекају и дуже од осам месеци, на Очној клиници Клиничког центра Србије операције и по подне

Операција катаракте једна је од интервенција на коју се у Србији чека месецима и за коју на свим очним клиникама постоје веома дуге листе чекања. Многи грађани опредељују се за операцију замућеног ока у некој од приватних клиника плаћајући неколико хиљада евра ову интервенцију, тако да је вест која стиже из наше најугледније и референтне установе за офталмологију - Института за очне болести Клиничког центра Србије, веома охрабрујућа. Операција катаракте, бар за пацијенте који за ову интервенцију имају заказани термин на Институту за очне болести КЦС у Београду у Пастеровој улици, више не би требало да буде немогућа и потпуно неизвесна мисија. Према договору стручног колегијума ове установе, све сале операционог блока од 12. марта раде од седам изјутра до 19 часова, а поподневни термини су резервисани само за операцију катаракте. Тако би садашња листа од око 1.100 пацијената, који чекају операцију катаракте, требало да буде елиминисана до краја лета, упркос томе што стално стижу и нови болесници. Просечно време чекања до сада је било од шест до осам месеци.

- На нашој Клиници најдуже се чека на операцију катаракте, јер то је масовно обољење и према епидемиолошким истраживањима, сваке године у Србији јавља се између 20.000 и 30.000 нових пацијената, кандидата за операцију. Свакога дана оперишемо између 25 и 30 болесника, јер се располаже само са четири операциона стола. Са 2.635 операција катаракте, урађене током 2006. године, а што чини 40 процената обима хируршке делатности Клинике, по броју пацијената Институт је надмашио сродне европске клинике. Пацијенти, при томе, не плаћају никакве ванстандарне услуге, нити прекоремени рад

лекара - објашњава професор др Слободан Голубовић, директор Очне клинике.

Катаракта, у народу позната и као сива мрена, представља замућење очног сочива које доводи до слабења вида. Шећерна болест, ултраљубичасто зрачење, повреде, као и дуготрајна употреба неких лекова као што су кортикостероиди, може да буде узрок настанка катаракте, мада, истина ретко ова болест може да се јави и код деце или жена у трудноћи. Најчешће катаракта настаје код старијих људи, као део процеса старења и тада се назива старачка катаракта. и чини 90 одсто овог обољења. Обично се јавља после шездесете године живота, мада се тачан узрок настанка још се не зна зашто се код некога болест јави, а неко и у старости има веома оштар вид.

Стадијуми развоја катаракте су: почетна, незрела, зрела и презрела катаракта. Када катаракта постане потпуно бела, она се назива зрела катаракта. Тада проузрокује потпуни губитак вида и може довести до запаљења и болова у оку. Најважнији симптом катаракте је смањена оштрина вида. Почетна катаракта доводи до малог оштећења вида. Интензивнија катаракта доводи до већег оштећења вида и то ствара велике сметње, проблеме и нервозу код ових особа, а операцијом ствари се враћају у нормално стање. Симптоми катаракте могу да буду и жућкаста пребојеност и благо блештање свега око болесника (као да се гледа кроз жути филтер) и дупле слике. Некада болесници, у почетној фази развоја катаракте, приметите да им је вид на близину бољи него што је био.

Операција постаје неопходна када редукција видне оштрине стигне на 0,7,

односно, да буде јасније, када је вид већ толико ослабио да то знатно отежава читање и возњу. Јер, последица тога је и пад тзв. контрастног вида и осећаја за боје, па људи околина виде у сивим тоновима, а лица људи и објеката су замагљена. Такви пацијенти имају и тешкоће при кретању, нарочито низ степенице што је чест узрок тешких повреда, па би требало да се благовремено оперишу.

Замућено сочиво операцијом може да се уклони на два начина: ултразвуком тзв. факоемулзификација и екстракапсуларно класичном методом. Код факоемулзификације лекар направи мали рез са стране рожњаче па стави танку сонду, кроз коју пролазе ултразвучни таласи који омекшавају и ломе замућени део сочива. Ти делови се, потом, сондом усисавају и одстрањују. Ова метода омогућава брзи опоравак, као и враћање болесника уобичајеним животним активностима, јер је оперативна рана мала и не шије се. Код класичне операције катаракте прави се дужи рез са стране рожњаче и одстрили тврди део сочива, а његов остатак се одстрањује усисавањем.

Др Голубовић, иначе, свим пацијентима, који имају заказани термин за пријем на операцију катаракте, упућује поруку да не чекају раније заказани термин за операције, већ да се јаве својим хирурзима. Јер, постоји велика могућност да се термин за пријем, захваљујући новоуведеној организацији рада, помери унапред и да се скрати време чекања на операцију. Осим тога, Институт је захваљујући Министарству здравља добио и савремену и веома скупу опрему - ласер и апарат за факоемулзификацију, намењен болесницима са катарактом.

З. Ж. Д.

„Камера“ у трбуху

Ендоскопска видео капсула је својом појавом означила револуцију у медицини: пацијент који има тегобе у систему за варење и необјашњива крвављења у танком цреву попије капсулу која ће на свом путу кроз цревни тракт „снимити“ све проблеме на које наиђе, а да при томе пацијент ништа не осети. Овом методом од 2003. године прегледано је 45 пацијената на Клиници за гастроентерологију и хепатологију Клиничког центра Србије и то о трошку здравственог осигурања. Професор др Миодраг Крстић, гастроентеролог објашњава како је ендоскопска видео капсула, Given imidžing M2A омогућила, први пут у историји медицине, могућност да се слузокожа танког црева у целини визуелизује – сними - директно и то на потпуно безболан начин. Капсула је мала, димензије 11 пута 26 милиметара и тешка три и по грама, а садржи камеру и рефлектор.

У свету је обављено више од 100.000 прегледа овом методом, јер људи не жале новаца да избегну гутање сонде, а да дођу до драгоцене дијагнозе. Међутим, др Крстић каже да се ова капсула, која се по облику и величини не разликује много од неке пилуле антибиотика, ипак, не може бити начин да се испитује сваки

бол у стомаку или да се користи да се избегну класична снимања и прегледи. Ова капсула се користи у строго одређеним ситуацијама.

Капсула се битно разликује од класичних ендоскопских процедура, јер се не гута никакав инструмент нити се он пласира у дебело црево. Пацијенти гутају само капсулу, која снима и емитује у року од осам сати близу 50.000 снимака. Камера аутоматски снима унутрашњост целог система за варење кроз које пролази од тренутка када се стави у уста и прогута као свака друга капсула. На тај начин добија се један двосатни играни филм, на којем је снимљена слузокожа целог танког црева и на тај начин се прецизно виде поремећаји и болести које раније никада нису биле доступне голим оком. На пример, одређени ретки тумори танког црева, крвареће лезије односно оштећења типа или Кронова болест. Она је идеална за преглед танког црева и то је њена једина намена.

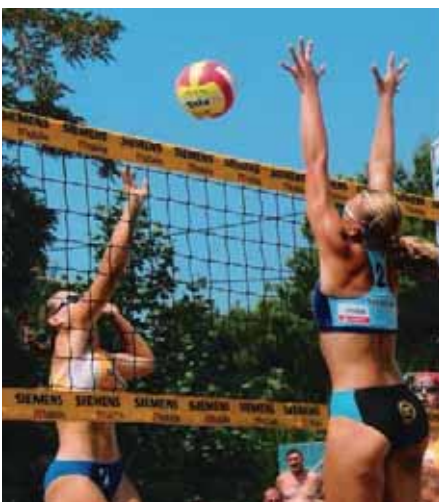
Капсула је и веома скупа, кошта 700 евра, па је и то још један од разлога зашто се користи по строгим индикацијама. Потребан је, уз то, и специјално едукован стручњак који ће после прегледати снимак који траје осам сати и уочити проблем који мучи болесника. А све то је врло скупо, па се зато, код нас са њом до сада није радило по жељи пацијента него

само по захтеву лекара. Како, међутим, за њену примену има „тржишта“, размишља се и о скором увођењу ове методе као ванстандардне услуге, која би се плаћала. Преглед, ипак, није потпуно без ризика. Од 45 пацијената ове клинике, капсула у цревима заглавила се само код једног болесника, који је након тога и успешно оперисан. Крстић додаје да и овај преглед има одређени ризик, а у конкретном случају пацијент је био упозорен и да има релативно сужење (стенозу) црева и да може да дође до заглављивања.

СПОРТ И ЗДРАВЉЕ

Покрет - најбољи лек

Физичка неактивност постаје све опасније по здравље савременог човека. Све мање вреде и најскупљи лекови, ако се уз њих не крећете довољно - упозора-

вају лекари. Зато, овај фактор ризика по здравље није тешко отклонити уз мало труда, енергије, воље и одвојеног времена. Све може бити добро за здравље: шетња, вожња бициклом, трчање, пливање, али суштина је да редовна физичка активност треба да постане саставни део свачијег дневног распореда.

За постизање оптималног ефекта физичке активности потребно је свакодневно или бар три-четири пута недељно по 40 до 45 минута вежбања које ангажује све групе мишића. Дневни минимум је 15 минута. Мера за умерену физичку активност представља потрошња око 150 калорија дневно, односно око 1000 калорија недељно и то у различитим активностима. Најчешћи одговори који се дају докторима, па и себи на то зашто се тако мало крећемо, своде се на недостатак слободног времена, затим да је место становања удаљено од спортских центара, као и да нема довољно шума, паркова,

игралишта. То су, ипак, изговори. Шетати се, рецимо, може и у својој улици или у најближем парку, а вежбати чак и пред телевизором, уз отворени прозор.

Гимнастика или шетња

Огледала која се налазе у гимнастичким салама нису добра, јер обесхрабрују жене које вежбају и брже се умарају, наводи се у најновијој студији доктора из Торонта. Жене које нису морале да се током вежбања гледају у огледала осећале су се смиреније, позитивније и живахније. Почетнике ће огледала пре одвратити него стимулирати на вежбе. Женама у суштини није потребно да вежбају у гимнастичкој сали. Тридесет минута шетње или трчање је такође добро, занимљива је кључна порука аутора студије.

З. Ж. Д.

Поново подарен живот

Дошла су таква времена: познавати доброг човека огромна је част, а имати га за пријатеља – безмерно богатство.

Кад сам ономад био у хидроцентрали “Међувршје”, имао сам задовољство да упознам Недељка Јовановића, пословног. Тај мој Недељко, добар и разговорљив човек, споменуо је том приликом и свог директора из “Електромораве”: а рекао ми је нешто што баш и није тако уобичајено:

– Размишљао сам да уђем у социјални програм и да узмем ону отпремнину, ал’ ме беше срамота од Љубинка. Ау, какав је то човек! Знаш ли ти да је он своју јетру дао ћерки? Ено га, још је у болници, опоравља се... А девојчица му је, богу хвала, добро. Тај наш Љубинко Филиповић је толико добар човек, да бих сад смео да се закунем, сто посто, да би то исто учинио и за моје дете. А, вала, и ја бих за њега, иако је директор...

Присетио сам се кратке новинке вести објављене почетком августа прошле године: писало је да је мултидисциплинарни тим лекара са Војномедицинске академије, предвођен професором др Божином Радевићем, 19. и 20. јула обавио врло сложену операцију трансплантације јетре, да се и давалац и прималац органа осећају добро и да се опорављају под будним надзором стручњака из ове клинике. То је морало бити то, јер се такве операције не обављају баш сваки час?! Једва да их је било двадесетак за ових петнаест година од како се такви захвати обављају и код нас!

Добри људи се не срећу сваки дан и на сваком кораку, па сам одлучио да потражим Љубинка и проверим ону Недељкову причу. Јер, дошла су таква времена: познавати доброг човека огромна је част, а имати га за пријатеља – безмерно богатство.

Уместо у Чачку, затекао сам га у Београду, у изнајмљеном стану где се сместила цела породица Филиповић: Љубинко, ћерка Лена, син Ђорђе и супруга Слободанка. Лена и Ђорђе студирају: она је на другој години Фи-

Љубинко и Лена: Тим који побеђује

лолошког, он на петој, претпоследњој години Медицинског факултета. Живели су у собици у самачком хотелу претесној чак и за једног ученика. А кад је њу ненајављено заскочила чудна болест и кад је постало јасно да је једино решење тешка и сасвим неизвесна операција, дошао је и Љубинко, за њим и Слободанка. Због морања, због операција, редовних контрола које ће потрајати ко зна колико, можда чак и месецима и, коначно, рехабилитација, уселили су се у изнајмљени стан на Дорћолу, рачунајући да ће им заједно бити лакше да преброде оно са чиме се морају суочити.

Примили су ме као најрођенијег, или бар као да се познајемо годинама. Онда сам из прве руке чуо њихову причу; не о медицини, већ о љубави и доброти. Неизмерној родитељској љубави и о оној доброти коју ми је описивао Недељко, пословног из Међувршја.

– Овај стан је изнајмила Електропривреда Србије у којој сам запослен – објашњавао ми је Љубинко. – Да бисмо имали где док трају контроле и рехабилитација. То је тако племенито... Мада, бисмо сви били много срећнији да се ово никада није догодило. А почело је изненада, почетком јула, када се Лена, после јунског испитног рока, вра-

Породица Филиповић поново свакодневно заједно

тила у Чачак. Приметили смо да није најбоље, а по симптомима посумњали на жутицу. Сутрадан смо је одвели у чачанску болницу, а др Душица Шурбиловић, интерниста, одмах је запазила да ту није реч о обичној болести. Све мислим да је она Лени спасила живот?! Мислим на ту њену сумњу лишена сујете... Обавили су прегледе, снимања и анализе и установили да је реч о нетипичној жутици. Због недоумица, 10. јула упутили су је овамо.

Тек у Ургентном центру поставили су коначну дијагнозу: Лена је оболела од врло ретке, али зато и веома опасне Вилсонове болести, која се манифестује као несвакидашња аномалија: наине, због недостатка ензима церулоплазмина, њена јетра није могла да издаваја бакар!

У петак, 14. јула, пребачена је у Војно-медицинску академију, где су потврдили дијагнозу из Ургентног центра. Једино решење била је – трансплантација! Због хитности случаја, са живог даваоца.

– Била је то драма – наставио је Љубинко. – Али, када су се отвориле ове могућности, готово да ми је лакнуло. И одмах сам понудио своју јетру; на срећу, испоставило се да сам одговарајући давалац. Установили су да сам потпуно здрав, упркос годинама и

томе како сам до сада живео. А живео сам онако, српски, не водећи превише рачуна о храни, пићу. Врло професионално су ми предочили све ризике по обоје, по примаоца и даваоца, све до трагичног исхода, а онда ме питали да ли остајем при својој одлуци?! Па, зар су могли и да помисле да бих се предомислио? Био сам у прилици да свом детету још једном подарим живот; мој живот је тако безначајна цена за то.

На конзилијуму је одлучено да се операција обави одмах! Те ноћи. Била је среда, 19. јул. Љубинко је био на операционом столу у шест по подне, а Лена тачно у поноћ. Узет је десни, већи режањ јетре (или око 60 одсто укупне масе овог органа), а да би се то обавило безбедно, требало је да се повеже више од сто крвних судова. Вене су му узимали из потколенице и подлактице како би осигурали ове бај - пасове.

О исходу операције јавиле су и новине. Лена је отпуштена из болнице знатно раније, већ 8. септембра: опоравак је био бржи но што су лекари очекивали.

– Зато што је њен организам, са изузетком јетре, заправо био савршено здрав. Код мене је све ишло спорије, не због година, него што је на мени извршен компликованији захват. А затим, упркос томе што је операција прошла

добро, после неколико дана почеле су компликације: повишена температуре, на пример, што је увек лош знак... Уз то, био сам физички исцрпљен, кожа и кост, нисам могао чак ни да пишем. А цео живот сам провео у раду. Одједном, морао сам поново да учим да ходам, да баратам рукама... Срећна да на ВМА имају добру физијатрију и изванредне физиотерапеуте.

У интензивној нези су били заједно, кревет до кревета, а и доцније, када су их пребацили на трансплантацију, делио их је само стаклени зид. То им је уливало поверење, осећали су се сигурно. Били су тим који побеђује! Али, рекли су ми, није ту било много њихових заслуга. Када су захваљивали професору Миодрагу Јовићу, начелнику ВМА, на свему што су лекари урадили за њих, прекинуо их је речима: “Захвалите медицини.” Ипак, дуго су ми набрајали имена доктора којима су желели да захвале на свему...

Љубинко се стидљиво смешкао, Лена је блистала од поноса. Чули смо се недавно: добро су.

А после свега, сигуран сам да је онај Недељко из Међувршја заиста био у праву.

Милош Лазић
Фото: Ж. Синобад

Човекомерна варош

Судар новог и старог Врања

Осим Боре Станковића, има овај град још знаменитих људи, а од знаменитости свакако треба видети и Марково кале, Пашин конак, хамам, Бели мост, чесму Ђеренку, низ манастира и цркава, кафана...

Свака част књижевницима, али - бар што се Врања тиче - досадило ми је повезивати га само са Бором Станковићем и Коштаном. Као да Врање нема никог и ништа друго чиме би се дичило. Са овим су се сложили и неки од мојих саговорника.

Али, шта је то чиме би се Врање похвалило, осим поменутог?

Од знаменитих људи, један од њих је Јустин Поповић. Кућа у којој је рођен се обнавља и ту ће бити једно од духовних средишта овог краја. Улица је названа по њему, а донедавно је била Улица Владимира Назора.

Отац Јустин Поповић (1894-1979) завршио је теологију на Оксфорду и у Атини, где је докторирао. Био је професор Богословије у Сремским Карловцима, а потом Богословског факултета у Београду. Са Браниславом Петронијевићем оснивач је Српског филозофског друштва (1938). Један је од највећих познавалаца дела Фјодора Достојевског, а замонашио се када је имао 22 године.

Свако проучавање историје и баштине Врања, југа Србије и Македоније, немогуће је без дела Јована Хаџи-Васиљевића (1866-1946), доктора филозофије,

историчара, етнографа, књижевника... Иако је оставио преко 200 научних радова, пензију су му ускраћивале и стара и нова власт, тако да је умро заборавањем, усамљен и - гладан.

Ђорђе Тасић (1892-1943) био је један од највећих научних стваралаца и теоретичара, пре свега права. Написао је више од 200 књига. Говорио је неколико светских језика, па је предавао на уни-

верзитетима широм Европе. Стрељали су га фашисти 1943. године.

- Врање посебно лепе лепе жене које раде у Електродистрибуцији, као и радничко-спортске игре које организује ЕПС - категоричан је (и духовит) мој водич кроз Врање и околину, Љубомир Љуба Манасијевић, стручни сарадник за безбедност у ЕД Врање, а тренутно, ево, и за моју. Да ме не украде нека лепа Врањанка, како песма каже.

Тако смо, ето, опет (посредством жена) дошли на тему Боре Станковића (1876-1927), највећег српског реалисте и зачетника модерног романа који је сли-

Кућа Боре Станковића

као патријархално Врање у којем страст и дерт господаре људима. За ово мало дана колико сам боравио у Врању, рекао бих да га, ипак, највише красе људи. Добродушни, племенити, гостољубиви, људи који и дан-данас живе далеко од модерне ужурбаности. Овде време није новац. Овде је човек најважнији.

Стигао сам по пљуску, ноћу, али Љуба Манасијевић није дозволио да сам (како сам тражио) одем на преноћиште, већ ме је дочекао и лично одвео у *Конак - Вилу рај*, чији је власник млађани Далибор Јовчић (26). На крају ме лично и испратио. Да буде сигуран да сам отишао. Потоње је, наравно, шала, мада у свакој шали има мало и...

Најпре смо посетили манастир Свети Прохор Пчињски, тридесетак километара од Врања. Возио је Небојша Тасић - Франц (36) донедавно такође радник у обезбеђењу ЕД, а сада машинбравар. Осећао сам се савршено безбедно.

Пролазимо кроз села Ристовац, Кленике... Прво је, каже Љуба Манасијевић, познато по томе што су отуда готово сви радници Железнице, а друго које је ближе манастиру, има највише свештеника.

Црква овде има дугу традицију. Путотписац Стеван Л. Поповић бележи да је по ослобођењу Врања од Турака 1878. године у овом граду била епископска столица. Данас Епархија врањска има 120 цркава и десетак живих манастира од којих је Прохор Пчињски највећи. Подигао га је византијски цар Роман Диоген Четврти у 11. а обновио српски краљ Милутин у 14. веку.

Манастир се састоји од цркве, три конака (врањски, краљев и северни), митрополије, амбара и економског дворишта. Конаци су недавно обновљени, јер су у њима становале избеглице. Поред манастира је стара, напуштена воденица али и мала, такође закатанчена хидроцентрала која је својевремено погрешно направљена, како ми је рекао директор ЕД Миодраг Здравковић - па је више трошила него што је доприносила.

До тога је дошло зато што су одлучивали нестручњаци који нису тражили савет од стручњака.

Уз девет векова старо здање постављен је огроман "тањир", сателитска антена која за разлику од воденице и хидроцентрале - ради.

До манастира Свети Стефан у селу Горње Жапско једва смо дошли. На крају смо се заглибили, оставили возило и наставили пешке. То је женски манастир, веома лепо уређен. Подигнут је на новим темељима 1848. а пре десетак година поново обновљен. Сестра Симеона нас је позвала на послужење, али ми смо морали даље. Одустали смо од манастира Светог великомученика Пантелејмона, јер је до тамо још непроходније. Пошто смо се некако ишчупали из глиба, наставили смо до Александровачког, вештачког језера, непуних десет километара од Врања. Ту се Врањанци лети купају, риболовци пецају златног караша, шарана, црвенперку... Ако не лажу, ту су упецани највећи примерци белог амура од четири до седам килограма. А што би

лагали? "У Врање нема лагање. Сто кила свиња - двеста кила мас."

Међу врањске знаменитости спада и Марково кале. То је средњовековно утврђење на око три и по километра северозападно од Врања. Не зна се ко га је подигао, мада га по легенди повезују са Марком Краљевићем. Остали су крљомци од зидина, али Врањанци ту не долазе због историје, већ, најчешће, што су склоњени од знатигељника. Из истог разлога посећују и *Пржарски рекреациони центар*, како називају излетничко место, највише због његове скраћенице. Пржар је на око 800 метара надморске висионе, око 400 изнад Врања. Ту је и *Симтов* ресторан где се често одржавају свадбе, а до Пржара је Борино брдо (700 метара). Осим поменутих, Врање је окружено и Пљачковицом (1231 м) и Крстиловицом (1154 м).

Са Пржара се лепо види најстарија врањска црква Свети Никола.

Спуштамо се у град, преко Горње махале у којој живе претежно Роми а на чијем тргу, Тргу слободе је подигнут споменик знаменитом трубачу Бакији Бакићу.

Требало би још доста тога видети, али се ласно сложисмо да најпре треба нешто појести. Има ли Врање особену кухињу? У кафанама "*Четири годишња доба*", "*Врањски мерак*", "*Харемлук*" и "*Код Миланчета*" имају националну кухињу. Одлучисмо се за Миланчета. Проверио сам и у осталима, то је кухиња југа Србије. Врањска јела би могла бити: *врањски ћутек, лучен гра, трљаница, самса...*

Сутра ћемо у Врањску Бању. Можда ћемо тамо наћи нешто особено? О томе у следећем броју "kWh".

Слободан Стојићевић

Директор не воли да се слика

Директор Електродистрибуције Врање је Миодраг Здравковић. Није хтео да се слика за новине. Кад видим слику директора у новинама не читам такав чланак, каже. Нисам га наговарао да промени мишљење. Млад је човек, полако, све ће доћи на своје место.

Ћаскајући о свему и свачему, Здравковић ми је испричао две занимљивости. Једна је да су непознати лопови у Бујановцу украли 370 метара кабла под струјним напоном! То је за рубрику Веровали или не. Описао ми је потанко како су то постигли, али овде за опис нема места. Нема места ни са исповест сељака из Божиновца код Бујановца (чувају је на траци у локалном радију) који је успео да се избори да бандере из његовог дворишта буду измештене. Био је упоран и истерао оно на шта је и по закону имао право.

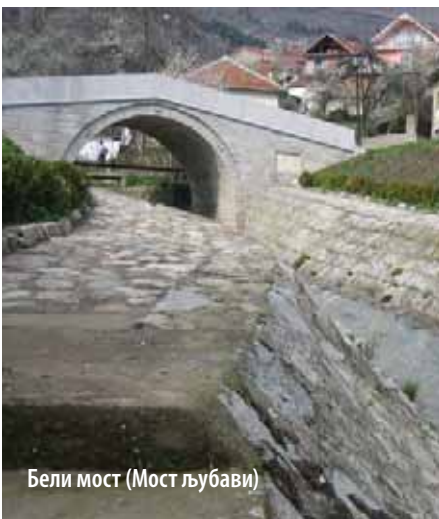
Знаменита здања

Црква Светог Стефана

Чесма Ђеренка

Бели мост (Мост љубави)

Чесма Ђеренка је у северном делу Брања. Данас је запуштена и без воде. Легенда каже да су је Турци подигли као споменик свом омиљеном Ђерзелезу, који није успео да освоји срце лепе Српкиње, којој је, по њему, било намењено име – Ђеренка. У Улици Девет Југовића је Бели мост, или Мост љубави. Подигнут је 1844, у спомен (опет) несрећне љубави Туркињице Асје и пастира Стојана. Недавно је обновљен.

У близини Белог моста је Црква мученице Петке Параскеве, саграђена у време Турака. Турци су је претворили у џамију коју су, према легенди, ноћу рушиле непознате силе, све док на њу нису

поставили крст. Од тада је позната као Крстата џамија. Харемлук и селамлук су две сличне зграде у истом дворишту које је подигао 1765. године Рауф бег Џиноли. Данас је у првоме репрезентативни бизнис клуб Симпа, а у другоме Народни музеј. Занимљиво је да је изградњу Цркве Свете Тројице (крајем 19. века) помогао материјалом и поклоном од сто хиљада дуката Хусеин паша. То је Турке наљутило, па су је срушили, да би тек петнаестак година касније поново била подигнута.

У порти је и епископски дом.

Кућа Боре Станковића је у Баба Златином сокаку.

С. С.

Марково кале

Народни музеј

Главна улица у Врању